

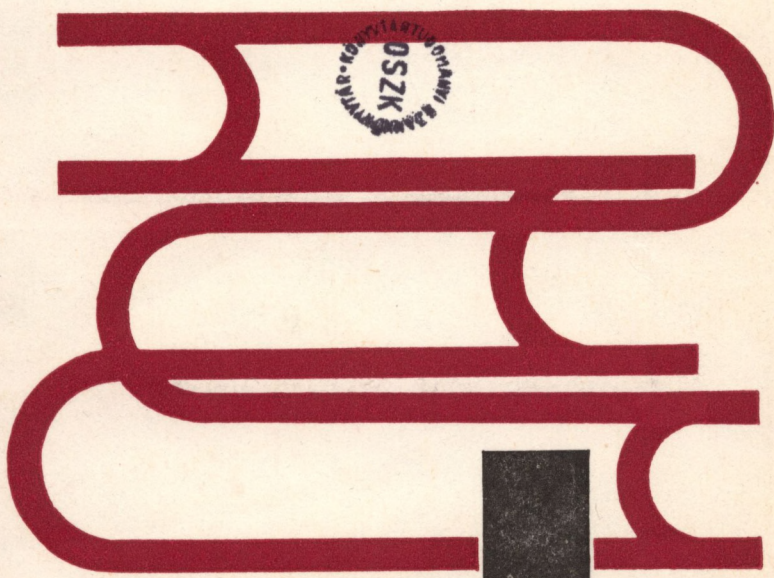
P900(2)

61

KÖNYVTÁROS

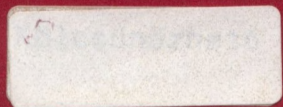
1982 FEB 2 3

1

1982

7

Képek a nemrég felavatott Satoraljaujhelyi Városi-Járási Könyvtárról. Középen a folyóirat-olvasó, alsó képünkön a zenei részleg. Lásd Mák Mihályné újévi nyilatkozatát a 8. oldalon (MTI Fotó – Nyitrai Ferenc felvételei)

TARTALOM

Számvetés ... 1981. — Tervek ... 1982.	
BALÁZS MIHÁLY, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum főigazgatója	3
DR. VÁGÓ JÓZSEF, az AGROINFORM főigazgatója	3
BAKONYI FERENCNÉ, az Állatorvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója	4
BÉKÉS GYÖRGY, a Pest megyei Könyvtár igazgatója	5
KOMORÓCZY ALAJOSNÉ, a Hajdú-Bihar megyei SZMT Központi Könyvtár igazgatója	6
MEZEI GYÖRGY, a Győri Városi Könyvtár igazgatója	7
MÁK MIHÁLYNÉ, a Sátoraljaújhelyi Városi-Járási Könyvtár igazgatója ...	8
SZALAI ZOLTÁNNÉ honvédségi könyvtáros, Cegléd	9
BAYER JUDIT, az Egyesült Izzó szakszervezeti könyvtárának megbízott vezetője	9
SZABÓ VINCÉNÉ, a Kunhegyesi Nagyközségi Könyvtár vezetője	10
DÁN KRISZTINA: Az iskolai könyvtárügyi tanácskozás a vita tükrében (<i>Iskola és könyvtár</i>)	11
SOMKUTI GABRIELLA: Az Egyetemi Könyvtár megtartja a tudományos műhely rangját (<i>Könyvtárak — műhelyek</i>)	17
FÜLÖP KATALIN: Mérnökolvasók egy megyei könyvtárban	20

KÖNYVTÁRI ÉLET

Kísérlet egy megye szakképzett könyvtárosainak szervezett továbbképzésére (<i>Szurmay Ernő</i>)	24
A lapokban olvastuk (<i>Vas Népe, Munka</i>)	27, 28
Sorsok és pályák VÉRTESY MIKLÓS: Levéltár, kéziratár, könyvtártörténet. Beszélgetés DR. TÓTH ANDRÁSSal	29
Hírek	31

LATÓKOR

KISS JENŐ: Az INTAMEL közgyűlése Budapesten	33
GYIMES FERENC: A zenei könyvtárak és hangarchívumok nemzetközi szövetségének konferenciája	35

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

FEKETE SÁNDOR: Láttam a holnapot	37
JÓNÁS KÁROLY: Az Országgyűlési Könyvtár megalapítása és első könyvtárnoka (<i>A könyvtárak történetéből</i>)	39
Kitüntetések	41
Kérdezz — felelek	42
A Könyvtáros galériája: SOMOGYI GYÓZÓ (<i>Gellér Katalin</i>)	43
Könyvtárosok és bibliográfusok: Búcsú egyházi könyvtárosoktól. DR. KOVÁCH ZOLTÁN, DR. PATAKI LÁSZLÓ (<i>Kókay György</i>)	44

BIBLIOGRÁFIÁK

RÉDEI ILDIKÓ: A Tevan Nyomda- és Kiadványvállalat kiadványainak bibliográfiája (<i>Pogány György</i>)	46
Független Szemle 1921—1923 — Kékmadár 1923. Repertórium (<i>Galambos Ferenc</i>)	46
Lapozgató	49
SAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK	50
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK	53
Tartalomjegyzék az 1981. évre	I—VIII.

A lapunk e számában közölt grafikák Somogyi Győző alkotásai

Из содержания

Отчет о 1981 г. — Планы на 1982-ой год (3);
Дан Кристина: Споры совещания, занимающегося положением и задачами венгерских школьных библиотек (11);
Шомкути Габриелла: Будапештская университетская библиотека как научно-исследовательская мастерская. (Интервью) (17);
Фюлöp Каталин: Обеспечение научной литературой и информация для читателей-инженеров в областной библиотеке (20);
Сурмай Эрнő: Повышения квалификации библиотекарей в области (24);
Кисс Енő: Сообщение об общем собрании INTAMEL (Международной ассоциации библиотек столичных городов) в Будапеште (33);
Димеш Ференц: Будапештская конференция IAML—IASA (Международной ассоциации музыкальных библиотек и музыкальных архивов) (35).

Aus dem Inhalt

Rechenschaft vom Jahre 1981. Pläne für das Jahr 1982 (3);
Krisztina Dán: Die Diskussion über die mit der Lage und den Aufgaben des ungarischen Bibliothekswesens sich beschäftigenden Beratung (11);
Gabriella Somkúti: Die Budapester Universitätsbibliothek als wissenschaftliche Werkstatt (Interview) (17);
Katalin Fülöp: Die fachliterarische Versorgung und Information der Ingenieure in einer Komitatsbibliothek (20);
Ernő Szurmay: Die Weiterbildung der Bibliothekare im Komitat (24);
Jenő Kiss: Bericht über die Budapester Generalversammlung des Internationalen Verbandes der Grosstädtischen Bibliotheken (INTAMEL) (33);
Ferenc Gyimes: Die Budapester Konferenz des Internationalen Verbandes der Musikbibliotheken und Tonarchive (IAMI, AIBM—IASA) (35).

From the contents

Balance of 1981 — Plans for 1982 (3);
Krisztina Dán: Discussions of the conference on the situation and tasks of Hungarian school librarianship (11);
Gabriella Somkúti: The Budapest University Library as scientific workshop (Interview) (17);
Katalin Fülöp: Special literature and information services for engineers in a county library (20);
Ernő Szurmay: Continuation courses for librarians in Szolnok county (24);
Jenő Kiss: Congress of the INTAMEL (International Association of Metropolitan Libraries) in Budapest (33);
Ferenc Gyimes: Budapest conference of the International Association of Musical Libraries and Sound Archives (35).

Cikkeink szerzői

Dán Krisztina, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum tudományos főmunkatársa; *Fülöp Katalin*, a Szombathelyi Megyei Könyvtár munkatársa; *Galambos Ferenc* bibliográfus; *Gellér Katalin*, a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutatócsoportjának munkatársa; *Gyimes Ferenc*, az Állami Gorkij Könyvtár zenei osztályának vezetője; *Jónás Károly*, az Országgyűlési Könyvtár osztályvezető-helyettese; *Kiss Jenő*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatója; *Kókay György*, az MTA Irodalomtörténeti Intézetének munkatársa; *Pogány György*, az MTA Zenetudományi Intézetének könyvtárosa; *Somkúti Gabriella*, az Országos Széchényi Könyvtár osztályvezetője; *Vértessy Miklós*, az Egyetemi Könyvtár ny. osztályvezetője.

KÖNYVTÁROS A MŰVELŐDÉSI MINISZTERIUM LAPJA

INDEX: 25 449

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**
 A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.
 Telefon: 451-758, 664-805
 Kiadja a **Lapkiadó Vállalat**
 1073 Budapest, Lenin krt. 9—11. Tel.: 221-285.
 Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223.
 Felelős kiadó: **Siklósi Norbert**

Egyetemi Nyomda — 81.7591 Budapest, 1982.
 Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. — 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj 1/2 évre 60 forint. Egy szám ára 10 forint. Külföldön terjeszti a „Kultúra” Külkereskedelmi Vállalat. H—1389 Budapest, Postafiók 149.

Számvetés... 1981. — Tervek... 1982.

BALÁZS MIHÁLY

az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum főigazgatója

Munkatársammal, *Lenygyel Sándor* főigazgató-helyettessel alig több mint egy esztendeje vettük át az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum irányítását a nyugállományba vonuló *dr. Arató Ferenc*től — azzal a szándékkal, hogy legalább annyit szeretnénk az intézményért és az ügyért tenni, amennyit ő tett. Az elmúlt egy esztendő lényegében az ismerkedés éve volt; egyrészt arra törekedtünk, hogy ennek a többfunkciójú intézménynek (könyvtár, pedagógiai információs központ, múzeum, az iskolai könyvtárak koordinációs központja) megőrizzük minden eddigi eredményét, értékét; másrészt — munkatársainkkal együtt — törjük a fejünket az újítás lehetőségein. Ez idő alatt — egyebek között — felújítottuk Ercsiben az Eötvös József Emlékmúzeumot, könyvtári raktárunk új résszel bővült, folyamatban van muzeális tárgyaink raktározási gondjának megoldása, megrendeztük az iskolai könyvtári felügyelők országos tanácskozását, *Világszerte* címmel továbbfejlesztettük külföldi gyorsinformációs kiadványunkat, megkezdtük

pedagógiai-oktatási információs szolgáltatásunk egészének felülvizsgálatát. Folytathatnám, de talán ennyi is elegendő annak bizonyosságául, hogy az elmúlt egy esztendő sem csupán az ismerkedés-szemlélődés időszaka volt.

Fejlesztési terveink, elképzeléseink lényege — hol a csillagokig emelkedve, hol a valóság labirintusában tévelyegve —, ha mégoly vázlatosan is, de kialakult. Nagyon röviden így fogalmazható meg: a mainál színvonalasabban teljesíteni intézményünknek mind a négy — már említett — funkcióját. Nagyon érezzük, hogy maga az élet kényszerít erre bennünket. Elképzeléseink megvalósítását azonban szigorú határok közé szorítják a realitások: a szegényes beszerzési, a szűk fejlesztési lehetőségek. Anyagiilag gyengén „eleresztett” intézmény a miénk. Mégsem vagyunk borulatók. Az egyik nagy erőforrásunk munkatársainkban van, a másik azokban az együttműködési lehetőségekben, amelyeket a könyvtári, közgyűjtésményi és oktatási partnerintézményekkel kívánunk kialakítani, illetve tovább erősíteni. S közben reménykedünk, hogy a „hét szűk esztendő” sem tart örökké. Am ez az, ami kevesebb töprengést okoz. A nagyobbik gondunk, amelyen magunkba süppedve morfondírozunk: még a jelenlegi körülmények között is *lehetőségeink alatt kényszerülünk* teljesíteni a tőlünk magától értetődően elvárható feladatokat, mert egész tevékenységünket fékezik, gátolják mostoha elhelyezési körülményeink. Nincs az intézmény nevéhez, hivatásához méltó olvasótermünk, könyveink egy része bármikor enyészhetne indulhat egy isko-

lapincében, jelentős nemzetközi értékeinket képtelenek vagyunk a nagyközönség elé tárni, mert a múzeum szinte csak elvileg létezik. A remény, hogy intézményünk ne lehetőségei alatt, hanem lehetőségei szerint teljesítse fontos és szép hivatását, bizony nagyon halovány. Ennek ellenére az OPKM igyekszik még nagyobb hatásfokkal, még eredményesebben dolgozni, mert a pedagógusok tanítanak, s hogy jól tanítsanak, ahhoz olvasni kell, holnap többet, mint ma.

DR. VÁGÓ JÓZSEF

az AGROINFORM főigazgatója

Az AGROINFORM-tól, a Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium Információs Központjától az 1981-es esztendő a korábbi évekhez viszonyítva több és színvonalasabb munkát kívánt. A változások kiindulópontját az élelmiszertermelés újabb feladataihoz való igazodás és az intézet tevékenységének fejlesztésében soron következő lépések képezték.

Az új és nagyobb feladatok kijelölése előtt mélyrehatóan megvizsgáltuk az elmúlt öt év teljesítményét, értékeltük helyzetünket, szembesítettük az intézet erejét a jövő várható követelményeivel. A meg-

állapítások szerint az AG-ROINFORM szellemi és anyagi „vagyon” az évek során fokozatosan gyarapodott; nagyot léptünk előre a könyvtári és az információs munka korszerűsítésében. A sikerek elérését számottevően segítette a vezetés demokratizmusa, a társadalmi szervezetek tevékeny közreműködése és nem utolsósorban a dolgozók érdekeltiségét növelő ösztönző módszerek alkalmazása, folyamatos fejlesztése. Az intézet aktivitását jelzi az is, hogy az 1980-as években 20 százalékos létszámcsökkenés sem mérsékelte tetterejét, nem gyengítette szellemi bázisát.

A következő évek feladatainak kijelölésekor kiinduló alapként az élelmiszertermelés minőségi fejlesztési követelményeit tekintettük. Az intézet számára ezek elsősorban a termelés hatékonyságát növelő információk gyorsabb, szelektívebb és irányítottabb közvetítését jelentik. Hogy a kívánalmaknak megfelelőek legyenek, úgy döntöttünk, hogy fokozzuk az információbeszerzés és -továbbadás korszerűsítését. Bővítjük nemzetközi kapcsolatainkat a legfejlettebb, automatizált információs szervezetekkel, megteremtjük az adatbázis hozzáférhetőségének műszaki feltételeit, kiterjesztjük a gépi szolgáltatások körét. Egyidejűleg megkezdjük a könyvtári feldolgozás, nyilvánartartás gépesítését is.

A korszerűsítés már megtett, illetve tervezett lépéseivel el akarjuk érni, hogy 1982-ben kísérleti üzemmódban megindíthassuk az élelmiszertermelés vertikumára kiterjedő automatizált információszolgáltatást. Az így szerzett tapasztalatok alapján várhatóan már 1983-tól kezdve a számbajövő felhasználóink részére üzemszerűen nyújthatjuk a különböző szolgáltatásokat. Ez azt jelenti, hogy az ágazat

fejlesztéséhez a nemzetközi kutatási eredmények, élenjáró gyakorlati tapasztalatok szinte naprakészen rendelkezésre állnak majd. Ez önmagában is óriási előnyökkel bír a termelésnek, hiszen a mai helyzetben általában 4–6 év is eltelik, amíg az új vívmányok termékenyítő hatása az üzemekben megjelenik.

Az információs munkák korszerűsítésének előnyeit azzal kívánjuk tovább növelni, hogy szorosabbra fűzzük kapcsolatainkat a termeléssel. Ennek leghasznosabb módját a mezőgazdaságban működő termelési rendszereknek nyújtott közvetlen szolgáltatások, a velük kiépülő együttműködés alkotják.

Az ilyen kapcsolat eredményesen segítheti a tudomány termelőerővé válását.

A következő évekre tervezett feladatok végrehajtása nem kis terheket ró az intézet közösségére. Hiszen a kitűzött feladatokat a meglévő ügyvezetett hagyományos szolgáltatási formák egyidejű fenntartása mellett kell megoldanunk, s csak fokozatosan válthatjuk fel a régit az újjal. Ezzel együtt a korszerűsítés során előre nem látott (külső vagy belső) akadályok is felmerülhetnek, amelyek leküzdése külön erőfeszítéseket kíván.

Az információs munkák fejlesztése nemcsak műszaki előrehaladást jelent: együtt kell járnia a munkát végzők szemléletének állandó korszerűsödésével, képzettségük növekedésével, a tevékenység szakmai szerkezetének átalakulásával. A szolgáltatások — különösen a gyakorlatnak nyújtottak — hatékonyságának növeléséhez fontos a rendszeres munkakapcsolat, a szakmai véleménycsere, s nem kevésbé fontosak a jó emberi kapcsolatok.

Meggyőződésem, hogy az intézet munkatársainak felkészültsége, az új iránti fogékonysága és az ágazat-

hoz fűződő elkötelezettsége kellő biztosítékot nyújt a kitűzött feladatok végrehajtásához.

BAKONYI FERENCNÉ

az Állatorvostudományi Egyetem
Központi Könyvtárának igazgatója

Az 1987-ben kétszáz éves fennállását ünneplő egyetemünk könyvtárának történetében az 1981. esztendő valóban fordulatot hozott. Megkezdődött a könyvtár műszaki és szakmai rekonstrukciója.

Az egyemeletes épület 1981-ben készült el Steindl Imre tervei szerint. Ez volt a központi épület, melynek egy részében később a könyvtárat is elhelyezték. Tíz évvel ezelőtt a könyvtár megkapta az egész épületet, átalakítására azonban akkor nem került sor. Az építkezés kiviteli tervét most az egyetem az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ tanulmányának felhasználásával készíttette el. A teljes műszaki felújítás, a belső átépítés miatt a kivitelező ragaszkodott az egész épület kiürítéséhez, így 1981 tavaszán három hét alatt kellett a könyvtárat kiköltöztetnünk. A munka megtervezéséhez, illetve megszervezéséhez két hét állt rendelkezésünkre. Szerencsére a vaspolcos raktár egy részét

nem érintették a munkálatok. Pincékben, raktárakban helyeztük el bútorainkat és könyvanyagunk egy részét. Munkavégzésre az aulaépület emeleti helyiségeit, olvasóteremnek pedig a galériát rendeztük be. Itt kapott helyet az építkezés idejére az oktató- és kutatómunka számára nélkülözhetetlen, gazdag állatorvostudományi kurrens folyóiratanyagunk is. Hogy mit jelentett ennek a munkának véghezvitele, azt könyvtárosoknak nem kell részleteznünk. S ha számot akarunk adni könyvtárunk 1981. évi munkájáról, természetesen, hogy a rekonstrukció megkezdése meghatározó eseménynek minősül.

Az egyetem tanácsának 1979-ben hozott határozata nemcsak az épület felújítását, átalakítását, hanem a szakmai munka és a szolgáltatások színvonalának emelését, a létszám bővítést is elrendelte. A határozat fokozatos végrehajtásának részeként 1981-ben létrejött a dokumentációs, bibliográfiai és módszertani osztály. A nemzetközi mércével mérve is magas színvonalú egyetemi oktató- és kutatómunka naprakész, pontos szakmai információs szolgáltatást igényel. Ez ma már csak számítógépes információközlő rendszerek szolgáltatásainak igénybevételével lehetséges, ezért az 1980-ban különböző adatbázisokból kapott kísérleti próba-futtatások eredményeinek elemzése és a használók körében végzett alapos felmérés után 1981-ben három, számunkra elérhető információközlő szolgáltatásba kapcsolódtunk be. Ezek: az angol CAB (Commonwealth Agricultural Bureau, azaz a nemzetközösségi mezőgazdasági hivatal), illetve a Derwent cég VETDOC (Veterinary Documentation = Állatgyógyászati Dokumentáció), valamint az Egyesült Államok-beli ASCA (Automatic

Subject Citation Alert — számítógépes hivatkozás-és témajegyzék) szolgáltatásai. Az új osztály fő feladatául kapta ennek szervezését, koordinálását. Újszerű munkánkban, ahogyan a hagyományosan is, sok segítséget kaptunk az AGROINFORM munkatársaitól.

Ugyancsak az 1981-es esztendő eredménye volt, hogy gondos előkészítő munka után ebben a tanévben megkezdhetjük a szakirodalmi forrásismertek oktatását az I. és III. évfolyamos hallgatók számára.

A könyvtárépület felújításának idején készítjük elő az állatorvostörténeti különgyűjtemény létrehozását. A feldolgozáshoz október óta egy régi könyvekkel foglalkozó szakembert alkalmazunk másodállásban. Értékes, régi könyvanyagunk, amely szakmatörténeti, illetve irodalmi témájú, összegyűjtve, gondosan feltárva áll majd a könyvészeti ritkaságok iránt érdeklődők rendelkezésére.

Emellett természetesen egész évben folyt a szokásos könyvtári munka is, mellyel egyetlen napra sem szabad leállni.

1982. évi terveink az előzőkből következnek, azok függvényei. Ha 1982 végére valóban elkészül az épület, akkor jövőre az egyetem volt impozáns dísztermében szabadpolcos, szakrészleges olvasóterem, kutatószoba, állatorvostörténeti különgyűjtemény áll majd a használók rendelkezésére, és korszerű munkaszobák teszik könnyebbé a könyvtárosok munkáját is.

A cél pedig továbbra is változatlan: gyors, pontos, korszerű szolgáltatás, jó partnerkapcsolat országos feladatkörű tudományos szakkönyvtárunk minden használóiával: egyénekekkel és intézményekkel egyaránt.

BÉKÉS GYÖRGY

a Pest megyei Könyvtár igazgatója

1981 részünkre egy nagyobb számvetés éve volt. Mivel egyetlen év könyvtári eredményei nem adnak hű képet a könyvtárhálózat munkájáról, azt kellett felmérnünk, mit értünk el az V. ötéves tervidőszakban, hogy ennek alapján kialakíthassuk középtávú tervünket.

Az MSZMP Pest megyei Végrehajtó Bizottságának 1977. évi könyvtárfejlesztési határozata kedvező lehetőséget teremtett arra, hogy a megyei könyvtárhálózat dinamikus fejlődjen. Öt év alatt 5190 négyzetméterrel növekedett a könyvtárak alapterülete, 66 munkatárssal a főfoglalkozású könyvtárosok száma. A működési feltételek javulása kedvezően hatott a tartalmi munkára, az intézmények hatékonyságára. Ezt bizonyítja az is, hogy 18 778-cal nőtt olvasóink száma. Eredményeinkhez nagymértékben hozzájárult, hogy a megye könyvtárosainak túlnyomó többsége magas fokú hivatástudattal dolgozik, s munkájuk növelte a könyvtárügy, a könyvtárosok presztízsét is. Erkölcsei megbecsülésünk bizonyítékaként a megye könyvtárosai közül ketten kaptak kormánykitüntést, egy Szabó Ervin-emlékérmét, ket-

tő Kiváló Népművelő címet kapott, harmincötven A szocialista kultúráért, huszonnyolcan pedig Kiváló munkáért kitüntetésben részesültek. Hárman Pest megye közművelődési díját nyerték el.

Az eredmények ellenére is változatlanul gondunk, hogy 30 intézmény hatékonysága, a bennük tapasztalható szakmai fegyelem nem éri el az elvárt színvonalat. Sajnálatos, hogy ezek között még olyan könyvtár is akad, ahol főfoglalkozási könyvtár működik. A képzés nélküli könyvtárosok magas száma szintén gondot okoz. Ezen könyvtárkezelői tanfolyam indításával próbáltunk segíteni. A korábbi évek dinamikus könyvtárfejlesztése — bár némileg lassúbb ütemben — 1981-ben is folytatódott. Az év során 14 intézményünk korszerűsödött, alapterületük mintegy 700 négyzetméterrel bővült.

Módszertani munkánkat időnként vitatják, de mi változatlanul a hálózat szakmai gondozását, érdekeinek képviseletét tartjuk legfontosabb feladatunknak. A szakfelügyeleti munkában, komplex vizsgálatunkban is ezt az elvet érvényesítettük. A megyei vezető szervek igényt tartanak döntéselőkészítő tevékenységünkre. Ennek megfelelően polgáriogot nyert az a gyakorlat, hogy a könyvtárhálózatról, a helyi fenntartói és irányítási gondokról, kedvezőtlen tapasztalatokról is őszintén számot adjunk. A könyvtári munka egvenletességére időnként zavarólag hatnak az integrációról, „komplexitásról” vallott elementés felfogások, ezeknek a fogalmaknak a tisztázatlansága gátolja előrehaladásunkat.

1982. évi feladatainkat a IV. országos könyvtárügyi konferencia ajánlásai határozzák meg. Ennek alapján néhány járásban — ahol a létszámfejlesztésre

lehetőséget tudunk teremteni — megkezdjük a járási ellátó rendszer kialakítását. Ennek keretében szervezzük meg az iskolai könyvtárhálózat ellátását is. Néhány kistéleplésen előkészítjük a tanácsi és az iskolai könyvtárak összevonását. A megnövekedett gazdasági gondok ellenére további lépéseket teszünk a könyvtárhálózat működési feltételeinek javítására. 1982-ben 8 intézmény fejlesztését íztük ki célul.

Módszertani munkánkban előkelő szerepet szánunk az óvodáskorúakkal való könyvtári foglalkozások elterjesztésének. Az iskolákhoz fűződő kapcsolatainkban kiemelt feladatnak tartjuk a szakmunkásképző intézetek tanulóinak olvasóvá nevelését. Ehhez nagyfokú ösztönzést várunk a KISZ-szervezetektől; sikerült ugyanis elérnünk, hogy ezek a Könyv és ifjúság mozgalmat fontos feladatuknak tekintsék. Végül a továbbiakban is célunk az alacsony hatékonyságú intézmények színvonalának emelése, a szakmai fegyelem maradóktalan érvényesítése.

KOMORÓCZY ALAJOSNÉ

a Hajdú-Bihar megyei
SZMT Központi Könyvtár
igazgatója

A munkahelyi szakszer-
vezeti könyvtárak felada-
taikat csak megfelelő kö-
rülmények között képesek

teljesíteni — ezért jelent-
jük örömmel, hogy a felté-
telek megteremtésében
nagy előrelépés történt
megyénkben a közelmúlt-
ban. Az V. ötéves tervidő-
szak végére a hálózat tag-
könyvtáraiban javultak a
működési és a személyi
feltételek, nőtt a könyvtá-
rak alapterülete, otthono-
sabbá váltak a helyiségek.

Az SZMT Központi
Könyvtár életében szintén
új szakasz kezdődött 1980
januárjában. A megépült
SZMT székház méltó ott-
honot adott a hálózati köz-
pontnak is. Az addig ösz-
szesen 120 négyzetméteren
elhelyezett könyvtár immár
csaknem 600 négyzetméter-
nyi területet mondhat ma-
gáénak, amelyen megfele-
lően sikerült elhelyeznünk
az átvevőt, a feldolgozót, a
kézikönyvtárat, a letéti és
a könyvtárközi kölcsönzési
állomány raktárát, vala-
mint a munkaszobákat. Az
állomány teljes feltárá-
sa is megoldódott, a 71 le-
tési könyvtáros és az olva-
sók szabadpolcon válogat-
hatnak a központi könyv-
tárban. A gyakorló könyv-
tárosok jól tudják, mit je-
lent, ha nem kell több kiló
könyvet megmozgatni
azért, hogy az egyetlen,
keresett művet az olvasó
kezébe tudjuk adni.

A jó működési felté-
telek előnyösen hatottak a
könyvtári munka tartalmá-
ra is: Egyebek között több
időt tudunk a munkahelyi
könyvtárakban eltölteni.
Ennek egyik eredménye,
hogy a megyében levő kis-
és középüzemekben, mun-
kahelyeken megvalósult a
műszaki és a munkahelyi
közművelődési könyvtárak
összevonása, az állomány
egy helyen történő elhelye-
zése. A hálózati központ-
ban könyvtári rendezvé-
nyek lebonyolítására is le-
hetőségünk van. A könyv-
tárosok klubjának rendez-
vénysorozata a könyvtáro-
sok tapasztalatcseréjét se-
gíti elő. A havonta megtar-
tott rendezvényeken álta-
lában 35—40 könyvtáros

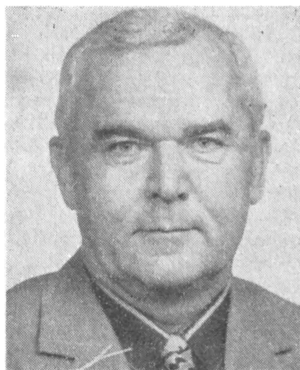
vesz részt. (A programból: A hetvenes évek magyar irodalma, A folyóiratok szerepe az önművelésben, Közösségi magatartás, a könyvtáros közéleti tevékenysége.)

Új otthonunkban író-olvasó találkozókat is szervezhetünk. A könyvek kölcsönzésén kívül sajtófigyelést is végzünk az SZMT munkatársai részére a folyóiratok és a napilapok cikkeiből. Ajánlójegyzéket készítünk a tisztségviselők oktatásához, a kötelező tananyag kiegészítéséhez. Segítséget nyújtunk a vetélkedőknek (például a megye *Korunk valósága* című hagyományos vetélkedőjének) sikeres lebonyolításához, irodalomajánlás és a kérdések kidolgozása formájában. Tevékenységünkbe olyan rendezvények is szervesen beépülnek, amelyekre eddig nem volt lehetőségünk. 1980 szeptemberében nyitottuk meg *Népszava-történeti* kiállításunkat, amely a Népszava Lapkiadó Vállalat közreműködésével országos jellegű rendezvény volt. A megyei egészségügyi napok keretében pedig könyvkiállítást rendeztünk *A könyv az egészségügy szolgáltatásában* címmel. Ugyancsak a könyvtár ad otthont a szakmunkástanulók klubjának, amelynek keretében meghatározott program alapján 20–25 fiatal tölti kulturáltan szabadidejét.

A könyvtár nyitottsága vonzza az olvasókat, mégpedig nemcsak azokat, akik könyvet cserélnek, hanem azokat az érdeklődőket is, akik „csak” fél- vagy egy órát töltenek el itt, s a „böngészőket”, akik egy-egy folyóirataikat akar-nak elolvasni. Mind gyakoribb az olyan látogatónk, aki vizsgára való felkészülés, dolgozatírás, egy-egy téma kutatása, rejtvényfejtés stb. miatt veszi igénybe a könyvtár szolgáltatását. Mindez azt bizonyítja, hogy minőségileg megváltozott az olvasók igénye a

könyvtárral szemben, egyre többen keresik fel információszerzés céljából, s ez nem csekély eredmény. Nem vagyok azonban meggyőződve arról, hogy ugyanilyen mértékben fog nőni a statisztikában nyilvántartott úgynevezett beiratkozott olvasók száma.

Munkánk során elsősorban elért eredményeink megtartására törekszünk. A SZOT elnökségének 1980. szept. 29-i határozata, valamint a IV. országos könyvtárügyi konferencia ajánlásai a további feladatokat is megszabják. Ezek megvalósítása elsősorban tőlünk, a különféle területeken dolgozó könyvtárosoktól függ.

MEZEI GYÖRGY

a Győri Városi Könyvtár igazgatója

Azt hiszem, a „habent sua fata libelli” mondás (azaz, hogy a könyveknek megvan a maguk sorsa) nemcsak rájuk, hanem az őket megőrző könyvtárakra is vonatkozik, legalábbis a mi könyvtárunk esetében. Mert másképp nehéz volna megmagyaráznom, milyen meggondolásból választottam 1976-ban az új könyvtár számára a pártház — könyvtár — ételbár épület-együttes-formát a szokványos művelődési ház — könyvtár kombináció helyett. Nos, akkori ráérzésemnek köszönhető, hogy ez a könyvtári beruházás

nem került a takarékoság címén töröltek listájára, és 1981-ben a Győri Városi Könyvtár beköltözhetett modern, új otthonába Győr-Aldyváros lakóinak örömeire.

Nem tudom, lehet-e a könyvtárosnak boldogabb pillanata ennél. Úgy éreztük, hogy évtizedes álmaink valósultak meg Győr megyei város új kulturális intézményében. Döntésünk helyességét igazolva látjuk abban is, hogy az áprilisi megnyitás óta 3800 olvasó iratkozott be az új könyvtárba. Ma már városzerte beszédtema az új könyvtár, a galériánkban rendezett kiállítások látogatóinak száma pedig a belvárosi központi kiállítások látogatóinak számával is vetekszik.

De hogy jövődő feladatainkról is szóljak, az új esztendőben számunkra az a legfontosabb, hogy az intézményünk iránt megnyilvánuló érdeklődést és bizalmat jó munkával, a szolgáltatások színvonalának emelésével megszolgáljuk. Szeretnénk, ha könyvtárunk a városrész lakóinak dolgozószobájává válnék. Azért hangsúlyozzuk terveinkben a könyvtári belső „aprómunka” fontosságát, mert szerintünk a rendezvények mellett, sőt azok előtt a pontos és megbízható szolgáltatási színvonal jelenti a könyvtár legfontosabb értékmerőjét. Különféle versenyek és pályázatok helyett, amelyeknek szubjektív alapon történő elbírálásáról volt már alkalmunk a múltban is meggyőződni, mi a könyvtár tevékenységének középpontjába olvasóink szolgálatát, azok elégedettségét kívánjuk állítani 1982-ben és a következő években is. Ugyanakkor — ezzel párhuzamosan — olvasóink támogatására alapozva szeretnénk folytatni azt a küzdelmet, amelyet a könyvtárak alapellátó jellegének elismertetéséért a hivatalos fórumokkal kell megvívunk.

Szeretnénk végre elérni, hogy a könyvtárak ne csak szavakban legyenek fontos intézmények, hanem kapják meg erkölcsiükben és anyagiakban is azt az elismerést, amelyet a társadalmi munkamegosztásban betöltött szerepük alapján megérdemelnek.

Sajnos, kilátásaink ezen a téren cseppet sem biztatóak, mert az a megkülönböztetés, amelyet az 1982. évi költségvetés megállapításakor velünk szemben alkalmaztak, később is éreztetni fogja hatását. Gondjaink vannak és lesznek, de ennek ellenére is bizalommal és reményekkel tekintünk új épületünkben a tervidőszak következő éve elé.

MÁK MIHÁLYNÉ
a Sátoraljaújhelyi
Városi-Járási Könyvtár
igazgatója

Sátoraljaújhely könyvtári életében 1980. november 12. mérföldkő: az új városi-járási könyvtár ekkor nyitotta meg kapuit az olvasóknak. Ez az esemény hosszú időre meghatározta fejlődésünket.

Könyvtárunk a helyes várospolitika és városfejlesztés, valamint az igények idejében való felismerésének eredménye. Az intézmény a szakmai irányelveknek megfelelő alapterülettel, az e típus-

ban előírt funkciókkal — értékelésünk szerint — ebben a könyvtártípusban az ország legkorszerűbb könyvtára.

Hadd mutassam be tehát a Könyvtáros olvasóinak!

Az új könyvtár alapterülete a réginek csaknem ötszöröse, 1120 négyzetméter, ebből 480 négyzetméter a raktár. Az építkezés költségeit a város külön pénzügyi fedezet híján maga „gazdálkodta ki”. Hasonló nagyságú könyvtár kivételése önálló épületben 20–30 millió forintba kerül, a sátoraljaújhelyi könyvtár — a berendezéssel együtt! — 11 millió forintból készült el. A könyvtár egy négyemeletes lakóház L alakú első szintjét foglalja el; a város központjában, mégis csendes környezetben működik. A könyvtár egyterű, a teret csupán a szerkezeti adottságokhoz alkalmazkodva töri meg egy-egy fal, de ez elősegíti a funkciók elhatárolását is. Az előtérben helyeztük el a kiállítási tárlókat, a ruhatárat, a kölcsönzőpultokat. A felnőtt- és a gyermekrészleg kölcsönzési adminisztrációja egy helyen bonyolódik le. A felnőtt részleg folyóiratolvasóra és olvasóteremre, valamint szabadpolcos kölcsönzőterre tagolódik. A folyóiratolvasóban 16. az olvasóteremben 24 ülőhely van, így lehetőség nyílik a helybenolvasásra. A tájékoztató könyvtárosok asztala a szabadpolcos tér és az olvasóterem közé került.

A felnőtt részleg szabadpolcain a könyvtár állományának kétharmadát helyeztük el, raktárba csak a duplumok kerültek. Az olvasóterem polcain látható a teljes kézikönyvállomány, és itt kapott helvet az évek óta gyűjtött folvóiratállomány is. Az L alakú épület rövidebb szarát a gyermekrészleg és a zenei részleg foglalja el. Ez szabadpolcos könyvkiválasztó

terre, játszóövezetre és elkülöníthető foglalkoztató teremre tagolódik. Ebben van a gyermekek részére válogatott kézikönyvállomány. A helyiség lehetővé teszi, hogy könyvtári foglalkozásokat a kölcsönzés zavarása nélkül tartsunk. A játszóövezetben 20, a foglalkoztató teremben 30 hely áll a gyermekek rendelkezésére helybenolvasásra.

Az új könyvtár lehetővé tette a könyvtári szolgáltatások bővítését is. A zene- és hangtár új részlege könyvtárunknak.

Úgy tűnik, hogy Sátoraljaújhelyen a „holnap” „B”-típusú könyvtára épült meg, hiszen az eddig tapasztalt kisebb hiányosságok kiküszöbölhetők, a tárolóhelyek pedig tovább fejleszthetők. A könyvtár körülbelül 200 ezer kötet könyv elhelyezésére alkalmas, így a város könyvtári gondjait több évtizedre megoldja. Az 1981-es év másik nagy eredménye: a város lakosságának minden rétegére kiterjedő, évek óta építgetett kapcsolataink eredményeként az év végén a város lakosságának egynegyede az új könyvtár olvasója lett!

A könyvtárosok legnagyobb jutalma, ha végzett munkájuk gyümölcsét beérni látják. Ez a vidék mindig is az írástudók és a könyvszeretők pátriája volt, de most talán több álom valósul meg, mint Kazinczy korában. Az ő szavait idézve: „az igyekszik gvertját gyűjt a másika lángjánál.”

Mit várunk az 1982-es évtől? Természetesen olvasótáborunk további bővülését, olvasóink színvonalasabb ellátását s azt, hogy a könyvtárnak a város köznevelődésében elfoglalt helve még inkább megszilárduljon. A járás könyvtárüzvében pedig a kis-községek könyvtári ellátásának megnyugtató megoldását.

SZALAI ZOLTANNÉ

honvédségi könyvtáros, Cegléd

A Magyar Néphadsereg könyvtarugyének fejlődése az utóbbi években felgyorsult. 1979-ben lépett hatályba könyvtárszabályzatunk, mely hosszú időre rögzítette feladatainkat, megteremtve munkánk személyi és tárgyi feltételeit is. Ezt követte a honvédségi könyvtárosok első országos tanácskozása, majd 1980-ban a módszertani központunk által közreadott *Honvédségi könyvtárosok kézikönyve*. Naprakészségünket bizonyítja, hogy az új *Bibliográfiai leírás* című szabványt már életbelépesekor a könyvtárosok nagy része az Országos Széchényi Könyvtár munkatársainak segítségével, tanfolyam keretében elsajátította, és azóta a gyakorlatban is alkalmazza. Elkészültek könyvtáraink működési és szervezeti szabályzatai, új könyvtárak létesültek, illetve a meglevők bővültek, korszerűsödtek.

Nálunk is ez történt. Több helyiségből álló világos, barátságos könyvtárat kaptunk az elmúlt évben. Mivel egyben hálózati alközpont is lettünk, saját feladatainkat példamutatóan kell ellátnunk, emellett tagkönyvtáraink munkáját is összehangoltabbá kell tennünk, s szakmai-módszertani segítséget nyújtanunk ott, ahol erre szükség mutatkozik. Az elmúlt évben megtettük az első lépéseket saját területünk központi katalógusának kiépítésében, és a napirenden levő olvasómozgalmi részakció, a *Nem születünk katonának* című olvasópályázat módszertani segítségével. Ötleteket, formákat dolgoztunk ki és adtunk tovább tagkönyvtárainknak. Hálózatunk könyvtárosaival felosztottuk egymás között a pályázati irodalmát, az egyes művekből a legkülönbözőbb formájú játékos foglalkozáso-

kat állítottuk össze. Így próbáljuk érdekesebbé, színebbé tenni a pályázati művek feldolgozását, egyben segíteni a művek befogadását. A könyvtárosoknak igen sokat jelent, hogy megszűnt egymástól való elszigeteltségünk, hiszen az állományalakítástól a feldolgozáson keresztül az olvasószolgálati munkáig minden feladatot — a könyvtárak nagy részében — egyedül végzünk, természetesen alkalmazva a propagandamunka írásos, tárgyi és szóbeli formáit is.

Örömmel mondhatom, hogy nálunk az elmúlt évben sem lett kevesebb a könyvet szerető katonafiatlok száma. Nyolcvan százalékuk rendszeres olvasó. Egy részük tudatosan válogat, jól eligazodik a könyvek között. Más részükkel — különösen a kezdő olvasókkal — állandó, szoros kapcsolatom van. Érdeklődési körüket figyelembe véve, olvasmányokat tudatosan irányítva, látókörüket bővítve, a fokozatosság elvének megtartásával segítem őket az irodalom kiválasztásában. Úgy gondolom, hogy ez a munka a legszebb összes teendőim közül, hiszen ez nyújtja nekünk, könyvtárosoknak a legtöbb örömet. Az ünnepi könyvhét alkalmából több sikeres író—ol-

vasó találkozót, a Zrínyi Katonai Kiadó segítségével könyvkiállítást, az új kiadványokból pedig könyvvásárt rendeztünk. Természetesen akadnak azért gondjaink, megoldatlan feladataink is. Az átszervezés során könyvtárunkba került 6000 kötet könyv, amelyet az állománybavétel után hozzáférhetővé kell tennünk, fel kell tárnunk. Megnövekedett feladataink mellett hatalmas munkát ad feldolgozásuk. Másik gondunk zenei gyűjteményünk gyarapítása és legalább még egy csatorna kiépítése. Szükségünk lenne egy további lemezjátszóra, legalább tíz fejhallgatóra, hogy ne legyen vita a zenesarokban arról, Beethovent vagy Mozartot hallgasson-e a kis csoport.

Az 1982-es évtől a könyvtárak közötti jobb, szorosabb együttműködést várom. Könyvtárügyünknek pedig még több, felelősséggel és hivatástudattal munkálkodó, a rendelkezésre álló eszközökkel célszerűen gazdálkodni tudó könyvtárost kívánok, s ahol még nincs, korszerű könyvtárát. Várom továbbá a régen áhított központi könyvtárunk megvalósulását is.

BAYER JUDIT

az Egyesült Izzó
szakszervezeti könyvtárának
megbízott vezetője

Fél évig tartó felújítás után, 1981. február 10-én nyitottuk meg újra szakszervezeti könyvtárunkat. E munkálatok nyomán korszerű kézikönyvtárral és audiovizuális felszereléssel ellátott, 35 személyes olvasótermet adtunk át olvasóinknak. Itt található még 64-féle folyóirat, valamint külön kiemelve a szakszervezeti irodalom is. Az olvasóterem létrehozásával lehetővé vált, hogy a szakszervezeti oktató-nevelő munka kulturált környezetben folyjék; az a célunk,

hogya a szakszervezeti oktatás különféle csoportjai itt kapjanak helyet, s az ide látogató tisztségviselők és hallgatók rögtön kézbe vehessék a munkájukat segítő irodalmat, s egyúttal megismerjék a könyvtár szolgáltatásait is. Ezt a lehetőséget a propaganda fejlesztésével jobban ki kell aknáznunk. A könyvtár rendezvényei is látogatottabbakká és népszerűbbé váltak annak következtében, hogy vonzó környezetet teremtettünk a résztvevők számára.

Az átalakítás lehetővé tette zenei részleg és diatár kialakítását is. Az olvasók rendelkezésére áll négy fejhallgató és csaknem háromezresz hanglemez. Diatárunk elsősorban a politikai ünnepekhez kapcsolódó műsorokhoz nyújt illusztrációs dokumentumokat.

A hosszú zárvatartásnak azonban hátrányai is mutatkoztak, ami elsősorban az olvasói létszám kedvezőtlen alakulásán vehető észre. Ezért 1982-ben az olvasótoborzás lesz a legfontosabb feladatunk. Sikere érdekében különféle ajánlóbibliográfiákat, újdonságjegyzékeket készítünk, s ezeket közölni fogja az üzemi sajtó, továbbá eljuttatjuk őket a termelési közösségekhez is. A könyvkiadókkal együttműködve résztveszünk a különféle politikai, műszaki stb. könyvnapok rendezésében. A gyermekek olvasóvá nevelése érdekében könyvismertető órákat tartunk a nagycsoportos óvodásoknak és az általános iskolásoknak.

Az 1982-es évben fontos feladatunk lesz az is, hogy segítsük az üzemi és a szakszervezeti demokrácia fejlődését, természetesen a könyvtár sajátos eszközeivel. Ezért a könyvtár a fenntartó testület dokumentumait a jövőben gyűjti, és megfelelő módon feltárja.

Az egész könyvtárügy előrehaladásának szem-

pontjából fontosnak tartjuk a könyvtárak jobb együttműködését, az anyagi erők célszerűbb kihasználását. Ez hálózaton belül már kialakulóban van, de az olyan kisebb könyvtárak, mint a miénk is, még nem tudnak kellőképpen élni a nagyobb könyvtárak szolgáltatásaival, s továbbra sincs megoldva a tanácsi és a szakszervezeti könyvtárak együttműködése.

SZABÓ VINCÉNÉ

a Kunhegyesi Nagyközségi Könyvtár vezetője

A Kunhegyesi Nagyközségi Könyvtár műemlék jellegű épületének felújítása 1981-ben fejeződött be, amint erről a *Könyvtáros* augusztusi száma már hírt adott, és fényképeket is közölt az egykori paraszt-barokk „sóház” nagyszerűen sikerült helyreállításáról.

A megszületett könyvtár vonzása igen nagy: a könyvtár látogatottsága máris felülmúlja várakozásunkat. A községben az üzemek, vállalatok, intézmények csoportos látogatókat szerveztek az újjászületett intézmény megtekintésére. A barátságos környezet megváltoztatta az olvasási, helybenhasználati szokásokat. Azt tapasztaltuk, hogy gyakrabban és szívesen látogatják a könyvtárat olyanok is — főleg idős korúak —, akik eddig nem voltak könyvtá-

ri tagok. Az öregek napközi otthonának 42 lakója állandó vendégünk. Ismeretterjesztő előadásokat, csoportos foglalkozásokat rendezünk számukra, ezeket lemezhallgatással és filmvetítéssel tesszük színesebbé.

A napilapok és a folyóiratok olvasottsága is növekedett. A könyvtárnak ezt a szolgáltatását főként diákok veszik igénybe, akik gyakran töltik délutáni szabadidejüket az olvasóteremben.

A könyvtár szabadidőklubjában (ez boltíves kiépítésű pincehelyiség) november hónapban a Karcaji Üveggyár termékeiben — Suha Zoltán és Suháné Somkuti Katalin iparmű-

vészek munkáiban — gyönyörködhetek a látogatók. Az értelmiségi klub szintén a szabadidő-klubban tartja kéthetenkénti foglalkozásait.

A gyerekek helybeni foglalkoztatásában ugyancsak nagy változások történtek. Nemcsak az iskolák, hanem az óvodák is igénybe veszik a könyvtár szolgáltatásait. A zenei részleg segítségével sokkal színesebb, sokrétűbb foglalkozásokat lehet tartani a gyermekeknek. A pedagógusok mind gyakrabban veszik igénybe a könyvtárat könyvtárhasználati órák, szakkörök megtartására. Az általános

iskolák tanulói részére vetélkedőket, író—olvasó találkozót rendezünk. Ilyen volt például a Bartók-évfordulóval kapcsolatos vetélkedő, amelyet már az új könyvtárban tartottunk meg. De volt már fogászati vetélkedő is, amelyen a gyerekek totót töltöttek ki és a fogápolásról szóló filmet néztek meg. A felnőtt olvasóink részére szervezett író—olvasó találkozók mellett az egészségnevelési hónap kereté-

ben ismeretterjesztő előadásokat tartottunk a KISZ-alapszervezetek és az idősebbek számára *Az alkohol*, illetve az *Életmód és helyes táplálkozás az idős korban* témakörökben.

A könyvtár beiratkozott olvasóinak száma az 1980. november végi 1470-ről 1981. nov. 20-ig 1720-ra növekedett a négy fiókkönyvtárunk adatait nem számítva.

Az 1982-es évre vonatkozó terveink közül hadd em-

lítsem meg, hogy vetélkedőt tervezünk az általános iskolák és a középiskola tanulói számára a Kodály-évforduló alkalmából, továbbá szavalóversenyt a KISZ-alapszervezetek tagjainak Arany János verseiből. S mivel a hangos-képes eszköztár alapjait már 1981-ben leraktuk, erre építve létrehozzuk az *ifjú zenebarátok körét*.

Terveink között szerepel még *filmesztétikai klub* létrehozása is.

iskola és könyvtár

Az iskolai könyvtárügyi tanácskozás a vita tükrében

A tatai háromnapos iskolai könyvtárügyi tanácskozás két előadását követően — amelyeket a *Könyvtáros* decemberi száma közölt — a második és a harmadik nap az eszmecserék, viták jegyében zajlott le. Huszonnégyen mondták el gondolataikat a *Hanga Mária* művelődési miniszterhelyettes és *Juhász Jenő* osztályvezető által felvetett problémákról. A vitában hangsúlyosabb megállapításokat, állásfoglalásokat a következőkben megpróbáljuk röviden összefoglalni.

A SZAKIGAZGATÁSI SZERVEKNEK LEGYEN TÁVLATI FEJLESZTÉSI ELKEPZELESÜK. Ezt az igen fontos megállapítást *Orosz Bertalanné*, a Heves megyei Könyvtár igazgatója tette, aki hangsúlyozta: Nagyon fontos, hogy az országos irányítás egységes gondolkodásmódja a tanácsok megyei igazgatásában is érvényesüljön, és a művelődésügyi osztályok két csoportjának, az iskolainak és a közművelődéssel foglalkozónak a tevékenysége között is összhang legyen. A tanácskozás során szigorú és őszinte számvetések hangzottak el arról, mi valósult meg és mi nem az 1971-ben helyesen megfogalmazott fejlesztési irányelvekből. Kitűnt, hogy még mindig nagy eltérések vannak az egyes megyék, a település- és iskolatípusok között. A középfokú oktatási intézmények egyöntetűbb és egyenletesebb fejlesztése az elmúlt évtizedben többnyire megnyugtató helyzetet eredményezett országosan is, viszont az általános iskolákban mind ez ideig nem valósultak meg többnyire még a könyvtári szolgálat minimális követelményei sem. Kétségtelen, hogy a hetvenes években történetért, illetve a meg nem történetért felelősség terheli az ágazati irányítást, de az is igaz, hogy a mulasztásokban meghatározó szerepe volt a tanácsi szakigazgatásnak — hangsúlyozták a hozzászólók. S hogy ez mennyire így van, bizonyítja egy-két megyének és a fővárosnak az országos átlagnál sokkal kedvezőbb helyzete. A Fővárosi Tanács például kilenc év alatt 21 millió forint rendkívüli céltámogatást adott az iskolai könyvtárak fejlesztésére; rendezte az iskolai könyvtárosok helyzetét, 1982 tavaszán harmadszor fogja meghirdetni a *Kiváló könyvtár* pályázatot, megszervezte az iskolai könyvtárosok szakmai alap- és továbbképzésének egymásra épülő rendszerét, és színvonalas módszertani kiadványok egész sorával segíti a gyakorló könyvtárosok munkáját. A főváros iskolai könyvtárai tehát felkészültek az új tantervek fogadására — amint ezt *Ballér Endréné* vezető szakfelügyelő és *Kaján László* kiegészítő referátumából megtudtuk.

Az iskolai könyvtárügyben éppúgy, mint a szakigazgatás valamennyi területén, rendkívül fontos, hogy a szakigazgatási szerveknek legyen távlati fejlesztési elképzelésük, még akkor is, ha ez nem valósítható meg betű szerint — hangsúlyozta *Ungvári János*, a Hajdú-Bihar megyei Tanács művelődésügyi osztályának helyettes vezetője. Ebben a megyében ma is az 1973-ban kidolgozott távlati tervek szerint oldják meg — folyamatosan és rangsorolva — az oktatási intézmények könyvtárfejlesztési feladatait, valósítják meg az iskolai könyvtárak hálózati központjának, illetve hálózati rendszerének kiépítését, számolják fel az állománygyarapítás hiányosságait, szervezik meg a könyvtárosok szakmai képzését stb. A következetes fenntartói gondoskodás eredményeként e megyében az iskolai könyvtárak 60 százaléka rendelkezik önálló helyiséggel, állományuk tíz év alatt 87 százalékkal gyarapodott, és az iskolai könyvtárosok korábbi 80 százalékos cserélődése úgyszólván teljesen megszűnt.

MEG KELL VÁLTOZTATNI A PEDAGÓGIAI KÖZGONDOLKODÁST. A működési körülmények érdemi megjavítása mellett a fővárosban és Hajdú-Bihar megyében az iskolai könyvtárak hálózati irányítása és a szakfelügyeleti tevékenység összehangolása révén jó eredményeket értek el a *többkönyviségre* törekvő és a könyvtári szolgáltatásokat széles körben hasznosító pedagógiai módszerek kimunkálásában, az új oktatási szemlélet kialakításában. *Ungvári János* és *Kaján László* egyaránt hangot adott annak a fontos alapelvnek, hogy az iskolai könyvtárak fejlesztését csak az oktatáspolitikai határozat szellemében, az oktatásügy szerves részeként lehet és kell megoldani. *Fehér Antalné*, a Hajdú-Bihar megyei Pedagógus Továbbképzési Intézet könyvtárának vezetője a vita során azt fejtegette, hogy a szakigazgatás kezdeményezésére a hálózati központ változatos módszerekkel és tevékenységi formákkal — a pedagógiai felügyelet, a továbbképzés, valamint a kísérletek és a kutatások révén — szép sikereket ért el a pedagógiai közgondolkodás és szemlélet átformálásában.

AZ ELMULASZTOTT LEHETŐSÉGEK ÉVTIZEDE. Sajnálatos, hogy ilyen átfogó, átgondolt, tervszerű fejlesztésre a megyék túlnyomó többségében nem került sor az elmúlt évtizedben. Néhány megyében ugyan a központosított ellátás, illetve az integráció megszervezésével sikerült elérni egy-egy járás, város vagy városkörnyék iskolai könyvtári ellátásának megjavítását, ez azonban nem járt együtt az imént említett, az egész megyére kiterjedő tudatos hálózatépítéssel. Sőt, a megyék többsége nem jutott tovább egy-egy intézmény egyedi fejlesztésénél sem. Erre utalnak a vitában felszólalók által feltárt gondok: az oktatásnak a könyvtári szolgáltatásokkal szemben támasztott megnövekedett igényei és a tényleges állapotok között mindinkább érzékelhető feszítő ellentmondások. Végeredményben igazat kell adni a Somogy megyei *Kelemen Elemér* sommás értékítéletének: *a hetvenes évek sok megyében az elmulasztott lehetőségek évtizede volt.*

KETTŐS FUNKCIÓJÚ KÖNYVTÁRAKAT AZ ISKOLA BÁZISÁN. Baranya megye képviselője, *Brandstätter György*, a megyei tanács művelődésügyi osztályának helyettes vezetője és *Román Lászlóné*, a megyei könyvtár igazgatója, valamint *Telek Ervin*, a Nógrád megyei Tanács főelőadója azt fejtegették, hogy a kisteleplületes megyék szétaprózott könyvtári szervezete nagymértékben akadályozta a könyvtári ellátás, ezen belül az iskolai könyvtárak helyzetének javítását. A körülmények gondos mérlegelése után első lépésben mindkét megyében kidolgozták az iskola bázisára épített könyvtári integráció tervét. Nem javasolták az összevonásokat ott, ahol a szervezeti változás nem eredményezett volna tényleges javulást a könyvtári ellátásban. Hangsúlyozták, hogy nem szabad integrálni olyan intézményeket sem, amelyeknek feladatukat önállóan kell ellátniuk. *Balogh Ferencné*, a Könyvtárosegyesület ifjúsági szekciójának elnöke szerint nagymértékben elősegítheti az összevont könyvtárak fejlesztését, ha bekapcsolódhatnak a központosított ellátás vérkeringésébe. *Jakab Sándorné*, a Heves megyei, 2000 lakost számláló Sarud község általános művelődési központjának könyvtárosa a kettős funkciójú könyvtár néhány éves működésének kedvező tapasztalatairól számolt be. *Brandstätter György* a túlméretezett, már-már divatossá váló

integráció veszélyeire hívta fel a figyelmet, kiemelve, hogy a szervezeti összevonások csak akkor érhetik el céljukat, ha lényeges javulást eredményeznek a művelődési szempontból hátrányos helyzetű gyermekek könyvtári ellátásában.

TERVSZERŰ ALLOMÁNYGYARAPÍTÁST! *Harsányi Lászlóné*, a Komárom megyei Tanács művelődésügyi osztályának vezetője a megye gondjai között első helyen az általános iskolai könyvtárak aggasztó állományhelyzetét említette. Az iskolák költségvetésébe építve kell gondoskodni a gyűjtemények rendszeres és szakszerű gyarapításáról és a hiányok felszámolásáról. Ehhez elengedhetetlenül szükséges, hogy a beszerzendő legszükségesebb könyvek listáját rendszeresen közöljék az iskolai taneszközjegyzékek. Központi figyelemfelkeltéssel, illetve támogatással nagymértékben mozgósítani lehetne erre a célra a helyi erőforrásokat is.

Hasonlóképpen súlyos helyzetről számolt be *Békés György*, a Pest megyei Könyvtár igazgatója egy járás komplex könyvtári vizsgálatának tapasztalatai alapján. A vizsgálat 18 általános iskola állományösszetételét elemezve megállapította, hogy az iskolák 70—80 százalékából hiányoznak a pedagógiai munkához nélkülözhetetlen kézikönyvek. Márpedig hátrányos helyzetű az a gyermek, aki sem települése, sem iskolája könyvtárában, sem az otthoni, családi könyvtárban nem találkozhat azokkal a könyvekkel, amelyekre később ismereteit alapozhatná. E gondolatsort tovább folytatta *Palovecz Jánosné* iskolaigazgató és munkaközösség-vezető jogosan hívhatta fel a figyelmet arra, hogy a hátrányos helyzetű iskolákban — és ilyen nagyon sok van — a könyvtár léte, fejlesztése, működése nemcsak pedagógiai, hanem politikai kérdés is.

Az állománygyarapítási bajok egyik legfőbb okát a résztvevők az anyagi eszközök hiányában jelölték meg. Ám azt is hangsúlyozták, hogy könyvkiadásunk még mindig nem veszi kellőképpen figyelembe az oktatási intézmények könyv- és példányszám-szükségletét. Ennek következtében az iskolai könyvtárak fontos könyveket évek óta nem tudnak beszerezni. *Győri Erzsébet*, a Könyvértékesítő Vállalat könyvtárellátó főosztályának vezetője arról beszélt, hogy a Könyvtárellátóval kis összeggel szerződő iskolai könyvtárak igényeit nem mindig tudták megfelelően kielégíteni, de 1982-től a beszerzési összegek növekedésének arányában nagyobb példányszámban fogják megvásárolni az iskolai könyvtárak gyűjtőkörébe tartozó könyveket, és elősegítik, hogy ezek a művek a jövőben folyamatosan kaphatók legyenek. Megjegyezte azonban azt is, hogy az iskolai könyvtárak sem gazdálkodnak mindig tervszerűen a rendelkezésükre álló gyarapítási összegekkel; a 264 — tizenötezer forintra vagy ennél nagyobb összegre szerződő — könyvtár közül 85 a tanácskozás napjáig, október 28-ig egyetlen könyvet sem vásárolt.

SZAKISMERETEKET IGÉNYLŐ, NEHÉZ SZAKMA EZ. Többen sürgették az iskolai könyvtárosok helyzetének javítását, jogi szabályozását, *Kelemen Elemér* pedig arra hívta fel a figyelmet, hogy az iskolai könyvtárosok státusának helyes megítéléséhez az iskolai munkamegosztás hagyományos rendjét is felül kell vizsgálni. Jelenleg a végső cél a könyvtáros függetlenítése, holott jó néhány oktatási intézményben már kiegészítő szakalkalmazottat is be kellene állítani. *Ballér Endréné* óva intett attól, hogy az órakedvezményes vagy éppenséggel társadalmi munkában tevékenykedő pedagógus könyvtárosokkal szemben teljesíthetetlen szakmai követelményeket támaszunk, az amúgy is túlterhelt pedagógusoktól erejüket meghaladó teljesítményeket várjunk. Ennek elkerülése végett a munkaidő-ráfordítás arányában pontosan meg kell határozni az elvégzendő munkát. *Ramháb Mária*, a Bács-Kiskun megyei Könyvtár gyermekkönyvtárának vezetője szerint nem is annyira az iskolai könyvtárak ellenőrzésére van pillanatnyilag szükség, sokkal inkább rendszeres módszertani gondozásukra, amelynek során az iskolai könyvtárosok segítőkéz eligazítást kapnának mindennapi szakmai tevékenységükhöz. *Szakismereteket igénylő, nehéz szakma a mienk* — hangsúlyozta *Balogh Ferencné*, azzal a nézettel vitázva, hogy az iskolai könyvtárak pedagógiai felhasználásának megszervezése, meggyorsítása érdekében elodázható a könyvtárak szakmai megerősítése. Az iskolai könyvtárak tevékenységének ugyanis igen fontos szakmai feltételei vannak, rendszer nélkül nem lehet érdemi

könyvtári szolgáltatásokat nyújtani az iskolában sem, egyebek között azért sem, mert a tanterv az iskolai könyvtárak feladatául jelölte meg a könyv- és könyvtárhasználati ismeretek módszeres elsajátíttatását a tanulókkal. Igaz, hogy a jelenlegi körülmények feszültségeket okoznak, mindenekelőtt a személyi helyzet és a szakmai igények között, de feloldásukra — ha nem is rövid távon — vannak biztató kezdeményezések. *Fehér Antalné Győri Gáspárral*, a Tánácsics Gimnázium könyvtárosával együtt arról szólt, hogy az elmúlt tíz évben milyen nagy erőfeszítéseket tettek például Hajdú-Bihar megyében, illetve a fővárosban a könyvtárosok szakmai képzésének megszervezésére. Az iskolai könyvtárosok megnövekedett könyvtári-pedagógiai feladataira és a szakmai munkák elmaradásaira hivatkozva többen javasolták, hogy az iskolai könyvtárak szakmai megerősítése érdekében az eddigieknél *jobban kell építeni a „B”-típusú könyvtárakra*.

Mind a tervszerű és szakszerű állományfejlesztés, mind pedig a személyi gondok enyhítése érdekében eredményes megoldásnak bizonyult az iskolai könyvtárak bevonása a központosított városi vagy járási könyvtári ellátórendszerekbe. A központosított ellátás nemcsak az állományfejlesztés bizonyos munkafolyamataitól mentesítheti az iskolai könyvtárosokat, hanem a feltárás és a nyilvántartás szakmai teendőit is nagymértékben megkönnyítheti számukra. Így több időt és energiát fordíthatnak a könyvtár pedagógiai felhasználásának megszervezésére. A sokszínű és gazdag állomány alapján pedig megteremthetik az adott vonzáskörzet pedagógusainak szakirodalmi és információs ellátását — hangsúlyozta *Balogh Ferencné* a Veszprém megyei tapasztalatok alapján. A Pest megyei Pedagógus Továbbképző Intézet képviselője arról számolt be, hogy a pedagógusok szakirodalmi ellátásának javítása érdekében a „B”-típusú könyvtárakban kiegészítő pedagógiai szolgálatot hoztak létre.

A HANGOS-KÉPES ISMERETHORDOZÓK ÉS AZ ISKOLAI KÖNYVTÁRAK. Együttműködésre van szükség a hangos-képes gyűjtemények kialakításában is — mondotta *Tóth Dezső*, a veszprémi Országos Oktatástechnikai Központ könyvtárvezetője. Az amúgy is igen költséges eszközök és dokumentumok gazdaságosabb és hatékonyabb felhasználását csakis a „B”-típusú könyvtárakra épített, központosított ellátás rendszerében lehet megoldani. (Az életképes városi médiatár létrehozásának előkészületei Ajkán már megkezdődtek.) A hangos-képes dokumentumok szervezett iskolai felhasználása csupán a könyvtári szolgáltatások részeként, a hagyományos ismerethordozókkal szerves egységben oldható meg — fejtette ki *Győri Gáspár*, aki a saját könyvtárában hosszú-hosszú évek következetes munkájával sikeresen megvalósította e sokak által kételyekkel fogadott korszerű alapelvet.

HÁLÓZATI KÖZPONTOK ÉS ALKÖZPONTOK. A tanácskozás résztvevői egyetértettek abban, hogy az iskolai könyvtárügy fejlesztésében kulcsfontosságú a hálózati rendszer megerősítése, mindenekelőtt a könyvtári központok és alközpontok gyors ütemű megszervezése, valamint a működési feltételek mielőbbi megteremtése. A hálózati központok kijelölésének kérdésében azonban megoszlottak a vélemények.

A Hajdú-Bihar megyei és a fővárosi példa — amelyet *Ungvári János, Fehér Antalné, Kaján László és Ballér Endréné* részleteztek — azt bizonyítja, hogy az elmúlt tíz évben ott születtek a legjobb eredmények, ahol még a közismert 5/1978-as rendelet megjelenése előtt az oktatásügy irányításának szerves részeként fejlesztették ki az iskolai könyvtárak hálózati központját, illetve hálózati szervezetét. (Hasonló eredményekkel bíztatnak a Pest megyei hálózati központ eddigi eredményei is.) A már működő hálózati központok eddigi tapasztalatai alapján pontosan és a részletekben is kikristályosodtak az érvényes és általánosítható funkciók, illetve mindazok a feltételek, amelyek megteremtésével e feladatok érdemben megoldhatók. Az úgynevezett „klasszikus modell” (azaz, hogy a hálózati központ a pedagógus továbbképzési intézet szakkönyvtára legyen) létjogosultságát és elvi hitelét a tanácskozás résztvevői közül azok is elismerték, akik — józanul számolva a realitásokkal — a saját megyéjükben végül is más megoldást választottak. Többen amellett tették le voksukat, hogy a hálózati irányítás másféleképpen is megoldható. Szerintük ugyanis az alapjában helyes elvek megvalósításához — a továbbképzési intézetek egyre csökkenő anyagi lehetőségei

miatt — sokkal inkább megvannak, illetve könnyebben kialakíthatók a feltételek a megyei könyvtárakban, mint a kabinetek névlegesen vagy részlegesen működő szakkönyvtárakban. Pedagógus könyvtáros szakemberekből fogjuk a módszertani osztály egyik csoportjaként megszervezni azt az együtttest — mondta *Román Lászlóné* —, amelyik az iskolai könyvtárak módszertani irányítását végzi majd, hasznosítván a megyei könyvtár széles körű szolgáltatási rendszerét és a módszertani munkában szerzett eddigi tapasztalatait. Mindaddig vállalni fogjuk e feladatokat, amíg a pedagógus továbbképzési intézet alkalmassá nem válik a hálózati központ szerepkörére. Természetesen a pedagógiai intézettel szoros együttműködésben, azzal megosztva a munkát.

A pedagógiai tevékenységbe ágyazott könyvtári feladatokat ellátó sajátos pedagógiai szakkönyvtár szerepét viszont csak a bázisiskolai könyvtár vállalhatja — hangsúlyozták mások, akik kifejtették, hogy a sok megyében járásokként, városokként már eredményesen működő könyvtári bázisok fontos színterei a pedagógustovábbképzésnek, és nagymértékben felerősíthetik a szakfelügyelet és a módszertani munka hatékonyságát.

ERŐSÍTENI KELL AZ EGYÜTTMŰKÖDÉST. Az iskolai könyvtáraknak a könyvtártechnológiai követelményeknek megfelelő, gyors ütemű szakmai fejlődése érdekében e könyvtárak módszertani gondozásából nagy részt vállaltak és vállalnak a „B”- és a nagyobb „C”-típusú könyvtárak. A szakmai támogatás kiteljesedettebb formája az iskolai könyvtárak központosított ellátásának megszervezése. Más sokrétű szervezeti és tartalmi együttműködési formáról is többen beszámoltak, de számos kihasználatlan lehetőségre is figyelmeztettek. *Kerekes Pálné*, a Könyvtárosegyesület gyermekkönyvtárosi szekciójának elnöke például arról szólt, hogy a szekció eddig is sokat tett a közös eszmecserék megszervezése, a közös gondolkodás érdekében, és hozzájárulhatott — Balogh Ferencné idézzük — az egymás iránti bizalmatlanság eloszlásához is.

ÖSSZEHANGOLT SZAKFELÜGYELETI MUNKÁRA VAN SZÜKSÉG. Budapest és Hajdú-Bihar megye képviselői annak a nézetüknek adtak hangot, hogy eddigi eredményeikhez nagymértékben hozzájárult az egységes felügyelet megteremtése, amelynek szerves részeként, a többi területtel összhangban funkcionál az iskolai könyvtári szakfelügyelet. E témával kapcsolatban *Kelemen Elemér* nagy jelentőséget tulajdonított az iskolai könyvtári szakfelügyelet tantárgyak feletti, illetve tantárgyközi koordináló szerepének. Szerinte az iskolai könyvtári szakfelügyelők a munkaközösségi vezetőkkel együtt kialakított ésszerű munkamegosztás keretében sokat tehetnek az új oktatási szemlélet kibontakozásáért, mint ahogy a felügyelet egyéb területeiről származó információk is nagy segítséget nyújtanak a könyvtárak munkájához.

A két könyvtári hálózat — a közművelődési és az iskolai — közös fejlesztése (kettős funkciójú könyvtárak, központosított ellátás stb.) és közös feladatai a párhuzamosságok elkerülése érdekében szükségessé teszik az iskolai és a közművelődési könyvtári szakfelügyelet munkatervi összehangolását, esetenként pedig a közös vizsgálatokat is. *Békés György* a Pest megyei, *Román Lászlóné* pedig a Baranya megyei egységes könyvtári szakfelügyeleti program, a komplex könyvtári vizsgálatok eddigi eredményeivel foglalkozott. (Ez a szakfelügyeleti gyakorlat nem azt jelenti, hogy az iskolai könyvtárak szakfelügyeletét kiragadnák az egységes pedagógiai felügyeleti rendszerből — hangsúlyozta válaszában *Juhász Jenő*, a minisztérium könyvtári osztályának vezetője. A könyvtárugyért felelős tanácsi munkatársaknak olyan módon kell összehangolniuk a szakfelügyeleti tevékenységet, hogy a közös felügyeleti vizsgálatok ne okozzanak túlterhelést az iskolai könyvtári szakfelügyelők számára. Az iskolai könyvtári szakfelügyeleti feladatok azáltal válnak egyértelműekké, hogy a megyei hálózati központok és alközpontok módszertani munkájának megerősödésével fokozatosan leválhatnak a szakfelügyeletről a korábban részlegesen átvett hálózatgondozó funkciók. A kiteljesedő, működőképes hálózatoknak kell képezniük a szakfelügyeleti munka alapját. Kifejtette továbbá, hogy a minisztérium a pedagógiai szakfelügyeleti rendszer újra értékelésével párhuzamosan és összhangban rövidesen korszerűsíteni fogja a könyvtári szakfelügyeleti tevékenységet is.)

MAGASSZINTŰ INFORMÁCIÓS RENDSZERT KELL MEGSZERVEZNI EGY RENDEZETLEN BÁZISON. A hazai pedagógiai információ jelenlegi helyzetével, gondoljaival és terveivel, valamint a külföldi tapasztalatokkal *Károlyi Ágnes*, az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ tudományos főmunkatársa foglalkozott. Kifejtette, hogy a tájékoztatás rendszerében rendkívül fontos a könyvtári bázisfunkciók megosztásának kérdése, amelynek részeként meghatározott feladatok hárulnak az iskolai könyvtárakra, a továbbképzési intézetek könyvtáaira, a pedagógusképző intézetek könyvtáaira és az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeumra, illetve a közművelődési és a szakkönyvtárak széles körére. Véleménye szerint a feladatokat sokszor nem a kívánatos felelősségérzettel végzik az intézmények. Különösen nehéz helyzetben vannak a gyakorlati pedagógusok, akikhez nem jutnak el a színvonalas központi tájékoztatók, és a mindennapi nevelőoktató munkájuk folyamán jelentkező szakirodalmi igényeiket az iskolai könyvtárak szerénynek is alig nevezhető színvonalon képesek csak kielégíteni.

•

A VÁLASZADÁS ÉS ZÁRSZÓ JOGÁN *Gálos Tibor*, a Művelődési Minisztérium közoktatási főosztályának munkatársa hangsúlyozta, hogy a központi szabályozók szükségesek, de a megyei, városi szakigazgatási szerveknek is jobban kell figyelniük az iskolák könyvtári ellátásának helyzetére. Az ötnapos rendszerre való áttérés előkészületei és a működési pótlékok felülvizsgálata során időszerű és megoldható az iskolai könyvtárosok helyzetének rendezése. Fontos, hogy a közoktatási főosztály mielőbb lépjen kapcsolatba a Kiadói Főigazgatósággal annak érdekében, hogy az érintett könyvkiadók jobban figyelembe vegyék az oktatási intézmények igényeit.

Juhász Jenő, a könyvtári osztály vezetője megállapította, hogy a vélemények ütköztetésével világosabbá váltak a még meglévő nézetkülönbségek. A jelenlegi körülmények között — hangsúlyozta — ne ringassuk magunkat illúziókba. Meg kell becsülnünk eredményeinket, és ezekre építve kell továbbjutni, tartalékainkat az eddigieknél hatékonyabban kihasználva. A könyvtárügy kiemelt programja az iskolai könyvtárak fejlesztése. A fejlesztésnek kétségtelenül vannak anyagi feltételei, de vannak szervezeti és szemléleti rugói is. Az iskolai könyvtárak belső fejlesztésén kívül a jövőben hathatósabban kell élni azokkal a korszerűsítési lehetőségekkel, amelyeket a különféle hálózatok együttműködése és közös fejlesztése kínál az integráció, a központosított ellátás stb. révén. Kiemelte, hogy a könyvtári integrációt, ha lehetséges, szervezeti és elhelyezési szempontból egyaránt iskolai keretben, de funkcionálisan feltétlenül és minden esetben az iskolákra építve kell megvalósítani. Az iskolai könyvtárak fejlesztésének kulcskérdése a hálózati irányítás megszervezése. Ennek érdekében a rendelkezésre álló feltételek gondos mérlegelésével 1982-ben minden megyében ki kell jelölni a hálózati központot.

Balázs Mihály, az OPKM főigazgatója zárszavában elmondotta, hogy a konferencia több volt mint egyszerű iskolai könyvtárügyi tanácskozás, egyben iskolai állapotrajzot is adott. A helyzetkép minden vonatkozásban rendkívül eltérő, és ennek megfelelően a fejlesztési feladatok és szándékok is nagyon különböznek egymástól. Ma már kevés a „klasszikus modell” melletti hitvallás, vagyis nem lehet egyetlen hálózati központ-modellhez ragaszkodnunk. A lényeges kérdésekben azonban teljes volt az egyetértés. Tudjuk, milyen teendőink vannak az iskolai könyvtárak kettős kötelességből adódóan, s megegyező véleményre jutott a tanácskozás az integrációval kapcsolatos szervezeti kérdésekben, valamint a központi ellátás jelentőségét illetően is. Közös gondunk továbbra is a hálózati szervezetek, különösképpen a hálózati központok mielőbbi megszervezése. Néhány kérdésben — úgy tűnik — nem sikerült teljes egyetértésre jutni. A befejezetlen gondolat sorokat, amelyek főként a báziskönyvtárak feladatrendszerének és a szakfelügyeleti tevékenységnek tisztázatlanságából adódnak, további egyeztetésekkel le fogjuk zárni, és a végleges állásfoglalások közzétételéről gondoskodunk. Az eszmecsere során felvetett javaslatok összegezése után az OPKM elkészíti intézkedési tervét, amelyben a feladatokat rangsorolva meg fogja határozni — a társintézményekkel való széles körű együttműködés keretében — saját, halaszthatatlan tennivalóit is.

Dán Krisztina

Az Egyetemi Könyvtár megtartja a tudományos műhely rangját

Nem véletlenül nevezzük csak röviden Egyetemi Könyvtárnak a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Központi Könyvtárát, hazánk legrégebbi tudományos nagykönyvtárát. Az 1635-ben alapított egyetem hosszú időn keresztül szinte egyet jelentett a magyar tudományos élettel, könyvtára a legrangosabb tudományos kutatások bázisa, sőt műhelye is volt. Élén olyan tudós könyvtárigazgatók álltak, mint a történész Pray György, az irodalomtörténész Toldy Ferenc, s még hosszan folytathatnánk a sort. A gyűjtemény kezdeteit még az egyetem alapítása előtti időktől számíthatjuk, mivel legrégebbi darbjai az egyetem közvetlen elődjének, a nagyszombati jezsuita kollégiumnak gyűjteményéből valók. 1777 után, az egyetem Budára helyezését követően még sokáig az ország központjává alakuló város egyetlen nyilvános, tudományos könyvtára, a hazai szellemi élet egyik fontos központja. Tudományos akademiánk és nemzeti könyvtárunk a 19. század szülőttei, fejlődésük csak a század második felére bontakozott ki. Az Egyetemi Könyvtár éppen ekkor, 1876-ban kapta meg új elhelyezését abban a reprezentatív épületben, amely hazánk első könyvtári célra készült épülete. Ez a történelmi előny mára hátránnyá vált, a számos gonddal küszködő intézmény első számú gondjává. Ezért először is erről kérdezem dr. Németh G. Béla egyetemi tanárt, aki 1980. január óta főigazgatója a könyvtárnak.

— Valóban az épület a mi legnagyobb gondunk, s ennek több oka is van. A százéves, reprezentatív jellegű épület egy modern egyetemi könyvtár igényeinek már akkor sem felelt meg, ha az idők folyamán a szükséges karbantartást, illetve felújítást elvégezték volna. De sajnos, ez sem történt meg, és így az épületnek az idő által okozott károsodása olyan mértékű, hogy teljes rekonstrukcióra volna szükség, beleértve az épületgépészeti felújítást is. A metróépítés által okozott károk már csak a baj betetőzését jelentették, az alapbajok nem innen származnak.

— *Van-e remény a teljes rekonstrukcióra?*

— Ez olyan óriási összegeket emésztenne fel, amire a mai gazdasági helyzetben a művelődési tárcának csak hosszú távon nyílik lehetősége. Mai tudomásunk szerint a következő öt éves tervben is legfeljebb az alaprekonstrukció 30 százalékát tudjuk elvégeztetni, a többi későbbre marad.

— *Tehát még több mint tíz évig kell várakoznunk arra, hogy az épület teljes egészében megújuljon. De mi történik addig?*

— Ha meggondoljuk, hogy az utolsó harminc évben gyakorlatilag nem folyt számottevő karbantartás vagy felújítás,

az elmúlt rövid időszak eredményei sem csekélyek. Ebben elsősorban a metróépítés befejezése után, az okozott károk helyrehozatalával kapcsolatos munkálatok játszottak közre. (Ismeretes, hogy a metróépítés következtében az épület 2–3 centimétert süllyedt, a nyomában támadt falrepedések legnagyobbika pedig a 14 centimétert is elérte.) Eddig megtörtént az olvasók által használt helyiségek és a hivatali munkaszobák nagyobb részének rendbehozatala, kifestése, eltűnt az állványerdő a nagyolvasóból és a kutatóteremből. Sajnos, megmaradt az állványzat a külső, bejárati résznél: a homlokzat helyreállítása még a Metróvállalat kötelessége volna. Jelenleg az alagsorban elhelyezett könyvkötészet víztelenítése, helyrehozatala folyik. Az állandóan nedves fal nemcsak az itt dolgozók egészségét károsította egy évszázadon át, de ártott az itt kötött, restaurált régi könyveknek is. Szükség volna az üzem bővítésére, erre azonban csak akkor nyílik majd lehetőség, ha az itt elhelyezett disszertációknak máshol tudunk helyet adni. Állandóan beázott a nagyolvasóterem is, egyelőre ideiglenesen helyrehozták, de rövidesen elkészül — reméljük, hiszen ígérik — a végleges megoldás is. A tennivaló még szemmel láthatóan is tömérdek: a beázások kö-

vetkeztében mállik a díszes, műemléknek számító előcsarnok és lépcsőház mennyezete, lehullóban a díszítés, *Than Mór* és *Lotz Károly* nagyrétékű falfestményei romló állapotban vannak.

— *Mik a további tervek?*

— Az előcsarnok rendbehozatala következik, ahol egy légszilipes ajtó-rendszerrel az olvasók számára pihenővezetést kívánunk létrehozni. Ez már talán 1982-ben elkészül. Igen nagy gondunk az elavult fűtési rendszer; kevés helyen fűtenek az országban középületet olyan régi, az 1900-as évek elejéről származó kazánnal, mint nálunk. Sok javítást kibírt már, de ha egyszer végleg elromlik, a könyvtár hosszú ideig működésképtelen lesz. Korszerűtlen a könyvtár bútorzata is: a berendezés nem méltó az épület műemlékjellegéhez, de funkciójában sem felel már meg. A polcozatnak csak egy része modern vasállványzat, az avult, régi fapolcokat sürgősen ki kell cseréltetnünk.

— *Hogyan állnak raktári hely dolgában?*

— Nagyon rosszul, gyakorlatilag befulladás, már az ablakmélyedésekben is könyvek sorakoznak. De vannak még tartalékaink: az épületben rövidesen igénybe vehetünk egy 200 négyzetméter nagyságú területet. Födém-megerősítéssel ennek függőleges megosztását tervezzük, így a helyet jól kihasználhatjuk. Hasonló megoldás lehetséges még más raktári részben is, ahol a könyvtár egykori tervezője — a barokk teremkönyvtártól ihletve — raktárnak is körbepolcos, csak többméteres létrával elérhető helyiséget tervezett. Egyelőre elmondhatjuk, hogy teljes gyűjteményünk, mintegy egymillió 300 ezer egység, ebben az épületben van elhelyezve, ami egy négyszáz éves gyűjtemény esetében nem csekélység.

— *Tulajdonképpen régen elérkezett az ideje annak, hogy egy teljesen új egyetemi könyvtár épüljön...*

— Hosszú távon valóban ez lenne a leggazdaságosabb megoldás: egy korszerű szolgáltatásokra képes modern egyetemi könyvtár felépítése. Mai székelyünk a jövőben reprezentatív épület lehetne, a régi könyv-, folyóirat- és kéziratállomány őrzésére, kutatására és kiállítására. Tudományos műhely jöhetne itt létre, mindazon kincsek feltárására, amelyeket ez a könyvtár falai között őriz. Itt nyerhetne elhelyezést az igazgatóság, esetleg tudományos tanácskozáskor színhelyül is szolgálhatna a régi épület. De ez már a nagyon távoli jövő képe: a mai világgazdasági helyzet csak a szinttartást teszi lehetővé számunkra. Gondjaink megoldásában csak kis lépésekkel haladha-

tunk előre, de úgy, hogy a nagy távlatokat azért sohase veszítsük szem elől.

— *Professzor úr személyében folytatódott az Egyetemi Könyvtárnak az a régi hagyománya, hogy az intézmény vezetője maga is tudós, egy tudományág aktív művelője. Ön irodalomtörténész, és az egyetemen a művelődéstörténeti tanszék vezetője. Mit jelent az Egyetemi Könyvtár számára, hogy vezetőjének tevékenysége megoszlik a fenntartó intézmény és a könyvtár között?*

— Ugy érzem, hogy az előnyök mindkét oldalon jelentkeznek. Az egyetem számára előnyös, hogy a tudományos és az oktatómunka kívánalmait olyan valaki közvetíti a könyvtárhoz, aki ezzel belülről ismerős, de a könyvtár számára is eredményesebb, ha olyan valaki képviseli érdekeit, és küzd működési feltételeinek megjavításáért, aki az egyetem falain belül is él. Ennek kedvező hatását máris érezzük: az egyetem vezetősége nagy megértéssel fogadta kívánságainkat, eddig is sok segítséget kaptunk. Igaz, még jobb lenne, ha kicsit önállóbbak lehetnénk gazdaságilag, az eredményes munkához valamivel nagyobb gazdasági mozgástér kellene. Ami személy szerint engem illet, a könyvtár irányítására fordított nem kis időt természetesen egyéb munkáim végzése közben kell megtakarítanom.

— *A tudományos és a szakkönyvtárak egyik legsúlyosabb gondja ma az állomány tervszerű továbbépítése, a lépéstartás az állandóan emelkedő könyvárakkal. Az Egyetemi Könyvtár a gyűjtőkori együttműködésben a filozófia, a válástörténet és -kritika, a közép- és újkori egyetemes történet és az általános pszichológia gyűjtéséért felelős. Mi a helyzet ezen a téren?*

— Egyelőre még nincs nagy baj, a legnagyobb és legfontosabb sorozatokat továbbra is meg tudjuk vásárolni. Folyóiratok tekintetében természetesen egyeztetnünk kell rendeléseinket. Álláspontunk szerint az általános csökkentés ellenére is meg kell vennünk azokat az alpműveket, amelyeknek hiánya a hazai kultúrát alapvetően károsítaná. Csak egy példát említek: megjelent egy új, nagy, kétkötetes Heidegger-kommentár, -bibliográfia és -regiszter; ennek legalább egy példányban meg kell lennie az országban, még akkor is, ha egyetlen kötete csaknem 500 nyugatnémet márkába kerül. Beszerzéseinket egyeztetjük a mintegy 160 hálózati tagkönyvtár rendelkezésével is, hiszen a gyarapításra fordítható összeg felét ők költhetik el.

— *Az elmúlt év adatai szerint az Egyetemi Könyvtár 6631 beiratkozott olvasója mintegy 128 ezer dokumentumot használt helyben, illetve kölcsönzött ott-*

honi használatra. Az utóbbi adat kisebb forgalomra utal, mint amilyen a debreceni egyetemi könyvtáré. De ha ehhez a számhoz hozzátesszük a kari olvasótermek forgalmát, a számok kiegyenlítődnek.

— A kari könyvtárak olvasótermei valóban tehermentesítének bennünket a csak jegyzetet, tankönyvet használó olvasók esetében. De vizsgaidőszakban még így is súlyos helyhiánnyal küszködünk, mivel nemcsak saját egyetemünk hallgatóit kell befogadnunk, hanem például orvostanhallgatókat is. Egyik legnagyobb gondunk, hogy az egyetlen példányban meglévő régebbi könyveket az intenzív használat következtében szó szerint ronggyá olvassák, márpedig ez óhatatlanul bekövetkezik a kötelező irodalom esetében. Én ezt a sokszorosítás, illetve a gyorsmásolás kapacitásának növelésével szeretném megoldani: csak így tudjuk a kiadványokat azonos időben sok hallgató rendelkezésére bocsátani, az eredeti példány tönkremenetelének veszélye nélkül. Gépparkunk máris szaporodott egy elektronikus japán sokszorosító, illetve gyorsmásoló berendezéssel. Újabb katalóguscéduláinkat is ez sokszorosítja, megszüntethetjük a régi adreimasokszorosítást. Van két xeroxgépünk is, de még további beruházásokra is szükségünk volna. Olvasó- és kölcsönzőszolgálatunk alapelveinek tartom, hogy az egyetem szükségleteinek kielégítése mellett — mint tudományos könyvtár — a tudományos kutatásnak is rendelkezésére álljunk.

— *A könyvtárórstársadalomban az utóbbi években olyan kép alakult ki az Egyetemi Könyvtárról, mint ahol egy kicsit megállt az idő, a könyvtárnak meglazultak a többi könyvtárral való kapcsolatai. Mint intézmény keveset halatott magáról, kiadványai is sorra megszűntek...*

— Mindent elkövetünk, hogy kapcsolataink megújuljanak és tartalommal telítődjenek. A hozzánk forduló intézményeknek rendelkezésére állunk: a szakirodalmi ellátás keretében cikkmásolatokat szolgáltatunk, aktívan részt veszünk a könyvtárközi kölcsönzésben, számos kiállításra kölcsönzünk értékes dokumentumokat, most például az esztergomi Keresztény Múzeum Szent Erzsébet kiállítására vagy a Magyar Nemzeti Galéria 19. századi kiállítására korai magyar sajtógrafikát. Jó példa az intézményközi együttműködésre a Szépművészeti Múzeummal való egyezségünk: egy nagy értékű művészettörténeti sorozatot letétben nálunk tartunk, mert az ott dolgozóknak ez úgyszólván munkaeszköz, mi pedig odairányítjuk a saját olvasóinkat. Részt veszünk az egyetemi

könyvtárigazgatók tanácsának munkájában, bár azt hiszem, hogy egy szűkebb testület talán még hatékonyabb munkát tudna végezni. Jó a kapcsolatunk a rádióval, az egyes kiadókkal és a filmszakma képviselőivel is. Újabbán megsaporodott külföldi olvasóink száma: amióta rendbe hoztattuk a tudományos olvasótermet, a bécsiek is gyakran dolgoznak itt. Jó kapcsolatokat építettünk ki a pozsonyi egyetemi könyvtárral és az újvidéki egyetemmel. Dolgozónk egyik csoportja nemrégiben jött vissza egy szlovákiai körútról, amelynek során nemcsak testvérintézményünk, a pozsonyi egyetemi könyvtárat keresték fel, hanem egyetemünk egykori székhelyét, Nagyszombatot is meglátogatták.

— *És a kiadványok ügye?*

— Ez a kérdés már átvezet a könyvtárban folyó tudományos és kutatómunka kérdésköréhez, amely elsősorban szakemberkérdés. Jelenleg tizenketten élveznek kutatónapot, részt veszünk a Magyar Tudományos Akadémia és a Művelődési Minisztérium könyvtörténeti és bibliográfiai munkabizottságának tevékenységében. A marginális és a poszessorbizjegyzések kutatásában intézményként is részt vállaltunk. Újra indítjuk évkönyvsorozatunkat, már nyomdában van *Tóth András és Vértesy Miklós* műve, *Az Egyetemi Könyvtár története a kezdetektől 1945-ig*. A következő évkönyv tanulmányokat fog tartalmazni, és végre — hosszú idő után először — beszámoló a könyvtár munkájáról. Tervezzük *Az ateizmus és a valláskritika nemzetközi cikkbibliográfiája* című sorozat újraindítását is.

— *Az Egyetemi Könyvtár tehát továbbra is megtartja a tudományos műhely rangját.*

— Igen, de szeretném, ha ez még erőteljesebben kifejezésre juthatna. A könyvtár állományában rendkívül gazdag könyv-, kézirat- és egyéb tudománytörténeti, tágabban értelmezve: művelődéstörténeti anyag van felhalmozva. Ennek feltárására, közkinccsé tételére egy jól felkészült, 4–6 fős kutatógárdára lenne szükség. A jelenlegi létszámmal erre, sajnos, nincs lehetőségünk. Egy ilyen nagy múltú, értékes állománnyal rendelkező könyvtárban én a valóban tudományos munkát végző és a nem tudományos beosztású dolgozók arányát egyharmad-kétharmad arányban tartanám egészségesnek.

— *1985-ben lesz az egyetem alapításának 350 éves évfordulója. De ha a legrégebbi, bizonyíthatóan a gyűjteményhez tartozó könyv beszerzési évét, 1585-öt vesszük alapul, akkor a könyvtár 1985-ben már 400 éves jubileumát is ünnepel-*

heti. Mire készülnek ebből az alkalomból?

— Az évfordulóról kiállítással kívánunk megemlékezni; legszebb kéziratainkat és régi nyomtatványainkat tárnánk a nyilvánosság elé, dokumentálva egyúttal a könyvtár történetét is.

— *Végezetül egy talán kényes kérdés: mi van az Egyetemi Könyvtár pusztuló Korvináival? Az emlékezetes TV-bemutató nemcsak a könyvtárosok körében kellett nyugtalanságot...*

— A Művelődési Minisztérium könyv-

tári osztálya hathatós támogatásának köszönhetően már sok minden történt. Megindult a szakemberek felkészítése erre a nem mindennapi feladatra, és készül a központi restauráló laboratórium is. Sajnos, a műszerezettség dolgát még nem sikerült teljesen megoldani. A Korvinákon elvégeztettük azokat a legszükségesebb, elsődleges óvintézkedéseket, amelyek a további romlást meggátolják. Maga a restaurálás munkája talán már az idén megkezdődhet.

Somkuti Gabriella

Mérnökolvasók egy megyei könyvtárban

A szombathelyi Berzsényi Dániel Megyei Könyvtár felmérést végzett műszaki értelmiségi olvasói körében azzal a céllal, hogy képet kapjon e réteg tájékozódási szokásairól, illetve arról, hogy szakirodalmi igényeinek kielégítésére használja-e a könyvtár műszaki állományát, szolgáltatásait. A könyvtárba beiratkozott műszaki foglalkozású olvasók száma 1980-ban 648 volt, a beiratkozási napló szerint közülük 220 vezetői és 428 közvetlen termelésirányítói munkakörben dolgozott. Az előbbieket mérnököknek, a közvetlen termelésirányítókat technikusoknak tekintettük, bár az elhatárolás bizonyos mértékig önkényes, mert nem egyezik meg minden esetben az iskolai végzettséggel. A vizsgálat anyagi okokból nem terjedt ki a műszaki olvasók teljes körére. Mindkét csoportból rétegezett mintavétellel az életkor, a szakképzettség és a munkahelyek alapján 30 százalékos mintát vettünk. Az adatgyűjtéshez — mivel a felmérést egyetlen könyvtáros végezte — a postai kérdőíves módszert választottuk, amit a mérnökök esetében interjúkkal egészítettünk ki.

A kérdőív első része az alapképzettségen felül megszerzett szakmai képzésről (például szakmérnöki képzettség) és a nyelvismeretről tudakozódott, második része pedig a megyei könyvtár szolgáltatásainak igénybevételére vonatkozott. (A technikusoknak küldött kérdőív csak néhány apróságban tért el a mérnökökétől.)

Összesen 188 kérdőívet postáztunk. A beérkezett, értékelhető kérdőívek száma az interjúkkal (6) együtt 45 volt. A könyvtárba beiratkozott műszaki értelmiség egészére vonatkozó következtetéseket ebből természetesen nem lehet levonni, a mérnökök válaszainak elemzésével azonban mégis érdemes foglalkozni — esetükben ugyanis a megkérdezettek 45 százaléka válaszolt. — A következtetéseket természetesen csak e nagyságrend figyelembevételével szabad általánosítani. (A technikusok által visszaküldött kérdőíveket csupán akkor használtuk fel, ha ugyanazon vállalat mérnökének véleményével összevethető volt.)

Nyelvismeret és tájékozódási szokások

A kérdőívet kitöltő harminc mérnök közül huszonegy rendelkezik valamelyes idegen nyelvismerettel. A legtöbbjük németül olvas. (Az a hét mérnök is, aki legutóbbi feladatának elvégzéséhez idegen nyelvű szakirodalmat használt, főleg német nyelvű szakkönyveket sorolt fel.)

Arra a kérdésre, hogyan szereznek tudomást a szakirodalomról, az abszolút számok alapján (25 válasz) és a válaszokkombinációkban is (szakirodalmi hivatkozás + referáló lap + szakmabeliek publikációja) a könyv- és folyóirathivatkozás alapján történő szakirodalmi tájékozódás tekinthető a leggyakoribbnak. Emellett a szakirodalomról való rendszeres tájékozódásban a referáló lapoknak is nagy szerepük van: a *Műszaki Lapszemle* egyes sorozatait — Gépészet, Faipar, Közlekedés — sorolták fel, valamint a *Tájékoztató a vasúti szakirodalomról* című kiadványt, illetve az Építészeti Tájékoztatói Központ *ÉTK Témajegyzék*-ét. Van olyan mérnök, aki a szak-

irodalmi hivatkozást és a szakmabeliek publikációinak figyelemmel kísérését előnyben részesíti a magyar referáló lapok áttekintésével szemben, mert a számára fontos szakirodalomról, így biztosabban tájékozódhat.

Ami a tájékozódás egyéb formáit illeti, a rádió, a televízió műsorai, a reklámok által és a véletlenül szerzett információ is gyakoribb, mint a könyvtárostól kapott tájékoztatás, a könyvtári szolgáltatásból vagy bibliográfiából vett információk.

A mérnökök szakirodalmi ellátása

Mivel a szakirodalmi igények kielégítésében a munkahelyi szakkönyvtáraknak fontos szerepük van, érdemes egy pillantást vetnünk fejlődésükre: A Vas megyei szakkönyvtárak helyzetéről 1965-ben felmérés készült, melynek eredményéről *Gergely István és Takács Miklós* számolt be a *Könyvtárosban* (1965/3. sz.). A megye szakkönyvtárainak állománya akkor 27 331 kötet volt. Azóta nagymértékű fejlődés tapasztalható, elsősorban a gyűjtemények nagyságában. Jelenleg — az 1980-as adatok szerint — már öt szakkönyvtár: a REMIX, a Cipőgyár, a RÁBA, az AFIT és a VASITERV könyvtárának állománya is eléri ezt a számot. Háromszáz kurrens szakfolyóiratuk van, ebből 64 idegen nyelvű, nem számítva azokat a külföldi folyóiratokat, melyeket a RÁBA Futóműgyár kap meg — kísérőlappal — betekintésre győri központjától. Ezeket a helyeken a dokumentumbázis megfelelőnek látszik. Míg 1965-ben csak a megye egyetlen szakkönyvtárában dolgozott főoglalkozású, szakképzett könyvtáros, most az előbb felsorolt helyeken — egy kivételtől eltekintve — mindenütt ilyen könyvtáros tevékenykedik. A kisebb vállalatok, üzemek azonban könyvgyűjteményük kezelését nem könyvtárosra bízzák; emiatt náluk sem a gyűjtés, sem a feltárás nem lehet megfelelő, a tájékoztatásról nem is szólva. A munkahelyi szakkönyvtárak szerepe tehát változó értékű a szakemberek szakirodalmi ellátásában. Olyannyira, hogy néhány esetben a saját könyvtár mellett nincs is jelentőségük. A saját könyvtár használata azért számottevő, néhány esetben pedig kizárólagos, mert a mérnökök egy része rendszeresen megkapja külföldi kollégáitól a legfontosabb szakkönyveket, amelyekhez a vállalati szakkönyvtár nem mindig jut hozzá.

A megkérdezett olvasók közül minden második három könyvtárból tudta összegyűjteni a legutóbbi munkájához szükséges szakirodalmat: saját könyvtárából, a munkahelyi könyvtárból és a megyei könyvtárból. Mivel a kérdőíven a fentességi sortrendet nem tudakoltuk, az interjúkban rögzített véleményeket írjuk le. Ezek szerint 25 százalékban a saját könyvtár szolgál szakirodalommal, a rosszul működő szakkönyvtár csak 1 százalékot — igaz, más esetben ez utóbbi 25—50 százalékot — tesz ki, az igények további kielégítése pedig a megyei könyvtárra hárult.

Hogy a három könyvtár közül mikor, melyik esik nagyobb súllyal a latba, több tényező befolyásolhatja; például a mérnök szakterülete, illetve a kapott munkafeladat, továbbá saját könyvtárának nagysága és összetétele, s az, hogy milyen a munkahelyi szakkönyvtár stb. Az a tíz olvasó, aki legutóbb sem találta meg a keresett szakirodalmat lakóhelyének könyvtáraiban, más könyvtárakat is látogat: a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárát, a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárát, a Nemzetközi Számítástechnikai Oktató és Tájékoztató Központ könyvtárát, az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központot stb. Öten közülük általában nem közvetlenül — hanem a megyei könyvtár segítségével — könyvtárközi kölcsönzéssel vették igénybe a könyvtárak szolgáltatásait.

A megyei könyvtár szolgáltatásainak igénybevétele

A megyei könyvtár egyik alapszolgáltatásával, a *műszaki szakkönyvek kölcsönzésével* minden mérnök olvasó él. Utolsó feladatának megoldásához viszont csak a mérnök olvasócsoport fele kölcsönzött kisebb-nagyobb mértékben szakirodalmat a megyei könyvtárból. Másik részük a felhasznált szakirodalmat nem kereste, illetve nem találta meg a könyvtár állományában. Arra a kérdésre, hogy milyen szakkönyvet kölcsönöznek tőlünk a mérnökök, nem a kérdőíven vártuk a választ, hanem 1980 decemberében és 1981 áprilisában és májusában a statisztikák készítésekor pontosan

feljegyeztük a műszaki könyvkölcsönzéseket. (Műszaki könyvnek a 608, 620—629, 650—699 szakrendi jellel ellátott könyveket tekintettük.)

Időszak	A kölcsönzők	A kölcsönzött kötetek	A műszaki könyvet kölcsönzők	A kölcsönzött műszaki könyvek (kötetek)
száma				
1980. december	5609	24 322	426 (mérnök 57)	971 141
1981. április	6141	25 528	480 (mérnök 54)	925 113
1981. május	5641	24 732	308 (mérnök 30)	691 81

A felmérés hónapjaiban 141 mérnök összesen 335 műszaki könyvet kölcsönzött, ez a műszaki kötetforgalom 12 százaléka. Az általuk kölcsönzött könyvek 98 százaléka a szakterületükhöz kapcsolódó felsőfokú szakkönyv volt.

A vizsgálatban szereplő mérnökök kölcsönzéseit is meg tudtuk figyelni, és adatainkat kérdőíves válaszaikkal összevetve azt tapasztaltuk, hogy a kölcsönzött köteteket nem használták fel közvetlenül munkájukhoz. Arra a megállapításra jutottunk, hogy a mérnökök főként érdeklődésből vagy ismereteik megfelelő szinten tartására, gyarapítására kölcsönöznek szakirodalmat a megyei könyvtárból és csak esetenként a munkájukhoz.

A könyvtár helyben használatra szánt gyűjteményeit 18-an vették igénybe. Az olvasóterem, a műszaki kézikönyvtár anyagát azonban ennél kevesebben (12) használták. Közülük ketten elismeréssel nyilatkoztak: igényeiket az állomány kielégíti. Tíz mérnökolvasónk különféle észrevételeit — a műszaki kézikönyvtárra és általában az olvasótermi állományra vonatkozóan — a következőkben summázhatjuk:

— A könyvtár vásároljon több külföldi szakkönyvet, szakfolyóiratot — elsősorban német nyelvűeket —, különösen az építészet, a gépészet és a közlekedés területről;

— csak a legfontosabb kézikönyvek kerüljenek a kézikönyvtárba — túl sok a helyben használatra szánt kötet, melyeket csak „időrabló” jegyzeteléssel lehet igénybe venni;

— a művészeti témájú és az útikönyvek között sok a reprezentatív kiadású, tartalmában azonos kötet;

— a könyvtár tegye lehetővé, hogy a keresett kézikönyvekhez (általában a kért dokumentumokhoz) minél gyorsabban jusson hozzá az olvasó (akkor is, ha az a könyvtár állományában nincs meg).

A könyvtár könyvtárközi kölcsönzéssel szerzi meg olvasóinak az állományából hiányzó dokumentumokat, s ezzel a módszerrel jelentős kölcsönzési forgalmat bonyolít le a műszaki irodalom terén is. (Lásd *Németh Ottóné* és *Pallósiné Toldi Márta* elemzését a könyvtárközi kölcsönzésről a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár 1980-as évkönyvében). Lehetséges, hogy nem is tud minden mérnök erről a szolgáltatásról, a megkérdezett olvasók között mégis háromszor annyian igényelték, mint akár az előjegyzést, a másolatszolgáltatást vagy az irodalomfeltárást. Véleményük azonban a könyvtárközi kölcsönzés gyorsaságáról, megbízhatóságáról nem kedvező. Egyetlen vélemény ezzel kapcsolatban: „A könyvtárközi kölcsönzés lassú, így ha erre támaszkodnék a munkámban, a határidőket nem lehetne betartani.” Az olvasószolgálati osztály 1980-as jelentésének adatai valóban csökkenést mutatnak a műszaki kérések és teljesítések esetében. A megyei könyvtárnak ez a szolgáltatása azonban az országos szakkönyvtárak előzékenységének, jó munkájának függvénye.

Visszatérve olvasóink negyedik javaslatához — a könyvtár tegye lehetővé azt, hogy a keresett műhöz minél előbb hozzájusson az olvasó — hangsúlyoznunk kell, hogy könyvtárunk előjegyzést vesz fel a keresett szakirodalomra akkor, ha azt éppen kikölcsönözték, és értesíti az olvasót, amikor a keresett mű beérkezett. Az olvasószolgálati osztály 1980-as jelentése alapján olvasóink 1202 műre kértek előjegyzést,

és ebből 303-at ki is kölcsönöztek. 164-ért nem jöttek, 343-nak lejárt az előjegyzési határideje, 392-nek a teljesítése áthúzódott az 1981-es évre. Ha az áthúzódó határidejű kéréseket mind teljesítjük, akkor az előjegyzéseknek 70 százalékát sikerül kielégítenünk, de ha ezek egynegyed részének időközben lejár az előjegyzési határideje — ami igen valószínű az előbbi adatok bizonyossága szerint —, akkor az összes kéréseknek csak 60 százalékát tudjuk teljesíteni. Az olvasók kérése — hogy a keresett műhöz minél gyorsabban hozzájuthassanak — indokolt. A jelenlegi módszer hatékonyságát azzal tudjuk javítani, hogy a kölcsönzési határidőket szigorúan betartatjuk, illetve, hogy a visszahozott könyveket minden esetben rögtön átnézzük, nincs-e köztük olyan, amire előjegyzést tettünk fel. Végleges megoldást azonban csak a gépesített kölcsönzés-nyilvántartás hozna.

A külföldi folyóiratok beszerzésére vonatkozó javaslat ráirányította figyelmünket a könyvtárközi kölcsönzésről írt, említett tanulmány egyik megjegyzésére: a műszakiaknak „kért 139 periodikum kivétel nélkül idegen nyelvű szaklap”. Ha ilyen sok (és ha a könyvtárközi kölcsönzés gyorsabb lehetne, még több) dokumentumra van igény, akkor valóban szükséges a folyóiratok választékának bővítése. Ez csak a megye más könyvtáraival való együttműködés, összehangolt beszerzés révén lehetséges. (Az erre vonatkozó javaslatok az új megyei folyóirat-lelőhelyjegyzék kiadása után dolgozhatók ki.)

A kézikönyv értékű műveket feltétlenül a kézikönyvtárban, az olvasóteremben kell elhelyeznünk. Más kérdés, hogy ezekből a művekből több kölcsönzési példány is állhatna az olvasók rendelkezésére. A könyvtár anyagi lehetőségei azonban a sokpéldányos beszerzést nem teszik lehetővé. — E gondot és azt, hogy az olvasót megkíméljük az időigényes jegyzeteléstől, a reprográfiai szolgáltatással próbáltuk megoldani. Sajnos, kevesen élnek ezzel a lehetőséggel, mert drágának tartják.

Az olvasók — a mérnökolvasók nagy többsége is — igénylik a könyvtáros közreműködését, segítségét a könyvek kiválasztásában, illetve a könyvtári állományban, a katalógusokban való eligazodásban. A megyei könyvtár irodalomfeltáró munkáját a megkérdezett olvasók közül ketten vették igénybe. Az ő válaszaikat a személyes megkérdezéskor feljegyeztük. Az irodalomjegyzékeket szakdolgozathoz, illetve egy tervezőmunka elkészítéséhez kérték. Mindketten elégedettek voltak: az összeállítást jól felhasználhatónak tartották. Véleményüket nem tarthatjuk elfogultnak, mert az irodalomjegyzékekbe felvett tételek legnagyobb részét könyvtárközi kölcsönzéssel, a megyei könyvtáron keresztül (másolatban, illetve fordításban) kérték is. Mivel ennek költségeit is vállalniuk kellett, nyilván csak a legfontosabb irodalmat vették igénybe. Az interjúk során kiderült, hogy nem minden mérnök tud a könyvtárnak erről a szolgáltatásáról, 1980-ban a megyei könyvtár mégis a mérnökök 3 százalékának készített irodalomjegyzéket.

A szolgáltatások igénybevételének elemzéséből kitűnik, hogy a mérnökök által a megyei könyvtárból kölcsönzött műszaki könyvek általában felsőfokú szakkönyvek. Ezek a kötetek nagyrészt az ismeretek megfelelő szinten tartását, gyarapítását szolgálják, mert a munkafeladatok szakirodalom-igényének kielégítésében a megyei könyvtár állománya csak a mérnökök felénél játszik nagyobb szerepet.

A nyelvtudással rendelkező, magasan képzett szakemberek számára nem elegendő a magyar nyelvű szakirodalom áttekintése. Ők azok, akik keveslik a megyei könyvtár külföldi, idegen nyelvű műszaki szakirodalmát. Igényeik kielégítéséhez a megyei könyvtárnak fel kell tárnia a vállalati szakkönyvtárakkal való együttműködés minden lehetőségét, és messzemenően ki kell használnia a régió könyvtárai közötti (talán hatékonyabban működő) könyvtárközi kölcsönzés lehetőségeit. A megyei könyvtár kézikönyv-állományának fokozott kihasználása végett pedig szükséges volna egy-egy szakterület kézikönyveiről és folyóiratairól írásos tájékoztatást adni a mérnököknek.

A könyvtár irodalomfeltáró munkáját csak abban az esetben lehetne kiszélesíteni, ha a könyvtárban erre megvolnának a személyi feltételek, illetve, ha a régió műszaki szakkönyvtárában, a Győri Távközlési és Műszaki Főiskola könyvtárában készített irodalomjegyzékekről könyvtárunk tájékoztatást kaphatna és egyben lehetőséget is a közvetítésre.

Kísérlet egy megye szakképzett könyvtárosainak szervezett továbbképzésére

Megyénk, Szolnok megye főhivatású könyvtárosai az elmúlt évtizedben rendszeresen részt vettek a közművelődési dolgozók negyedéves általános művelődéspolitikai továbbképzésén. Ez a továbbképzés eleinte két-, majd az utóbbi öt évben egynapos foglalkozás keretében történt, s alkalmanként más-más, a résztvevők általános művelődéspolitikai szemléletét tágitó témáról szólt. Esetenként körülbelül két óra jutott az elhangzott előadások könyvtári tanulságainak levonására, az időszerű szakmai kérdések megbeszélésére. Minden továbbképzési nap egyúttal egy-egy órás politikai előadás meghallgatására is módot nyújtott.

E forma *előnyös vonása* volt az, hogy lehetőséget teremtett az egységes művelődéspolitikai szemlélet kialakítására, a más művelődési területen dolgozókkal való találkozásra, a nemzetközi politikai események éppen időszerű kérdéseinek áttekintésére. *Hátrányként* említhetjük, hogy legtöbbször nem sikerült az általános és a szakmai kérdések kapcsolatát megteremtteni. Az előadások túlnyomó többsége művelődésház-centrikus volt, a könyvtárosok olykor feleslegesnek érezték magukat, ezért érdeklődésük is megcsappant. A csökkenő érdeklődés természetesen az egyéb jellegű külön megbeszélésekre is kihatott. Mindent összevetve: e továbbképzési alkalmak csak kevésbé járultak hozzá a főiskolán, egyetemen vagy időkülönbségekkel szerzett diplomák szakmai „karbantartásához”, a könyvtárosok szakmai intelligenciájának bővüléséhez, irodalomismeretének elmélyítéséhez, s nem adott ösztönzést a könyvtárosok alkotó önkifejezésére sem.

E hátrányokat felismerve a hálózati központ összefogott a Magyar Könyvtárosok Egyesületének Szolnok megyei szervezetével, és a továbbképzések során évi két-három alkalommal a legidősebbeknek ítélt könyvtári problémák megvitatására törekedett, amelyre általában meghívta a kérdés legjobb országos és helyi szakembereit is. A gyermekkönyvtárosok emellett az egy héti tartó úgynevezett „három megyés” továbbképzésbe is bekapcsolódtak, a hálózati központ gyermekkönyvtárának meghívására pedig átlagosan évi két alkalommal saját szakterületi kérdéseik megvitatására külön is találkoztak. A hálózat alközpontjainak vezetői, valamint legtöbbször módszertani munkatársai is évi négy alkalommal igazgatói értekezleten megyei szemszögből tárgyalták meg a magyar könyvtárügy soron levő legfontosabb kérdéseit.

A továbbképzésre — pontosabban önképzésre — lehetőséget teremtő alkalmak közé sorolhatjuk még a Megyei Tanács VB művelődésügyi osztálya, illetve a hálózati központ és a Könyvtárosegyesület megyei szervezete által esetenként meghirdetett és önkéntes részvételen alapuló pályázatokat is.

Nem hagyhatjuk említetlenül, hogy a központilag szervezett továbbképzési alkalmakon kívül a járási székhelyek művelődésügyi osztályai is gondoskodni kívántak a közvetlenül hozzájuk tartozó művelődési intézmények dolgozóinak továbbképzéséről, szakmai eligazításáról. Ez is évi két-négy napos elfoglaltságot jelentett. Még jó, ha ennek keretében a könyvtári alközpontok módot találtak a vonzáskörükbe tartozó könyvtárosok felkészítésére, s nem kellett erre külön alkalmat teremteniük.

A felsorolt lehetőségek kétségkívül segítették a könyvtárosokat abban, hogy a szakma „áramkörében” maradjanak, tájékozódjanak az időszerű kérdésekről, és képességeik, képzettségük, hivatástudatuk arányában hasznosítsanak belőlük valamit a maguk számára. Nem sikerült azonban azt elérni, hogy valamennyi könyvtáros alkotó módon vegyen részt e rendezvényeken, és a gyermekkönyvtárosok továbbképzésének bizonyos vonatkozásaitól eltekintve hiányzott a továbbképzések „rétegre szabottsága”. (Erre ugyan történt kísérlet, amíg a negyedéves továbbképzések kétnaposak voltak, de csekély eredménnyel!) A különféle szervezett továbbképzési és tájékoztatási alkalmak átlag évi 10–14 napos elfoglaltságot adtak egy-egy könyvtáros számára, tehát ugyanennyi kiesést is okoztak a munkában.

Az új tervezet alapelvei

Az évek során szerzett tapasztalatok szolgáltatták az alapot az új továbbképzési terv elveinek megfogalmazásához.

1. A továbbképzés legyen minden főhivatású, egyetemet, főiskolát végzett, illetve középfokú szakképesítésű könyvtáros számára kötelező! (Kivételt azok képeznek, akik magasabb képzettséget nyújtó, oklevelet adó oktatásban vesznek részt, vagy az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ által szervezett hasonló jellegű tanfolyamra járnak. A Marxizmus—Leninizmus Esti Egyetem szakosító és speciális tanfolyamai nem mentesítenek a részvétel alól);
2. A továbbképzés tematikája révén valósuljon meg a magasabb könyvtári szakismeretek legfontosabb elemeinek a mai követelményszinthez mért megfelelő újraértékelése, felfrissítése;
3. Teremtse meg az elmélet és a gyakorlat lehetőség szerinti egységét, nyújtson maradandó ismeretanyagot, s adjon alkalmat minden résztvevő számára, hogy kreativitását kibontakoztathassa;
4. Szolgálja a résztvevők politikai tájékozottságának, marxista világnézetének erősítését;
5. Ne okozzon egyéenként évi 10 napnál több munkahelyi távollétet;
6. A továbbképzésben való tevékeny részvételt végbizonyítvánnyal kell elismerni, tulajdonosát pedig erkölcsi és anyagi megbecsülésben kell részesíteni.

Az alapelveket megvitattuk a városi és járási könyvtárigazgatókkal, majd egyeztetettük a megyei művelődésügyi osztállyal és a Könyvtártudományi és Módszertani Központ oktatási osztályával. A művelődésügyi osztály főleg szervezési, a KMK oktatási osztálya pedig tematikai kérdésekben nyújtott nagy segítséget.

A lebonyolítás

Az 1981 februárjában kezdődött és három éven át tartó továbbképzési ciklus fő témáit a következőkben határoztuk meg:

Az új bibliográfiai leírás elméleti és gyakorlati kérdései (a téma elsődlegességét az új bibliográfiai szabvány életbelépése indokolta); a szépirodalommal összefüggő könyvtári kérdések; a könyvajánlás és a tájékoztatás pedagógiai és pszichológiai kérdései.

Az első téma feldolgozását 1981. február 4-én kezdtük meg, és öt hónapon át minden hónap első szerdáján folytattuk a foglalkozásokon. *Varga Ildikónak*, a KMK munkatársának előadásai után három kiscsoportban gyakorlati feldolgozás következett. Az utolsó alkalommal a résztvevők önálló feladatokat oldottak meg. A kiscsoportvezetők pedig a végzett munka eredményeit értékelve rámutattak a jellegzetesebb problémákra is.

A könyvtárosok érdeklődésével, a közös munkában való részvételével elégedettek voltunk. Mindannyian — jelenlegi beosztásuktól függetlenül — megértették az új címléírás szabvány megnyugtató elsajátításának fontosságát. Mivel a megyei művelődésügyi osztály szándéka szerint az úgynevezett negyedéves továbbképzési nap is megmaradt, könyvtárosaink e továbbképzés előnyeiből is részesültek. Az 1981-es foglalkozási évet egy ötnapos művelődéspolitikai olvasótáborral zártuk.

Az egész továbbképzési rendszer — beleértve az olvasótábor is — megszervezéséhez a megyei tanács művelődésügyi osztálya céltámogatást adott. A szolnoki városi tanács művelődésügyi osztálya pedig igen kedvező feltételekkel rendelkezésünkre bocsátotta a balatonszepezdi úttörőtábor. A tábor programját eredeti céljainknak megfelelően úgy állítottuk össze, hogy abban mindenképpen szerepeljen legfontosabb művelődéspolitikai elveink feldolgozása. Kapjon hangot az irodalompolitika, a kritikai élet néhány fontos kérdése, s a könyvtárosok betekintessenek a szakmai-módszertani irányítás műhelyeibe is. Természetesen arra is törekedtünk, hogy gondolataink, önálló véleményük kifejtésére, egymás jobb megismerésére is lehetőséget kapjanak. Végül gondoskodni akartunk — a szűk időhatárok között meglehetősen korlátozott formában — a környék megismerésével összekapcsolt kötetlen együttlétről is.

E célok elérése érdekében meghívtuk egy-egy előadásra, illetve találkozóra *Vonsik Gyulát*, a *Propagandista* című folyóirat főszerkesztőjét, *Bata Imre* irodalomtörténészt, *Bertha Bulcsú* író, *Gereben Ferenc* olvasásszociológust és a Könyvtártudományi és Módszertani Központ öt osztályvezetőjét. Így a táborozás minden napjára jutott előadás és konzultáció.

A reggeli és a délutáni órákban három kiscsoportban beszélgettünk a hallottakról, de a személyiség kérdéseiről, az értelmiségi létformáról, a szociológia néhány könyvtárosokat közelebről érintő problémájáról is. A kiscsoportos beszélgetéseket megkönnyítette, hogy a résztvevők elolvasták a nyár elején megadott ajánlott irodalmat, és segített a három nagy gyakorlattal rendelkező kiscsoportvezető: *Hatvani Dániel*, *Kamarás István* és *Varga Csaba* közvetlen egyénisége is. A gazdaságosan szervezett program még azt is lehetővé tette, hogy a tábor résztvevői megismerkedjenek a közvetlen környéken kívül Tapolca és Sümeg műemlékeivel és könyvtáraival is. Az esti órákat pedig közös énekléssel, hol derűs, hol komoly beszélgetéssel töltötték el.

Mind a meghívott előadók, mind a kiscsoportvezetők és a résztvevők egybehangzó véleménye szerint ez a könyvtáros táborozás eredményes és hasznos volt, kitűzött célját elérte, s olyan érzelmi-közösségi többletet is adott, amelyben eddig eléggé szűkölködtek a mi könyvtárosaink. A táborvezetőnek szintén jóleső érzés volt tapasztalnia, hogyan váltak nyitottabbá, hogyan találták meg saját hangjukat a kiscsoportos foglalkozások meghittebb légkörében az addig zárkózottabbak is. A tudatosan kevert kiscsoportokban, a kirándulásokon és az esti beszélgetéseken a megye távoli sarkaiából összekerült könyvtárosok valóban közelebb kerültek egymáshoz, illetve a megyei könyvtár munkatársaihoz is.

A tábor természetesen néhány olyan tanulsággal is szolgált, amelyet érdemes megszívlelnünk. A tartalmi jellegűek közül a kötött és a kötetlen témák jobb egyensúlyának, a szervezési jellegűek közül pedig a kulturált szórakozás vagy éppen a játék tárgyi feltételeinek megteremtését, a táborozás idejének, esetleg — a változatlanság iránti igényt is figyelembe véve — helyének alkalmasabb megválasztását kell említenünk.

Hogyan tovább?

A hároméves továbbképzési ciklus első évének eredményei feljogosítanak bennünket arra, hogy a választott formát a továbbiakban is megtartsuk. Marad tehát az **eljävendő esztendő** első felében az öt-öt előadás és azok anyagának kiscsoportos feldolgozása, második felében az egyhetes közös táborozás a maga sajátos programjával. A foglalkozások tematikája a két fő témán belül adott. A közeljövő feladata lesz az előadók, illetve felkészült kiscsoportvezetők felkérése s a témákhoz kapcsolódó irodalom előzetes kijelölése. Később pedig meg kell kezdeni a könyvtáros olvasótábor tartalmi-technikai előkészítését.

Szándékunk szerint csak azok a könyvtárosok kapják meg a továbbképzés sikeres befejezését tanúsító oklevelet, akik a hároméves ciklust mérhető eredménnyel zárták (a gyakorlati foglalkozásokon tanúsított aktivitás, a tábori munkában való alkotó közreműködés, a ciklus időszakában megjelenő publikáció, a közművelődési napokra készített tanulmány, önálló kutatáson vagy feltáró munkán alapuló kiadvány). Ennek birtokában a következő három évre mentesülnek az ugyancsak kötelező továbbképzések látogatása alól.

Minden remény megvan arra, hogy a három év hatására a végzetek természetes szükségletévé válik majd a folyamatos önképzés. Ezt segíthetik az egyesületi előadások, szekcióülések, a KMK évről évre meghirdetett tanfolyamai, a népművelők hagyományos negyedévenkénti találkozásai stb.

Kidolgozásra vár az idén és jövőre végző nagy létszámú könyvtárkezelői gárda politikai-világnézeti, pedagógiai-pszichológiai irányú továbbképzésének terve. De ez már túlmutat e cikk keretein.

Szurmay Ernő
a szolnoki Verseggy Ferenc
Megyei Könyvtár igazgatója

„Krimik” a könyvtárban

Olvasók, könyvtolvajok és rongálók

Még jól emlékszem arra a kiállításra, amelyen a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár bemutatta az olvasót, mint első számú közellenségét. Az olyan olvasót, aki rongálja a könyvet, a gyűjteményt, amely pedig minden könyvtári szolgáltatás alapja — közkinccs.

Sajnos, ilyen olvasó manapság is akad bőven. Sokszor krimibe illő módon kell visszaszerezni egy-egy könyvet.

*

A kölcsönző többszöri felszólítás ellenére sem vitte vissza a könyvet, Fodor Sándor—Irányi Tamás: *Magyar—arab küsszótárát*. A többszöri felszólítást a főbérlelője röstellte, s ő küldte vissza a volt lakója által kölcsönzött kötetet. Más: Feladó nélkül, Budapestről érkezett csomag, benne négy, régóta „körözött” könyvvel. Hárommal annakidején csak úgy kísétált a feladó, a negyedikben volt könyvjegy, ebből majd kiderítik, ki adta ily diszkréten postára a könyveket. Ezek különben kölcsönzőjük szellemi kvalitásáról is árulkodnak. Az egyik mű Hankiss Elemér: Az irodalmi kifejezésformák lélektana című műve...

Sokszor mondja a kedves olvasó: „Sajnos, elvesztettem!” Ilyenkor kéri, hogy nézzen körül az antikváriumban. Ez történt *Székfű Gyula: Mi a magyar?* című, 1939-ben kiadott könyvének kölcsönzőjével is. Csak amikor meg akarták fizettetni vele a könyv eszmei értékét (ez a gyűjteményben elfoglalt helyétől függ), négyszáz forintot, akkor hozta vissza a könyvet felháborodva: „Hogyisne, az antikváriumban kétszázért is megkapom!” Egy orvos inkább kifizette a kért legmagasabb eszmei értéket egy angol orvosi nyelvkönyvért, minthogy visszahozza — azóta sem tudták pótolni a kötetet.

Volt egy „szektaalapítójuk” is. Könyvtárközi kölcsönzés útján szereztek be számára a kért, ritka, vallási tárgyú könyvet. A fél országot végiglevezték utána, s csak amikor a kötet értékét kétezer forintban állapították meg, jött a könyv bűnbánó levél kíséretében: „Ennyit a felekezetnek sem ér meg”.

A könyvtár évente 5—7000 forintot fizettet ki az úgynevezett elvesztett könyvekért — az ellopottakról ritkán tud. Teljes állományrevízió 1970-ben volt utoljára, 1989-ben lesz legközelebb. A részleges revíziót a közeljövőben az olvasóteremben kezdik, s nem indokolatlanul!

Helyben a nap tíz órájában tízezer kötetből válogathatnak az olvasók: ezeket a könyveket nem kölcsönzik. Állandóan kellene, értékes dokumentumok és kézikönyvek, a könyvtárosok is dolgoznak belőlük. Itt, az olvasóteremben, a hírlapolvasóban — és sajnos, odahaza is — csúfítják, rongálják a könyveket. Az egyik ilyen típus az aláhúzóatóké. Nem egy szót, hanem egész fejezeteket, oldalakat húznak alá filctollal, teljesen értelmetlenül. Ebben a csoportba tartoznak a széljegyzeteket készítő. Véleményüket sürgősen a margóra írják, s ha társra találnak, egész kis vitairódlalom kerekedik egy-egy könyv margóján.

Másik típus a szabadalóké. Kezdetben csak az illusztrációkat és a mellékleteket tépték ki, vitték el, manapság már egész fejezetek, tanulmányrészek tűnnek el ilyen módon. Kiszabták például az olvasótermi példányból *Az ellenforradalom hatalomra jutása és berendezkedése Magyarországon* című fejezetet a *Magyarország történetéből*. Rendszeresen eltűntetik *A magyar irodalom történetéből* a *Mikszáthról* szóló fejezetet. Kitépték a tartalomjegyzéket és a névmutatót, egyes fejezeteket aláhúztak *A magyar irodalom története 1905-től napjainkig* című könyvből. Nem győzik pótolni *A biológia aktuális problémáinak* egyes kötetét. Oldalak hiányoznak a *The photograph collector's guide* című munkából. Hiányos *Nagy János: Az irodalomóra* című könyve... a folyóiratokról nem is beszélve. Gyorsan, ügyesen, bámulatos „technikával”, sokszor a könyvtáros szeme előtt zseleltek ki az ábrákat, teszik „ablakossá”, mások számára már használhatatlanná a drága köteteket. Nemre, korra való tekintet nélkül, állítólag könyvet szerető, s olvasmányaikból ítél-

ve intelligens emberek. A nyírbálók kedvence az *Orvosi Lexikon*, ebből is a *Syphilis* címszó, valamint *Diet-Hesse: Szexológia* című, 1975-ben napvilágot látott munkája. Az 1978-ban kiadott fontos alapmű, *Az általános iskolai nevelés és oktatás terve 1—3. kötetének még az olvasótermi példánya is eltűnt!*

A könyvtárosok mutatnak egy könyvet 1880-ból. *Közhasznú ismeretek tára*. Száz éve csonkíthatatlanul megvan a könyvtár tulajdonában, ennek történelmet megéltt össze belyegzőjével. Sójájtva mondják: „Kevés könyvünk ér meg ilyen kort!”

A könyvtár próbálja védeni állományát és tisztességes olvasóit. Ellenőrző pontokat állítottak fel — terelőkorlát a szabadpolcnál, tiktrendszer a ruhatárnál —, s a kölcsönzésen és helybenolvasáson kívül más egyéb szolgáltatással is próbálja megakadályozni a rongálást. Népszerűsíti, tudatosítja — például a

Szombathelyi Műsor minden számában — reprográfiai szolgáltatását. Néhány forintért pillanatok alatt lemásolják a kért részeket, s a most beállított *Minolta* gyorsmásolat nemcsak vonalas vizsgálásra alkalmas, még a kontúrokat is jól hozza. Kérésre fotót is másolnak.

A rongálókkal szemben mégis szinte védtelen a könyvtár. Talán kevesebb lenne az „ablakos”, aláhúzott és hiányos könyv, ha az olvasók is figyelnének egymásra. S hogy ez a könyvet, könyvtárat védő szemlélet még hiányzik belőlünk, álljon itt rá egy példa. Könyvtáros édesanya mesélte. Elsős leánykája az első tanítási nap után azzal állított haza néhány éve: „Mama, nyírd ki!” — és kezébe adta az olvasás és matematika könyvet. Az idén már „csak” a matek könyvből kell kivágni a számokat, mivel ezek külön nem kaphatók...

S milyen olvasó válik abból, akit még a betű ismerete előtt a könyv rongálására biztatnak?!

Szakály Éva
Vas Népe

Az igazgató szót kér

Aligha mondunk újat, ha hangoztatjuk: mennyire fontos, hogy az üzemi szakszervezeti testületek tanácskozásiakra meghívják a gazdasági-műszaki vezetés képviselőit is. Lassanként ugyan ez már általános gyakorlattá válik, de még mindig előfordul, hogy szervezési hiba vagy időhiány miatt üresen marad a vendég helye, s ő az ülés tárgyról, a problémákról legfeljebb utólag, „másodkézből” értesül.

Pedig kár. A vezetők jelenléte, közvetlen beavatásuk a szakszervezetet foglalkoztató gondokba olykor meggyorsítja azoknak megoldását.

Jó példa erre a Fűrész-, Lemez- és Hordóipari Vállalat egyik, még a nyár elején megtartott szb-ülése. A gyár- és üzemegységek könyvtárainak munkáját, az olvasómozgalom helyzetét tűzték napirendre, s az szb-titkárok, illetve a főbizalmiak beszámolóit nyomán nem éppen a legmegnyugtatóbb kép alakult ki. Mit tegyenek? — néztek egymásra meglehetősen tanácstalanul a testületi tagok.

Akkor kért szót dr. Prazsák János vezérigazgató, s olyan javaslatokat tett, amelyek megvalósításához részben a vállalatvezetés támogatását is kílátásba

helyezte. Eszerint inkább meg kell sokszorozni a munkahelyi könyvtárakat kezelő társadalmi aktivisták tiszteletdíját, de a munkát csak olyanokra bízzák, akik legalább alapfokú könyvtárosi végzettséggel rendelkeznek. Nem elég ugyanis a kért könyvet leemelni a polcra — tudni kell a műveket ajánlani, kinek-kinek érdeklődése és képzettségi foka szerint, csak így lehet az olvasói ízlést formálni. Ideje, hogy több új, keresett művel frissítsék fel a helyenként elavult vagy megrongálódott állományt. A vállalati technológia rohamos fejlődése több műszaki könyv beszerzését, a modern szakirodalom választékának bővítését is szükségessé teszi.

Azóta már megmozdult az állóvíz, különféle intézkedések hoztak, avagy készítenek elő. Az esethez mégis két kommentár kínálkozik.

Jó lenne, ha minél több vállalatnál így szívükön viselnék a vezetők a munkahelyi művelődést. Továbbá: vajon hogyan állna ma a vállalat szb-könyvtárainak ügye, ha a vezérigazgató történetesen nincs ott az ülésen és nem szólal fel?

(g s z l)
Munka

Levéltár, kéziratár, könyvtártörténet

Beszélgetés dr. Tóth Andrással

Tóth András 1915. április 15-én született Budapesten. Anyja, apja tanár volt, a kultúra megbecsülését már a szülei házában megtanulta. A gimnázium elvégzése után az Eötvös-kollégium tagjaként beiratkozott a budapesti tudományegyetemre, s ott 1938-ban történelem—latin szakos tanári oklevelet és doktori diplomát szerzett. Ezt követően ösztöndíjasként bécsi és párizsi levéltárakban, könyvtárakban kutatott, majd negyven esztendeig, három éve történt nyugugalomba vonulásáig állami közgyűjteményekben dolgozott.

Mikor összeültünk, hogy beszéljünk, először pályakezdése felől érdeklődtem: milyen tervekkel indult az életnek a diploma megszerzése után?

— Történetíró és levéltáros szerettem volna lenni. Úgy éreztem, hogy az Eötvös-kollégiumi tagság és a párizsi ösztöndíjas év tudományos munkára kötelez. Erre különben kitűnő indítást adott az egyetemen három professzorom. *Dománovszky Sándor* szemináriumi óráin megtanultuk, hogyan kell írni, *Szekfű Gyulától* példát kaptunk arra, hogy a történetírás számára minden forrás fontos, *Hajnal Istvánnak* pedig az az érdeme, hogy német befolyás alatt álló művelődésszmenyünket az angol és a francia szellem és tudomány felé fordította.

— *Mi volt az első tárgy, amivel foglalkoztál?*

— Doktori értekezésem, majd első tanulmányaim tárgyául az erdélyi és a fejedelemségi románok történetét választottam.

— *Az állami szolgálatot hol kezdted?*

— Doktorrá avatásom után *Szekfű Gyula* vett maga mellé adjunktusnak az újkori magyar történelmi tanszékre. Itt egy szemesztert töltöttem; következett a párizsi ösztöndíjas év, majd az Országos Levéltárba kerültem, ahol elsajátítottam a szükséges levéltári alapismereteket. Utána a Történettudományi Intézetbe neveztek ki tudományos titkárnak. Ezen a helyen kerültem először közelebbi kapcsolatba a könyvtárosi pályával: titkári beosztásom mellett az én feladatom volt a könyvtár kezelése is. Alighanem ez a körülmény is közrejátszott abban, hogy 1949-ben, mikor az intézetet átszervezték, az Országos Könyvtári Központba kerültem. Itt a tudományos osztály vezetőjeként a könyvtárakban

folyó kutatómunkát szerveztem. Ebben a beosztásban alkalmam nyílt együttműködni többek közt *Fitz Józseffel* és *Kóhalmi Bélával* is. Mindkettőjüktől rengeteget tanultam. A könyvtári központ megszüntetése után a Levéltárak Országos Központjához osztottak be szolgálat-tételre. Itt a nyilvántartási csoportban dolgoztam, ahonnan 1954-ben az Egyetemi Könyvtárba hívtott át a könyvtár akkori vezetője. Ebben az intézményben töltöttem a leghosszabb időt, csaknem két évtizedet. A könyvtári szervezetről, az országos hálózatról és a gyűjteményekben felmerülő problémákról hamarosan sikerült jó áttekintést szereznem, mert rögtön a titkárságra kerültem, és éveken át titkára voltam az egyetemi könyvtárigazgatók kollégiumának is. Egy esztendei titkári munka után áthelyeztek a kéziratárba. Ez nekem, mint egykori levéltárosnak, kedvemre való megbízás volt, a kéziratok közt rendkívül jól érzem magam. Rendeztem és katalógizáltam a nyomtatott címjegyzék kiadása, vagyis 1907 óta beszerzett kéziratokat.

— *Bizonyára ez a beosztás vezetett el a könyvtártörténeti kutatásokhoz is. Melyik volt az első ilyen irányú tanulmányod?*

— 1954-ben kezembe került egy akta-köteg, amely a ferences rendnek a régi könyvtáreépület megszerzéséért az elmúlt század elejétől 1872-ig folytatott küzdelmével, pereskedésével kapcsolatos fellejegyzéseket, panasziratokat, felterjesztéseket és bírói végzéseket tartalmazta. Ezt gondosan végigolvastam, kijegyzetel-

tem, és ezzel párhuzamosan ismerkedtem a könyvtár régi történetével. Áttanulmányoztam a vonatkozó forrásokat, köztük azokat az egyetemi és minisztériumi aktákat is, amelyek később az Országos Levéltárban 1956-ban elpusztultak. Munkám során folyamatosan feldolgoztam a kiegészéstől visszafelé haladva a régebbi évtizedek anyagát, egészen az egyetem és vele együtt a könyvtár államosításáig, 1773-ig. Ilyen tárgyú tanulmányaim száma eléri a másfél tucatot. Kedvet kaptam a kéziratár történetének megírására és értékeinek írásos bemutatására is.

— *Közben engem is buzdítottál, hogy dolgozzam fel a kiegészés utáni korszakot. Ennek köszönhető, hogy a könyvtár összefoglaló történetét kettőnk közös munkájaként most sajtó alá adhattuk. Milyen szempontokat tartottál szem előtt könyvtártörténeti kutatásaidban?*

— Elsősorban azt vizsgáltam, milyen szerepet játszott a könyvtár a magyar művelődés történetében, és hogyan vált egyre inkább a magyar tudományos élet szerves részévé. A legtöbbet különben ennek érdekében *Toldy Ferenc* tette, aki 1843-tól 1873-ig vezette a könyvtárt. Őt tartom a XIX. század legnagyobb magyar tudományszervezőjének. Több tanulmányt írtam róla *Toldy Ferenc, a hagyománymegőrző és tudományszervező, Toldy Ferenc művelődéspolitikai törekvései az abszolutizmus korában* és más címekkel. Tervei és tettei mind szoros kapcsolatban álltak a magyar könyvtárakkal, elsősorban természetesen az egyetemivel.

Nagyon megszerettem a könyvtártörténetet. E tárgykörben szaktanfolyamon is előadásokat tartottam, s módszertani útmutatót is írtam. Az egyetem könyvtárával való foglalkozás vezetett el az egyetemtörténethez. Írtam egyetemünknek 1777 és 1784 között Budán történt berendezkedéséről, és részt vettem egy egyetemtörténeti forrásgyűjtemény szerkesztésében.

— *Kedvvel foglalkoztál a köteleispéldány-szolgáltatással is. Erre mi indított?*

— 1959-ben egy magyar–horvát bizottság arról tárgyalt, hogy a sok évszázados együttélés alatt keletkezett és Magyarországon őrzött horvát eredetű közgyűjteményi anyagból mit adjunk vissza a horvátoknak. A tárgyalás során sarkalatos kérdés volt a köteleispéldányok szerepe. Én a bizottság tudományos szakértője voltam, és mint ilyennek, foglalkoznom kellett ezzel a kérdéssel. Ennek eredményeképp született meg, évekkal később, 1964-ben *A köteleispéldány-szolgáltatás története Magyarországon* című írásom.

— *1958-tól 1968-ig a Művelődésügyi Minisztérium megbízásából az egyházi könyvtárak szakfelügyelője voltál. Hogyan értékeled ezt a munkádat?*

— Az egyházi vezetőkkel sikerült nagyon jó viszonyba kerülnöm, sok módszertani tanácsot adtam, és néha sikerült helyiséggondjainkon és egyéb panaszaikon is segítenem. A gyűjtemények kezelésére, az állami szervekkel való együttműködésükre készítettem egy összefoglaló javaslatot, de ezt végül nem tárgyalták meg. Különböznél még egy némileg hasonló megbízatásom, 1968 és 1973 közt az egyetemi levéltár megszerzésére és szakmai felügyeletére.

— *Milyen országos bizottságoknak voltál tagja?*

— Csak a Magyar Tudományos Akadémia és a Művelődésügyi Minisztérium könyvtörténeti és bibliográfiai munkabizottságának. Ennek tagja vagyok immár 15 esztendeje, és örömmel veszek részt széles körű munkájában.

— *Most beszéljünk arról, amit mi tréfásan hobbidnak neveztünk: a könyvtári gyűjtőkörrel.*

— Szakemberek előtt talán nem kell külön hangsúlyoznom, hogy mennyire fontos volt már régebben is a gyűjtőkör elhatárolás, különösen a hazai szűkös hitelkeretek miatt. Az Egyetemi Könyvtár a kiegészés óta állandóan korlátozta gyűjtőkörét a pénz- és helyhiány, valamint a mind jobban növekvő könyvtermés miatt. A második világháború után pedig további korlátozás vált szükségessé. Én azt javasoltam, hogy mondjunk le az irodalomtörténeti, nyelvészeti anyag szakkönyvtári szinten való gyarapításáról az Akadémiai Könyvtár javára, természetesen úgy, hogy azért a nyelvszakos hallgatók oktatási és a professzorok legfontosabb kutatási igényeit kielégíthessük. Az így felszabadult hitelkeretből az Egyetemi Könyvtár a relatív teljesség igényével gyűjtheti legfontosabb szakterületeinek: a filozófiának, a közép- és az újkori történelemnek tudományos szempontból fontos műveit. Ehhez járult új feladatként az ateizmus és a valláskritika irodalmának gyűjtése, hiszen hazánkban ez az intézmény rendelkezik a múlt legjelentősebb teológiai anyagával. Ezt az elgondolást a Művelődésügyi Minisztérium el is fogadta.

— *Amikor 1959-ben átvetted a szerzeményi osztály vezetését, sikerült ezt a gyűjtőköri elhatárolást mindenben betartani?*

— A Széchenyi Könyvtár és az Akadémiai Könyvtár állománygyarapítási vezetőivel, *Birkás Endrével*, *Gombocz Istvánnal* és *Kenéz Ernővel* teljes egyetértésben erre törekedtünk. Hetenként találkoztunk, s a három könyvtár gyara-

pitását, főleg kéziratári és ritkaságtári vonatkozásban, mindig egyeztetjük.

— *Tulajdonképpen miért hagyta ott 1973-ban az Egyetemi Könyvtárt?*

— A szerzeményi osztály vezetése egyre több adminisztrációval járt. Könyvtári „szívügyem” mindig a kéziratári munka lett volna. Ezért örömmel fogadtam, amikor meghívtak a Petőfi Irodalmi Múzeum keretében működő kéziratár vezetőjének. Ott szakértő munkatársakkal a tárat újrarendeztük és katalógizáltuk. Számos értékes magyar írói hagyaték átvételét, értékelését, feldolgozását végeztük el, s tettük így hozzáférhetővé a kéziratár értékes anyagát a kutatók számára.

— *1978-ban mentél nyugdíjba. Min dolgozol azóta?*

— Csaknem egy évig a Petőfi Múzeum kéziratárában dolgoztam tovább régi munkatársaimmal együtt a feldolgozási munka területén. Részt vettem — Nagy Péter felkérésére — az akadémiai textológiai bizottság magyar-francia tagozatának tevékenységében, párizsi és hazai kollokviumain. Megbízást kaptam egy országos kéziratkatalógus szervezeti ke-

reteinek kiépítésére, de ez a munkát — sajnos — abbamaradt. És nem utolsósorban megírtam az Egyetemi Könyvtár történetének rám eső fejezeteit, s a Toldy Ferencről szóló egyik tanulmányomat. Egyébként az *Irodalomtörténet*ben megjelent recenzióimért az Akadémiai Kiadó 1981-ben kritikusi dívdíjban részesített.

— *Sokrétű munkásságod után remélhetőleg a jövőben is folytatni akard irodalmi tevékenységedet!*

— Könyvtártörténész lettem, de más munkaterületeimtől sem szeretnék elszakadni. Szívesen részt vennék — a téma minden nehézsége ellenére — egy összefoglaló magyar könyvtártörténet megírásában. Az egyetem történet kérdései sem váltak érdekellené számomra. Újból kézbe vettem a magyarországi nemzetiségek 1867 és 1914 közötti nyugati propagandatevékenységéről még Párizsban gyűjtött s eddig felhasználatlan forrásanyagomat is. S úgy érzem, hogy az Egyetemi Könyvtár kéziratárában is várna még rám nem is kevés eddig feltáratlan művelődéstörténeti forrás.

Vértesy Miklós

A HARMINCÉVES KÖNYVTÁROS országos ankétját rendezte meg december elsején a Művelődési Minisztérium, a Lapkiadó Vállalat és a Könyvtáros szerkesztősége az Országos Széchényi Könyvtár Pollack Mihály téri épületének d.sztermében. A több mint száz meghívott vendéget és a jubiláló folyóiratot dr. Zsidai József, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke köszöntötte, majd Villangó István, a Művelődési Minisztérium közgyűjteményi főosztályának vezetője átadta az évfordulóra meghirdetett cikkpályázat díjait a nyerteseknek (névsorukat I. a Könyvtáros 1981. szeptemberi számában). Dr. Gerő Gyula főszerkesztő a lap elmúlt fél évtizedét — a profilváltozás óta eltelt időszakot — értékelte, és ismertetette azokat a terveket, illetve akciókat is, amelyek megvalósításához a szerkesztőség leginkább várja a könyvtárosok segítségét, szerzői közreműködését. A tanácskozáson elhangzott

Hírek

felszólalások további témajavaslatokkal, ötletekkel gazdagították a szerkesztőség elképzeléseit.

A FŐISKOLAI KÖNYVTÁRVEZETŐK TANÁCSA október végén a Győri Közlekedési és Távközlési Főiskolán tartotta meg teljes ülését. A tanácskozást dr. Tallós Elemér főigazgató-helyettes nyitotta meg, majd Baráz Miklósné, a Művelődési Minisztérium egyetemi és főiskolai főosztályának munkatársa a magyar felsőoktatás — ezen belül a főiskolai képzés — helyzetéről és fejlesztési feladatairól, Cholnoky Győző, a könyvtári osztály munkatársa pedig a könyvtárügy és a főiskolai könyvtárak a IV. országos könyvtárügyi konferencia után címmel tartott előadást. A főiskolai könyvtár- és irodalomhasználati ismeretek oktatásának tapasztala-

itait Ottovay Lászlónak, a győri főiskola könyvtárigazgatójának vezetésével tárgyalta meg a tanács, és a résztvevők meghallgatták dr. Héberger Károly könyvtárigazgató előadását is a Budapesti Műszaki Egyetem központi könyvtárának ezen a területen szerzett sokéves tapasztalatairól. Az előadásokat követő tartalmas és közvetlen tapasztalatcserét jól egészítette ki a Kaposvári Mezőgazdasági Főiskola könyvtára által készített oktatófilmek bemutatója. (B. L.)

ÚJ KÖNYVTÁRKEZELŐI SZAKTANFOLYAMot indított szeptemberben a Magyar Néphadsereg módszertani központja, mivel az 1977-ben szervezett középfokú könyvtárosképző tanfolyam befejezése óta eltelt időszakban ismét nagyobb számban kerültek szakképzetlen munkatársak a hadsereg könyvtáraiba, és mert a Néphadsereg új könyvtár-szabályzata is előírja, hogy

a hadseregben dolgozó valamennyi főfoglalkozású könyvtáros munkába lépésétől számított két éven belül köteles megkezdeni tanulmányait. A két- és fél éves időtartamú tanfolyamon az oktatás emelt óraszámában történik, s a szakmai tárgyakon kívül művelődéspolitikát, társadalomtudományi, valamint irodalmi-művészeti ismereteket is tanul az 56 résztvevő. A tanfolyam tanárai főként az Országos Széchényi Könyvtár, az MTA Könyvtára, az egyetemi könyvtáros tanácsok munkatársai közül kerülnek ki, a honvédségi könyvtárakban érvényesítendő új, magasabb szakmai követelményekkel, a hálózati rendszerrel kapcsolatos tudnivalókat pedig a hadsereg könyvtárügyének vezető szakemberei oktatják.

(F. J.)

AZ ORSZÁGOS KÖNYVTÁRÜGYI TANÁCS december 2-án ülést tartott a Művelődési Minisztériumban, hogy megvitassa a IV. országos könyvtárügyi konferencia végrehajtására kiadandó intézkedési tervet. A tanács rendkívül élénk vita után bizonyos szerkezeti és szövegmodosításokkal, illetve kiegészítésekkel jóváhagyta a tervezetet, amely a következő 10—15 éves időszakra ad programot, s különösen az első egy-két évre jelöl ki igen sok tennivalót. A tervnek a legfőbb feladatokat összegező változatát januárban a Művelődési Minisztérium vezetősége is megvitatta, míg a tanácsokhoz, könyvtárfelelősökhöz a feladatok teljességét magában foglaló tervet juttatja majd el a könyvtári osztály.

TIZENHAT ÓRAS TANFOLYAMON vett részt november és december hónapban a Debreceni Városi Könyvtár valamennyi fő- és részfoglalkozású könyvtárosa. A tanfolyam a do-

kumentum-leírás elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozott, vezetője Székelyné Sipos Klára, a Debreceni Tanítóképző Főiskola tanára volt. A rendkívül tartalmas, nagy érdeklődést kiváltó előadások alkalmat adtak arra, hogy az MSZ 3424/1—78 szabvány létrejöttének előzményeivel, körülményeivel részletesen megismerkedjenek a hallgatók, és gyakorolják az új bibliográfiai leírási szabályok alkalmazását is. 1982 tavaszán folytatódik a továbbképzés-sorozat, amelynek keretében a katalógusba való besorolás módjával, szabályaival, valamint az egyéb dokumentumok leírásával ismerkedhetnek meg a hálózat munkatársai (E. S.)

MARTONOSI PÁL, a Kiskunhalasi Városi-Járási Könyvtár Állami-díjas igazgatója több mint harmincéves eredményes szakmai tevékenység után, dec. 31-én nyugalomba vonult. (Munkásságát lapunk 1975. júliusi számában, Állami-díjjal történt kitüntetése alkalmával Szente Ferenc ismertette Könyvtáros közéleti szerepben című interjújában.) Utódává Papp Gábor, az ismert művészettörténészt nevezte ki 1982. január 1-i hatállyal a Kis-

kunhalasi Városi Tanács végrehajtó bizottsága.

A HIDROBIOLÓGIA TÁRGYKÖRÉBE tartozó könyv-, folyóirat-, rajz-, dia- és egyéb dokumentumgyűjteményéből decemberben kiállítást rendezett a VIZDOK szakkönyvtára. A bemutatott anyag nagyobb részét dr. Hortobágyi Tibor egyetemi tanár rendkívül értékes, mintegy 1500 kötet szakkönyvből, doktori értekezésből, továbbá hidrobiológiai mikroszkópos vizsgálatai alkalmával saját kezűleg készített 5000 tusrájzából és fényképekből álló gyűjteménye alkotta, melyet a tudós nyugalomba vonulásakor közcélú felhasználásra a könyvtárnak átengedett. A megnyitáson és a kiállítás egyes napjain Hortobágyi professzor kutatási eredményeiről és a szakterületen szerzett tapasztalatairól beszélgetett az érdeklődő szakemberekkel.

(Cs. V.)

NOVEMBER HAVI ÉRTEKEZLETI NAPTÁR: 4. Szakmai tanácskozási könyvtárellátási kérdésekről Salgótarjánban, a Nógrád megyei Könyvtárak Együttműködési Köre, a Kossuth Kiadó és a Könyvértékesítő Vállalat rendezésében; 10. Baranya megye nemzeti könyvtárosainak tanácskozása könyvtárellátási kérdésekről a Mohácsi Városi-Járási Könyvtárban, a Baranya megyei Könyvtár, az Állami Gorkij Könyvtár, a Tankönyvkiadó Vállalat és a Könyvért rendezésében; 18. Nemzeti könyvtárosok országos munkaértekezlete az Állami Gorkij Könyvtárban; 24—25. Az 5. magyar—szovjet könyvtárügyi szeminárium rendezvényei Budapesten, az Országos Széchényi Könyvtárban; 26. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnökségi ülése az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központban.

Az INTAMEL közgyűlése Budapesten

A nemzetközi könyvtári szervezetek közül a kevésbé ismertek egyike — legalább is Magyarországon — a Nagyvárosi Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége, az INTAMEL (International Association of Metropolitan City Libraries). Ez a szervezet a 400 ezernél nagyobb lélekszámú városok és városegységek könyvtárait fogja össze, és az IFLA közművelődési könyvtári szekciójának „kerekasztalaként” működik. Viszonylagos hazai ismeretlenségének oka, hogy — sajátos településszerkezetünk következtében — Magyarországon csak a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, illetve Budapest érdekelt a szervezet működésében, továbbá, hogy az FSZEK is csak 1976 óta tagja a szervezetnek, és munkájában 1979 óta vesz részt tevőlegesen. A szervezet szélesedő tevékenysége, az a tény, hogy a nagyvárosi könyvtárak meghatározó szerepet játszanak egy-egy ország könyvtárügyében, párosulva azzal, hogy a szervezet évi közgyűlése 1981-ben Budapesten volt — először szocialista országban —, alkalmat és okot ad arra, hogy közelebbről is megismerkedjünk vele.

Az INTAMEL munkája

A prágai városi könyvtár 75 éves jubileumi ünnepségén, 1966-ban merült fel a gondolat, hogy a nagyvárosi könyvtárak sajátos és hasonló kérdéseinek vizsgálatára, az egymás munkájából való okulásra külön szervezetet kellene alakítani. Így alapították meg 1968-ban Liverpoolban 24 város könyvtárosai az INTAMEL-t. Azóta alkalmanként más és más városban (időrendben: Göteborg, Tokió, Baltimore, Milánó, Delhi, Hamburg, Lagos, Párizs, Hága, Torontó, Bécs, Glasgow, Budapest) tartja közgyűléseit a növekvő, jelenleg 106-os taglétszámú szervezet, lehetőleg az IFLA közgyűléseit követően és azok közelében (például 1981-ben Lipcse—Budapest volt, 1982-ben pedig Torontó—Mexico-City lesz a párosítás). Az évente rendszeresen tartott közgyűlés és a hozzá kapcsolódó tanulmányutak az adott ország vagy a szomszédos országok városaiban csak a formai keretet nyújtják a rendszeres tapasztalatcseréhez. Az INTAMEL vezetői — jelenleg a hágai *Pieter Van Swigchem* elnök és a rotterdami *Piet Schoots* titkár-pénztáros — arra törekednek, hogy a közgyűlések szakmai vitáit, látogatásait mindig egy meghatározott, a nagyvárosi könyvtárakat érdeklő téma köré csoportosítsák. Így került sor például a gyermekrészlegekkel, az audiovizuális dokumentumokkal, az állományösszetétellel kapcsolatos vitára, mégpedig valamelyik tagkönyvtár által előzetesen elvégzett vizsgálat alapján. Ezenkívül a szervezet rendszeresen gyűjti és közzéteszi a tagkönyvtárak statisztikai adatait és mutatóit, ezáltal megkönnyíti tevékenységük összehasonlítását, és segíti őket abban, hogy saját munkájukat nemzetközi mércével is mérhessék. Időnként ajánlójegyzéket juttat el tagjaihoz, amelyben az egyes könyvtárak beszerzésre ajánlják a többieknek a saját országuk legfontosabb irodalmát, elsősorban kézikönyveit. Legutóbb 1980-ban adott közre 22 könyvtár (köztük az FSZEK) által az 1971—78-as évek irodalmából összeállított ajánlójegyzéket. Szorgalmazza a kiadványcserét és részt vesz kiállítások szervezésében is.

A hetvenes évek elején a szervezet az UNESCO-tól támogatást kapott ahhoz, hogy a fejlődő országok könyvtárosai is bekapcsolódhassanak munkájába. Az 1975-ben Lagosban tartott közgyűlés határozta el, hogy széles körű könyvtárszociológiai felmérést végeznek a fejlődő országok nagyvárosi övezeteinek könyvtári kérdéseiről. A lagosi nemzeti, illetve városi könyvtár végezte el a hazai, és a külföldi tudományos intézmények és alapok bekapcsolásával ezt a vizsgálatot, amelynek eredményét, egy több mint félezer oldalas tanulmányt az idei közgyűlés asztalára tették le.

Egymás tájékoztatását szolgálja az INTAMEL dokumentációs központja, amely jelenleg az ausztráliai, canberrai nemzeti könyvtárban található, és amely gyűjti és megőrzi a szervezet működése során keletkezett valamennyi tanulmányt, ajánlójegyzéket, jelentést, felmérési összefoglalást és más hasonló dokumentumokat.

A budapesti közgyűlés

Az 1979-es bécsi konferencián vetődött fel a gondolat, hogy az 1981-es közgyűlést Budapesten rendezzék. Az IFLA lipcsei közgyűlését követően, 1981. augusztus 23. és 29. között zajlott le az INTAMEL 1981. évi közgyűlése a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár szervezésében, a Művelődési Minisztérium, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ, valamint a Magyar Könyvtárosok Egyesülete cselekvő segítségével.

A közgyűlésen 3 kontinens 14 országából 28 város 30 könyvtárának összesen 41 képviselője vett részt. Közöttük olyan nagyvárosi könyvtárak képviselői is elfogadták a meghívást a szocialista országokból, amelyek nem tagjai a szervezetnek. A következő városok képviselői voltak jelen: Bécs, Berlin, Nyugat-Berlin, Birmingham, Brooklyn (New York), Duisburg, Edinburgh, Flensburg, Glasgow, Göteborg, Hága, Hamburg, Hannover, Lagos (Nemzeti Könyvtár, Városi Könyvtár), London (City), Lyon, Madrid, New York, Párizs (Városi Könyvtár, Közigazgatási Szakkönyvtár), Pozsony, Prága, Rotterdam, Sheffield, Toulouse, Varsó, Wuppertal. A szervezet közgyűlései közül ez a népeesebbek közé tartozott. Kevesebben vettek ugyan részt rajta, mint az elmúlt évben Glasgow-ban: kevesebben az amerikai kontinensről (ezt a távolság és a könyvtárak csökkent költségvetési lehetőségei magyarázzák), de többen Európából (Nagy-Britanniából öten, az NSZK-ból hatan, Franciaországból négyen, először vett részt Berlin, Madrid, Pozsony és Varsó) és ketten Afrikából.

A közgyűlés vitatémája ezúttal a szakrészlegek szerepe volt a nagyvárosi könyvtárakban. A vitaanyagot az INTAMEL támogatásával a KMK által készített nemzetközi felmérés képezte. Ez, valamint az előre megküldött vitakérdések és Papp István bevezető előadása jó alapot adtak az élénk és színvonalas vitához, amelynek során az állomány összetétele és a személyzeti kérdések váltották ki a legtöbb észrevételt. Az ennek alapján kiegészítendő tanulmány további hasznosítása az INTAMEL feladata.

A másik szakmai vita témája a nagyvárosi könyvtárak szakkönyvtári feladatköre volt — ez gyakorlatilag az első vita folytatását és az FSZEK gyakorlatának ismertetését jelentette.

Az INTAMEL közgyűléseihez hagyományosan kapcsolódó szakmai látogatások során a résztvevők megtekintették a rendező Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárt (itt a helytörténeti gyűjtemény, a szociológiai dokumentáció, valamint a kelenföldi főkönyvtár váltotta ki a legnagyobb érdeklődést), az Országgyűlési Könyvtárt, a győri megyei és a városi könyvtárt, a Pest megyei Művelődési Központot és Könyvtárt, a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtárt, az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtárt, valamint az Országos Széchényi Könyvtár építkezését a budai várban. A meglátogatott könyvtárak és a kapcsolódó kulturális programok (múzeum- és képtárlátogatások, hangversenyek stb.) nagy érdeklődést váltottak ki a résztvevőkből, és megnyerő képet adtak hazánk életéről, kulturális fejlődéséről.

A közgyűlés során számos cseremegállapodás született az FSZEK és a résztvevő könyvtárak képviselői között, és megállapodtak a további együttműködés módozataiban is.

Tanulságok és feladatok

Az INTAMEL 1981. évi közgyűlésének jó visszhangja volt a hazai és a nemzetközi sajtóban, és maradandó élményt nyújtott minden résztvevőnek. Jó alkalmat adott kulturális és könyvtári eredményeink nemzetközi megismertetésére. A jövőbeni együttműködés szempontjából fontos személyes kapcsolatok alakultak ki vagy erősödtek meg, ami azért lényeges, mert az INTAMEL legtöbb tagja neves szakemberként fontos szerepet játszik a különféle nemzetközi szervezetekben. Épp ezért fon-

tos, hogy a szervezet munkájában a jövőben is cselekvően részt vegyünk. Megfontolandó, hogy egynémely nagyvárosunk (például Szeged, Miskolc), amely vonzáskörzetével együtt megközelíti vagy eléri a 400 ezres lélekszámot, ne kapcsolódjék-e be a szervezet munkájába. (Hasonló esetre már van példa: Flensburg).

Az IFLA középtávú (1981—1985) programja tartalmazza az INTAMEL ezen időszakra vonatkozó tématervét: a nagyobb városok könyvtári hálózata; könyvtári épületek; a városi könyvtárak szakrészlegei; a városi könyvtárak katalógusrendszere; a feldolgozás és a kölcsönzés gépesítése; az etnikai és a nyelvi kisebbségek könyvtári ellátása; szakkönyvtári feladatok a városi könyvtárakban; a párbeszéd (on-line) információs szolgáltatások használata. Talán a címszavakból is érzékelhető, hogy a programban szereplő témák szinte mindegyike érdekli a mi nagyobb városi könyvtárainkat is. Remélhetőleg tanulságait is hasznosítani tudjuk.

Kiss Jenő

A zenei könyvtárak és hangarchívumok nemzetközi szövetségének konferenciája

AIBM — IASA, Budapest, 1981. szeptember 6—11.

Huszonnyolc ország 250 zenei könyvtári szakemberének érdeklődését és várakozásait szem előtt tartva magas színvonalon rendezte meg a hazai nagyobb zenei gyűjtemények vezető munkatársaiból alakult szervező bizottság az AIBM (Association Internationale des Bibliothèques Musicales — vagy angol nevének rövidítésével: IAML — a zenei könyvtárak nemzetközi szövetsége) és az IASA (International Association of Sound Archives, a hangarchívumok nemzetközi szövetsége) budapesti találkozóját. A csaknem egyéves előkészítő munkának, a Művelődési Minisztérium és a Magyar Rádió védnökségének, hét kulturális intézmény és vállalat támogatásának, valamint az IBUSZ rutinos kongresszusrendező csoportjának köszönhetően a soknyelvű találkozó a résztvevők egybehangzó véleménye szerint is igen sikeresen zajlott le. A konferencia irodájának fáradhatatlan munkatársait az egész magyar zenei könyvtárosi gárda lelkesen támogatta. A találkozó alkalmából ízléses kiállítású, három nyelvű programfüzet készült, a kiadvány értékét növelte *Kárpáti János* kísérő tanulmánya *Bartók Béla Népszövetség-beli tevékenységéről és Kecskeméti István* írása a magyar zenei könyvtárakról és archívumokról. A mintegy félszáz megbeszélésről természetesen csak pillanatfelvételeket készíthettünk, s emiatt fennáll az a veszély is, hogy esetleg elmulasztjuk egy-egy igen fontos részterület bemutatását.

Az üléseket — a plenáris ülések kivételével — bizottságok keretein belül bonyolították le. A zenei ikonográfiával foglalkozók a Szépművészeti Múzeum 16—19. századi grafikáiból válogatott *Kép és zene* című kiállításon ismerkedhettek meg a magyarországi zenei ikonográfiai munkák helyzetével és eredményeivel. A kiállítás információgazdagsága és anyagának csoportosítása nagy sikert aratott.

Az ülések szüneteiben az érdeklődők megtekinthették az AIBM—IAML, továbbá a Zeneműkiadó és a Hanglemezgyártó Vállalat kiadványaiból, valamint a magyar zenei gyűjtemények anyagából összeállított kiállításokat. A bibliográfiai kutatásokkal foglalkozó bizottságban *Mona Ilonának* a magyarországi zeneműkiadás történetéről szóló előadásán kívül beszámoló hangzott el a zenei folyóiratok nemzetközi adatbankjának felállításáról, a világ összes kottakiadványára kiterjedő kurrens információszolgáltatás előmunkálatairól, a nemzeti bibliográfiák zenei anyagának összehasonlító vizsgálatáról. A zenei tájékoztatói központok megbeszélésein húsz ország szakemberei egyetértettek abban, hogy a mai zene népszerűsítését szolgáló nemzetközi együttműködés csak akkor lesz igazán eredményes, ha az információk szolgáltatásán kívül valamennyi zenei dokumentum: a kották és a hangfelvételek cseréjére is kiterjed. Ha a sokrétű tevékenységet szolgáltatásszerűen, igényesen kívánják folytatni, a köz-

pontokhoz a tudományos háttérrel adó erős könyvtári gyűjteményeknek kell kapcsolódniuk, úgy, ahogy ezt a magyar MIC (Music Information Center, azaz zenei tájékoztatási központ) vezetője, *Kókai Rezsóné* által gondozott egység példázza. Hangsúlyozták a nemzetközi zenei társaságokkal való kapcsolat fontosságát. „Módszertörze” keretében *Varga Bálint András* számolt be szerteágazó propagandatevékenységéről.

A nyilvános zenei könyvtárak tevékenysége iránt érdeklődőknek *Szalai Agnes* a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár zenei gyűjteményét mutatta be, s beszámolt az eddig megtartott két magyarországi zenei könyvtári tanfolyam tematikájáról és tapasztalatairól, a gyűjtőkör kialakításának gondjairól. *G. Forrai Magdolna* hangfelvétellel illusztrálta témáját: a szellemileg visszamaradt gyermekekkel való zenei foglalkozást. *Skaliczki Judit* a magyarországi zenei könyvtári hálózat fejlődéséről, a zeneműtárakra vonatkozó irányelvekről és normatívákról szolt, *Varga Ildikó* a hangfelvételek ISBD-alapú, tehát az új szabványos bibliográfiai leírás szabályzatok szerinti feltárásának magyar gyakorlatát és a központi katalóguskarton-ellátást ismertette. A résztvevők kézhez kapták az előadó összeállításában készült útmutató angol változatát. A zeneoktatási intézmények könyvtárainak bizottsága azzal foglalkozott, mi szükséges ahhoz, hogy a gyűjtemények állománya világszerte megközelítően azonos nagyságú legyen, valamint a tárolás és az állagmegóvás tapasztalatait vitatta meg. A nem könyv jellegű dokumentumok nemzetközi szabványos bibliográfiai leírásával foglalkozó ISBD/NBM munkacsoport megbeszélésének középpontjában a hanglemezek sajátos leírásának az ISBD egészébe való beillesztése állt. *Varga Ildikó* által összeállított magyar leírás útmutató lesz a jövő évi brüsszeli konferencián a munkacsoport egyik tárgyalási alapja.

A tudományos és szakkönyvtárak bizottsága egyebek között azt a kérdést vizsgálta meg, hogy a primer források közreadásában milyen közös vonások érvényesülnek a nemzetközi gyakorlatban, milyen módon lehet biztosítékot kapni a kiadások hitelességére vonatkozóan, elérhető-e, hogy a források feltüntetése kötelező legyen stb. A zeneművek nemzetközi forrásrepertóriumának (RISM) folyamatos kiadásával foglalkozó állandó bizottság egyik döntése az volt, hogy a keszthelyi műemlékkönyvtár teljes ide vonatkozó anyagát, mint önálló egységet, külön kiadványban fogja közre adni. A katalógizálási bizottság az AIBM—IAML katalógizálási szabályzatának felülvizsgálatáról, az osztályozási albizottság a műfajilag-formailag egységesített zenei tezaurusz munkálatairól hallgatott meg jelentést. A RIPM XIX (Répertoire International de la Presse Musicale du XIXe siècle) vegyesbizottsága megtárgyalta a nemzetközi repertórium felépítésére vonatkozó előterjesztést, valamint a zenetörténészek számára forrás értékű illusztrációkat tartalmazó XIX. századi folyóiratokról szóló áttekintést.

Az IASA-nak, a hangarchívumok nemzetközi szövetségének, az AIBM—IAML testvérszervezetének technikai bizottságában két élénk visszhangot kiváltó magyar előadás is elhangzott: *Vajda Zoltáné* (Magyar Rádió) a mágneses hangrögzítés szabványosításáról és *Degrell Lászlóé* (Hungaroton) a hangarchívumok jövőjét jelentő digitális technikáról.

A két szövetség állandó közös bizottsága ülést a bartóki népzenei hangfelvételek sorsának, dokumentálásának és közreadásának szentelte.

A magyarországi hangarchívumok bemutatkozását *Sztanó Pál* áttekintése nyitotta meg, amelyben az előadó a hangfelvételek állagromlásával és a megóvás kérdésével foglalkozott igen részletesen. *Cséve Magdolna* a Magyar Rádió hangarchívumának felépítéséről, a gyűjteménnyel szemben támasztott igényekről, a dokumentálás szempontjairól, a katalógusrendszerről és az archiválásról beszélt. *Vajda Zoltán* az új üzemépület műszaki jellemzőit, *Cséve Magdolna* a dokumentációs osztály számítógépes visszakereső rendszerét ismertette. *Szabó Miklós* az amatőrök által készített s tőlük vásárolt felvételek konzerválásáról, elektroakusztikai felújításuk kérdéseiről szolt.

Valamennyi bizottságban a gyakorlatához közelálló kérdések kerültek terítékre, a magyar előadók szakmai felkészültsége igen jó benyomást tett a résztvevőkre. A kortárs magyar zeneszerzők tevékenységéről hét kompozíció megszólaltatásával adott

képet a résztvevők számára rendezett egyik hangverseny, a másik pedig *Zenei kincsek magyar gyűjteményekből* címmel megszólaltatta a középkori magyar kódexekben lejegyzett zenét csakúgy, mint Esterházy Pál, J. G. Albrechtsberger és Joseph Haydn műveit.

A szervezők jóvoltából az érdeklődők a Duna-kanyarban tett kiránduláson vagy háromnapos dunántúli körúton (Pannonhalma—Győr—Sopron—Fertőd—Keszthely—Tihany útvonalal) vehettek részt, hogy megismerjék az ország fontosabb zenei emlékhelyeit.

Hosszú utat tettek meg a magyar zenei könyvtárak munkatársai az egyes nemzetközi kiadványok számára történő adatszolgáltatástól, az egyéniségükhöz közel álló területek gondjainak megismerésétől, a fejlett zenekultúrával rendelkező országok zenei könyvtárúgyéhez való felzárkózáson át a nemzeti bizottság megalakításáig. Az erők egyesítésével, a konferencia megrendezésével és eredményes lebonyolításával sikerült a teljes magyar zenei életéről megbízható képet adniuk a hazai és a külföldi szakembereknek egyaránt.

Gyimes Ferenc

VALLOMÁSOK A KÖNYVTÁRRÓL

Láttam a holnapot

FEKETE SÁNDOR
író,
publicista

Amikor nemrégiben először és feltehetően utoljára fordultam elő az Egyesült Államokban, szerettem volna legalább néhány napot eltölteni a washingtoni *Library of Congress*-ben, céduláim szerint ugyanis ott találhattam volna meg néhány olyan, a francia forradalom történetéről szóló munkát, amelyet Pesten hiába kerestem. Amikor előadtam kérésemet, egyébként igen kedves vendéglátóim nem is tudták leplezni megrökönyödésüket: hogyan, itt akar ücsörögni a poros könyvek között, amikor az Államok fővárosának ezernyi nevezetességében gyönyörködhetne? Beláttam, hogy hamar nevetségessé válhatok, ha tovább erőltetem a dolgot, hisz nincs élő ember, aki elhinné nekem, hogy csakugyan szívesebben szántam volna egy hetet évek óta vágyott XVIII. századi opusokra, mint a XX. század technikai csodáinak bámulására. Elálltam hát a tervem-

től, s így jutott számomra pusztán egy délelőtt és egy délután a híres könyvtár „tanulmányozására”.

A Jefferson alapította könyvtár illetékesei megtudhattak valamit nosztalgikus vágyaimról, mert a kötelező udvariasságot messze meghaladó kedvességgel fogadtak, s megérkezésem után néhány perccel egy kompjuteren már olvashattam, milyen munkáim találhatók a *Library*-ben. Később lexeroxozták tizennyolc itt pihenő kötetem céduláit, majd a joggal világhírű *National Union Catalog* engem érintő oldalairól is másolatokat kaptam.

Nem dicsekvésből említem ezt, mert kellően érzékelem, milyen szerény jelenlét 18 cédulával szerepelni 76 000 000, azaz hetvenhat millió könyvtári dokumentum (irat, kép stb.) katalógusában. S ha mégis egy csipetnyi elégedettség esetleg elfogott volna, egyik tanulmányom angol kiadásának szintén xeroxszal lemásolt kísérő lapjáról megtudhattam, hogy

Fekete, Sándor.

Számadás az ünnepről : régi viták, mai megközelítésben / Fekete Sándor. — Budapest : Magvető Kiadó, 1975.

333 p. ; 20 cm.

Bibliography of the author's works, 1945-1974 : p. 321-332.
ISBN 963-270-020-5 : 24.00FT

I. Petőfi, Sándor, 1823-1849—Criticism and interpretation—Collected works. I. Title.

PH3308.F43

Library of Congress

76

76-527843

CGAT

ezt az írást 22 év alatt összesen 2, azaz két amerikai olvasó vette kézbe... Megnéztem néhány pályatársam, vitathatatlanul nagy írónk idevágó adatait is — nem akarom elkeseríteni őket, ezért nem említtem nevüket —, az eredmény nem volt annyival hízelgőbb, mint amennyivel munkásságukat a magaménál többre tartom.

Egyszóval: el lehet hinni nekem, hogy nem önérzeti túltengésből említettem Library-s céduláimat (egyét közülük itt be is mutatok), hanem azért, mert a vendéglátók kedves gesztusán túl maga a technika bővült el — a hosszadalmas katalógusböngészéseket másodpercekre kurtító számítógépes keresőszolgálat, a másolatok készítésének ördögös fürge-sége és remek színvonala, nem is beszélve az épületek belső gépi technikájáról, liftjeiről, a 350 mérföldnyi könyvespolc-vonulatot és az olvasótermeket kiegészítő egyéb intézményekről, köztük nem utolsósorban a *James Madison Memorial Building* hatodik emeletén működő könyvtári cafetériáról, ahol reggelizni, ebédelni és kávézni lehet, s a mindhárom épületben megtalálható, ügyes önkiszolgáló gépekkel felszerelt *snack barok*ról.

Utoljára a legújabb központot néztem meg, a már említett Madison-palotát, amelyet fehér márványból emeltek, s nyolc olvasótermét és egyéb helyiségeit a modern technika minden vívmányával felszerelték. Nem szeretek műcsai módra álmélkodni idegen nagyvárosokban, s Amerikában egyébként is bőven láttam nem vonzó, vagy éppen taszító dolgokat, de ezt a Madison Buildinget látatlanban elcserelném azzal az épülettel, amely a Széchenyi Könyvtárnak lesz majd otthona...

Mivel a Library — karácsony és újév kivételével — minden nap nyitva áll a közönség előtt, vasár- és ünnepnapokon is (!), szerettem volna a legközelebbi ünnepen csak azért is visszamenni, de a program elsodort, s így esett meg, hogy a világnak alighanem legnagyobb könyvtárát csak turistaként nézhettem meg.

Talán ezért is gondolok egy kicsit keserűen az élményre. Csak az a könyvtár az enyém igazán, ahonnan könyvet kölcsönöztem, ahol dolgozhattam is, netán, ha szerencsém volt, „fel is fedezhettem” valami filológiai csekélységet. Mondjuk, Petőfi színészetének új adatait az Országos Széchenyi Könyvtár színháztörténeti táranak kéziratai között, vagy forradalomszemléletének némely eszmei forrását a *Bibliothèque Nationale* százötven éves történeti munkáiban. A Kecskeméti Megyei Könyvtár, ahol a költő vándorútjának homályba vesztett állomásait rögzíthettem, az Akadémiai Könyvtár folyóiratolvasója és az Eötvös-könyvtár, ahol a segédszerkesztő Petőfi addig ismeretlen színikritikái után nyomozhattam nem eredménytelenül, a párizsi Pompidou-központ nyitott polcerdője, ahonnan sorozatban vehettem le kedvenc forradalomtörténeteimet, de még az egykori szegényes díósgyőri vasas-könyvtár is, ahol egy olvasó munkás életem első France-könyveit nyomta a kezembe kamaszkoromban — minden könyvtár, ahol tanultam valamit, alkotórésze életemnek, míg a káprázatos Library of Congress csak élmény, amely nem tudott hasznos elemmé válni munkámban.

Azzal vigasztalom magam, hogy legalább láttam egy képet a jövőből. Egyikét ama igazán modern könyvörző intézményeknek, amelyekhez a holnap magyar könyvtárai is hasonlítani fognak. Ha mi is akarjuk.

Az Országgyűlési Könyvtár megalapítása és első könyvtárnoka

A magyar képviselőház könyvtárának érdekes módon előbb volt könyvtárnoka, mintsem a könyvtár létezett volna, majd — két évtizeddel később — megszületett a könyvtár is, de könyvtárnok nélkül.

Az előtörténet

Születés — négyéves vajúdas után

A könyvtár megalapítására irányuló törekvések a reformkorban kezdődtek, és odáig jutottak, hogy a törvényhozói munkához beszerzett könyvek, segédeszközök (országgyűlési naplók és irományok, jogszabálygyűjtemények, kézikönyvek) rendszerezésére, rendben tartására *Almásy Pál*, a képviselőház alelnöke 1849. június 26-án kinevezte *Vasváry Károlyt* „a képviselőház könyv- és alirattárnokává”. Időben tehát ő az első könyvtárnok, de ez a tény nem jelenti azt, hogy létezett volna a könyvtár is. Nem sokkal Vasváry kinevezése után ugyanis Világosnál elbukott a magyar szabadságharc, s ennek következtében a tervezett könyvtár sem jöhetett létre. Vasváry Károly ilyen rövid idő alatt, a végveszélyes helyzetben semmit sem tehetett, valójában állását sem tudta elfoglalni. Kinevezésén kívül, amely a *Közlöny* 1849. június 28-i számában jelent meg, egyéb adatunk nincs is róla.

A könyvtár tényleges megszületése a kiegyezés korára tehető, az alapítás pontos időpontjáról azonban eltérnek a nézetek: a régi és a mai szakemberek, könyvtárosok állásfoglalása e kérdésben nem egyezik. Néhány példa erre: *Küffer Béla*, a Képviselőházi Könyvtár egykori könyvtárnoka és *Kudora Károly* könyvtáros, az első magyar könyvtártan írója, már munkájuk címében is az 1866-os alapítási év mellett foglalnak állást. (*A képviselőház könyvtárának katalógusa 1866—1893.*) A „66-osok” táborához csatlakozik *Panka Károly* a „Ház” könyvtárának volt igazgatója, aki, bár könyvtártörténeti írásában (*Magyar Könyvszemle*, 1917.) az alakulás körülményeit hűen ábrázolja, végül is ezt fogadja el, továbbá a kétkötetes *Könyvtári Minerva* (Bp. 1965), illetve *Csendes Katalin* is, aki doktori értekezésében dolgozta fel a könyvtár első ötven évének történetét. *Vértesy Miklós* már 1867-től számítja a Képviselőházi Könyvtár működését, amelyről

Százéves az Országgyűlési Könyvtár című cikkében írt (*Könyvtáros* 1968. 2. sz.). Az 1868-as alapítási év mellett az a legfőbb érv, hogy a képviselőház házszabályai első ízben rögzítették határozatilag a valóságosnak tűnő törekvéseket: „a Ház tagjainak használatára könyvtárt állít”. A már említett *Kudora Károly* is hajlik ezen álláspont felé: „1868-ban ment formális határozatba a képviselőházi könyvtár felállítása.” Am ismerünk még későbbi alapítást valló nézeteket is. A *Sallai—Sebestyén-féle kézikönyv* 1965-ös kiadásában a szerzők a könyvtár alapítási évét 1869-re teszik, a *Szózat* című jobboldali napilap pedig 1921-ben ünnepelte a nemzetgyűlés könyvtára fennállásának 50 éves évfordulóját (aminek értelmében az alapítás 1871-ben történt volna). Az 1940-es évek második felében és az 50-es években — az ügyrendek és a különböző nyilatkozatok szerint — alapítási évként (kapcsolódva Vasváry Károlynak az előzőekben már említett kinevezéséhez) 1849-et fogadták el: a könyvtár *Trócsányi György* főigazgató vezetésével 1949-re tervezte, egyebek között könyvtári évkönyv kiadásával is, a századik évforduló megünneplését (amely végül is a nagy változások, átszervezések miatt elmaradt, s az évkönyv sem jelent meg.).

Ezek után jogos a kérdés: hogyan igazodjunk el az alapítási időpontok sokféleségében? A kérdés eldöntéséhez a legfontosabb bizonyító anyagot a korabeli dokumentumok közül a parlamenti naplók, irományok, jegyzőkönyvek szolgáltatják. Ezek vizsgálata során a következő tényeket állapíthatjuk meg:

A képviselőház költségvetési bizottsága 1866 május havi költségvetésében „törvénykönyvek, országgyűlési irományok és a szükséges statisztikai munkáknak a beszerzésére” 1000 forintot utalványozott, és bizottság kiküldését javasolta „egy képviselőházi könyvtár megalapítása iránt”. Mindez csupán javaslat volt, amely — amint azt *Nagy Miklós*, a könyvtár egykori igazgatója is megállapította — az 1860-as évek *első lépésének* tekinthető a könyvtár létrehozásához, de mindaddig csak javaslat maradt, amíg nem követték intézkedések. *Második lépésként* a képviselőház 1867. március 18-i ülésén öttagú könyvtári bizottságot választott a létrehozandó könyvtár részére szükséges

könyvek beszerzésének a véleményezésére. Ez a bizottság — miután a Ház könyvtárnak való helyiségről nem rendelkezett — érdemi munkát nem tudott végezni (annak sincs semmi nyoma, hogy a bizottság egyáltalán összeült volna). Nincs tehát még könyvtár, nincs könyvtári személyzet, következésképpen olvasók sincsenek 1867-ben. Az 1868. november 6-án tárgyalt házszabályok 217. §-a tekinthető az alapításhoz vezető út *harmadik lépésének*: „a Ház tagjainak használatára könyvtárt állít” — de már 1868-at írunk, s az úgynevezett „alapítási év” óta két év elteit. A képviselőházi könyvtár felállításáról szóló, Kudora Károly által említett „formális határozat” valóban csak formális volt, mert a könyvtár még nem jött létre. A *negyedik lépésben Nyári Pál*, az első könyvtári bizottság egyik tagja 1869. május 24-én sérelmezte, hogy „a könyvtár még nem létezik”, s indítványozta egy újabb öttagú bizottság megválasztását (az előzőnek már lejárt a működési ideje, hiszen 1869-től új országgyűlési ciklus kezdődött), „mely a t. ház könyvtárának felállítása és szervezés iránt készítsen javaslatot” (a bizottságot a másnapai ülésen megválasztották).

1869 májusában tehát még mindig a könyvtár felállítására vonatkozó javaslatot előkészítő bizottság megválasztásánál tartottak. Innen számítva azonban már gyorsabban zajlanak az események. 1869. december 21-én *Simonfi Ernő* képviselő ismét sürgette a könyvtár felállítását: „már 4 esztendeje, hogy az országgyűlés ülésez, és akár egy törvénykönyvre, de csak egy naptárra is legyen szüksége valamely képviselőnek, azt megtalálni nem lehet. En tehát kérem a tisztelt házat, méltóztassék intézkedni aziránt, hogy ezen könyvtár minél előbb fölállíttassék.” A házelnök erre válaszolva bejelentette, hogy „az elnökség nagy nehezen a szomszéd múzeum épületében szobát talált, melyben circa 5—600 könyvet el lehet helyezni”. Végre tehát meglett a helyiség is, de — mint kiderült — az 1869. május 25-én alakult második könyvtári bizottság még nem készítette el a beszerzendő könyvek jegyzékét, melyre tehát ismét felszólították. A bizottság — még egy utolsó (1870. február 15.) felszólítás után — 1870. március 25-én tett jelentést a jegyzék elkészültéről „az első könyvbeszerzés és a leendő könyvtár ideiglenes elhelyezése tárgyában”. A két utóbbi „fél lépés” — 1869. december 21. és 1870. március 25., melyek együttvéve tekinthetők a könyvtár megalakulásához vezető út ötödik és egyben döntő lépésének — kétségtelenné teszik, hogy a képviselőháznak eddig sem szervezetileg, sem ténylegesen, de még formailag sem létezett a könyvtára, mert az 1866-ban megszava-

zott pénzüsszegen kívül semmije (helyisége, személyzete, rendszerezett könyvválománya és olvasója) sem volt. A könyvtár alapítására vonatkozó elképzelések, jó szándékú törekvések, okos tervek és rokonszenves elhatározások ellenére (melyek tulajdonképpen már a reformkorban is jelentkeztek) — mint láttuk — négy évig tartó huzavona után született meg végül is a Képviselőház Könyvtára, amikor a könyvtári bizottság 1870. március 25-i jelentését a képviselőház 1870. július 27-én elfogadta, és döntött személyi és pénzügyi kérdésekben is.

Az első könyvtárnok

Tény, hogy 1870-ben már működött a könyvtár. Ez már nemcsak elképzelés, terv, hanem valóságos könyvtár volt, amelyből azonban még hiányzott az „igazi” (szakképzett) könyvtáros. A kezdeti években ugyanis a képviselőházhoz besorozott úgynevezett segédek végezték el a könyvtári teendőket, helyezték el az újonnan vásárolt könyveket, illetve ők bonyolították le a könyvtárnak akkor még nem jelentős olvasóforgalmát. Ilyen módon évek teltek el, amikor 1874-ben a képviselőház elnöke végre kinevezte a képviselőházi könyvtár első könyvtárnokát, *Bassó Armint*.

Meg kell jegyeznünk, hogy róla is kevés forrás tartalmaz információkat: a legtöbbet Mikszáth Kálmán megemlékezéséből meríthetjük, melyet *A derék Bazsó* — így! — címmel írt a Pesti Hírlap 1884/311. számában. Hivatkozhatunk még a *Fővárosi Lapok* és a *Vasárnapi Újság* 1884-es, a *Magyar Könyvszemle* 1885-ös számaira, amelyek haláláról tudósítottak, valamint *Panka Károly*, illetve *Nagy Miklós* volt könyvtárigazgatók Bassóról írt szűkszavú könyvtártörténeti megjegyzéseire. E források alapján a következőket tudjuk róla:

Bassó Ármin 1834-ben született, könyvtárosi pályáját egyetemi tanulmányainak befejezése után a Nemzeti Múzeum könyvtárában kezdte meg gyakornokként 1871-ben. 1874. január 1-én került a Képviselőház Könyvtárába. Mint „az ország-házi könyvtár első könyvtárnoka ... a könyvtár szervezése, rendezése, a tudomány mai színvonalán való fönntartása és lajstromozása körül érdemeket szerzett magának” — írta a Magyar Könyvszemle 1885-ben. A Fővárosi Lapok (1884. november 11.) is elismerően méltatta könyvtárosi működését: „Képzett és igen tevékeny tisztviselő volt. Neki köszönhető a képviselőházi könyvtár rendezése és rendbentartása. Néhány magánkönyvtárt is mintaszerűen állított fel.”

Bassó tevékenységéről és személyiségéről Mikszáth kedves sorai mondják el a legtöbbet. (A *derék Bazsó* című nekrológ egyébként Mikszáthnak *Az én halottaim* című 1925-ben kiadott kötetében is megjelent). Az írás külön érdeme, hogy a könyvtár mindennapjait s a korabeli időszak levegőjét is érzékelteti. A következőkben kommentár nélkül idézünk néhány Bassóval kapcsolatos részletet, amelyekből a képviselőket elmarasztaló ironia is észrevehetően felcsillan: „...egy napon felfödöztem egy magas, sovány embert, aki... szerényen suhant el a folyosókon... mintha már azelőtt is mindig itt láttam volna... Ki ez? — kérdeztem sorba a képviselőktől. Senki sem tudta... Ebből aztán magamtól kitaláltam, hogy ökvetlenül ennek kell a *képviselőházi könyvtárnoknak lenni*. Az volt — a *derék Bazsó*...” „...Nagy szeretettel sürgött-forgott székreneyei közt, ...nyájas, előzékeny modora miatt... napról napra jobban tanultam megbecsülni a kedves szakembert, akinek egy millió könyvczím volt a fejében. Nagy figyelemmel kísérte az összes megjelent műveket a kontinensen, s valóságos lázban volt, mikor az új megrendelt műveket várta. Annak is örülni tudott, ha valamelyik képviselő hazahozta vagy hazaküldte a kölcsönvett könyveket... De a beteges, családtalan férfúnak ebből az örömből is kevés jutott, a képviselő urak nagyon ritkán hoztak vissza könyveket, mert nagyon ritkán vittek el. Eleget búsította, hogy a könyvtárt nem igen látogatják. Ingerked-

ve csörgette sokszor a kulcsokat, hogy olvasót fogjon — de sikertelenül.” „Mindenkihez jó volt a derék Bazsó, olyan jó volt, mint a falat kenyér, de legjobban mégis azokat a keveseket szerette, akik a könyvtárt használták... A legnagyobb dicséret az volt tőle, hogy valaki *olvasott ember*...”

Bassó volt tehát, aki a képzetlen se-géderök, rapidíjasok után szakavatott módon látta el a könyvtári feladatokat, lelkiismeretes ügybuzgósággal igyekezett rendet teremteni a könyvek elhelyezésében, s miként az 1876-os, 1880-as és 1882-es katalóguskötetek is bizonyítják, a szakrend kialakításához is nagymértékben hozzájárult. Ő rendezte első menetben — még az elajándékozások előtt — a Ghyczy-hagyatékot, illetve a gyűjtemény feldolgozásra kerülő, állományba vett részeit is. A súlyos helyhiány miatt Bassónak igen nehéz dolga lehetett, ráadásul 1881-ig az egyre gyarapodó könyvtár tennivalóit gyakorlatilag egyedül végezte. (Ekkor kapott segítséget *Küffer Béla* segédkönyvtárnok személyében.)

Tizenegy évig teljesített könyvtárnoki szolgálatot a Ház könyvtárában a „*derék Bazsó*”, aki a maga szerény módján éppúgy harcolt az érdektelenség, a közöny ellen, mint amennyire hivatásának érezte a könyvkultúra, az „olvasottság” terjesztését. 50 éves elmúlt, amikor 1884. november 9-én — ahogy a korabeli lapok beszámoltak róla — „kétheti súlyos betegség után, hagymázban, kiugrott lalkása ablakán, s azonnal meghalt.” (*Vasárnapi Újság*, 1884. november 16.) A források nem említenek öngyilkossági okokat, csak azt, hogy „a szerencsétlen lázrohamban követte el végzetes tettet” (*Fővárosi Lapok*, 1884. november 11.). (Mészeryezzzük, hogy a hagymáz igen magas lázzal, gyakran eszméletlenségig, delíriummal járó hastífusz.)

S bár élete szomorú véget ért, száz évvel Bassó Ármin könyvtári működése után is látnunk kell: ő volt az, aki lerakta az alapjait a képviselőházi könyvtár működési rendjének és ma is használatos sajátos szakrendszerének, s aki a könyvtár születése utáni nehéz években a könyvtár fejlődése érdekében megtette a fontos kezdeti lépéseket.

Jónás Károly

Kitüntetések

A művelődési miniszter eredményes munkája elismeréséül, nyugállományba vonulása alkalmából, *Urbán Ferenc*nek, a Békés megyei Könyvtár könyvkötészete vezetőjének a KIVÁLO MUNKAÉRT kitüntetést adományozta; eredményes munkája elismeréséül *Gyarmati Erzsébet*et, a Vas-, Fém- és Villamosenergiapari Dolgozók Szakszervezete Központi Könyvtára csoportvezetőjét DICSÉRET-ben részesítette.

Kérdezz — felelek

Többen kérdezik: Az ötnapos munkahét bevezetése után a szabadnapján munkára igénybe vett könyvtáros milyen ellenértékre lesz jogosult? Továbbá: Hogyan fog alakulni a szabadság mértéke?

Közelebről: az első kérdés főleg arra vonatkozik, hogy mivel a könyvtárak szombati zavartalan működése érdekében esetenként a nem olvasószolgálatos könyvtárosokat is be kell osztani szombati szabadnapjukon az általában négy órás kölcsönzésre, hogyan lehet majd elszámolni javukra az igénybe vett négy órát? Egyesek szerint a négy óra túlmunkáért dupla kedvezmény, tehát egy teljes másik szabadnap jár. Mások véleménye szerint csak annyi szabad időt kaphatnak, amennyit ledolgoztak, vagyis egy másik napon négy órát. Ha tehát hétfőtől péntekig ledolgozzák a heti 42 órás munkaidejüket, szombaton pedig 8-tól 12-ig túlmunkában kölcsönöznek, akkor például a következő hét keddjén egy egész szabadnapot kapnak-e, vagy pedig a keddi teljes munkaidejükből csak négy órát nem kell ledolgozniuk?

A szabadsággal kapcsolatos kérdések abból indulnak ki, hogy a kéthetenként ötnapos munkahéten minden teljes 12 munkanap szabadságba egy szabadnapot be kell számítani. Aki például 24 munkanap szabadságra jogosult, az 22 olyan napon kapja meg a szabadságát, amelyen egyébként munkát kellene végeznie. Hogyan fog alakulni ez a beszámítás az ötnapos munkahét bevezetése után?

Válasz:

A Művelődési Minisztérium a Művelődési Közlöny 1981. évi 12. számában az ötnapos munkahét bevezetésével kapcsolatban irányelveket adott ki. A szabadnapnak a közgyűjteményi területre vonatkozó kérdéseivel az irányelvek II. fejezetének 2. pontja foglalkozik. Ennek értelmében célszerű, ha a könyvtárak az eddigi szombati nyitvatartási idejüket fenntartják, illetve azt a szombati nap helyett más szabadnap kiadásával növelik. Az igénybe vett szabadnapok elszámolásakor a jelenleg hatályos jogszabályi rendelkezéseket kell figyelembe venni. A 21/1979. (XII. 28.) MüM számú rendelet 6. §-ának (3) és (4) bekezdése értelmében a költségvetési szerveknél foglalkoztatott ügyintézők (beleértve a könyvtárak szakalkalmazottait is) részére a túlmunkáért ellenérték (tehát túlóradíj vagy szabad idő) nem jár. A heti pihenőnapon (vasárnap) és a munkaszüneti napon (például április 4-én) végzett munkájuk ellenértékeként viszont szabad idő jár, amelyet természetben kell kiadni. Ez az utóbbi rendelkezés azonban a szabadnapon (tehát például a szabad szombaton) végzett munkára — mivel az túlmunkának minősül — nem vonatkozik. Ha viszont az ügyintéző (a szakalkalmazott) rendszeresen, jelentős mértékű túlmunkát köteles végezni, részére az intézmény munkaügyi szabályzata szabadidő-átalányt állapíthat meg. Ennek mértéke — a 17/1979. (XII. 1.) MüM számú rendelet 31. §-ának (1) bekezdése értelmében — legfeljebb évi hat munkanapig terjedhet. Az egyik megoldás tehát az, hogy az egyes szabad szombatjukon túlmunkát végző könyvtárosok részére — a fentiek szerint — szabadidő-átalányt állapítsanak meg. A másik pedig az, hogy azon a héten, amelynek szombatján munkát kell végezniük, a szabadnapot egy másik napon kapják meg, és ennek megfelelően szombaton nem négy órát, hanem a 42 órának a szombatra eső arányos részét kell ledolgozniuk.

A 3/1981. (IV. 27.) MüM számú rendelet 2. §-a értelmében ötnapos munkahét esetén a szabadság kiadásakor kéthetenként egy szabadnapot figyelmen kívül kell hagyni. Ez a rendelkezés gyakorlatban azt jelenti, hogy mind a (jelenlegi) kéthetenként, mind a (bevezetésre kerülő) hetenként egy szabadnapos munkarend esetén minden 12 munkanap szabadságba egy szabadnap beszámít. Az ötnapos munkahét bevezetése után is az a szabály tehát, hogy ha valaki 24 munkanap szabadságra jogosult, az 22 olyan napon kapja meg a szabadságát, amelyen egyébként munkát kellene végeznie.

A KÖNYVTÁROS egyes számai – tizenkét hónapra visszamenőleg – kaphatók a Lapkiadó Vállalat Közösségszolgálatánál (1076 Budapest, Thököly út 21. Tel.: 424-543); a régebbi számok pedig szerkesztőségünkől kérhetők.

Somogyi Győző

Kiérlelt, egyéni grafikai stílussal tűnt fel a Derkovits-klub egyik, 1973-ban rendezett kiállításán. A Somogyi-grafikák látásmódját meghatározó tényezők közül többet is felidézett az 1980 augusztusában a *Művészet* című folyóiratban megjelent interjú, amely gondolati és szakmai fejlődésének fontosabb állomásairól számolt be. Az 1942. július 2-án, Budapesten született művész (lakása: Budapest, Széchenyi rakpart 7. 1054) életében a képzőművészeti gimnázium elvégzése (1960) után kétéves nyomdai munka következett a Kossuth Nyomdában, majd teológiai tanulmányok és segédlelkészi tevékenység Lábbatlanban és Dunakilitiben. A képzőművészethez közvetlenebbül 1971-ben az *Erdély Miklós* vezette műhelyben közeledett újra, s a következő évben megszületett első maradandó értékű lapja, az *Avvakum protopópa*. A Derkovits-klubban rendezett kiállítása óta rendszeresen részt vesz a Stúdió-kiállításokon és a miskolci grafikai biennálén. Időközben több ösztöndíjat és díjat nyert el, s kiállításai közül az 1975-ös Stúdió-galériabeli már igen jó visszhangot váltott ki.

A grafikáit benépesítő „csúnya”, groteszk figurák élethűsége az ábrázoltak lényegi vonásainak vizuális megidőzéséből fakad, ami minden torzítás ellenére a ráismerés élményével ajándékozza meg a nézőt. *Nógrád II.* című rajzán az italozó, cigarettázó, fáradt, súlyos tompaságba süllyedt férfiak és nők megformálását sommasan fogalmazott helyszínrajz, jel-

legzetes feliratok egészítik ki — együttesük telitalalat, kegyetlen helyzetkép. Történeti témájú szitanyomatainak (*Galícia 1914*) élet- és történeti hűsége hasonló forrásból fakad. A történelmi téma kezdetől foglalkoztatta *Szemethy Imre* konvenciókkal szakító, az idealizáló látást elvető szemléletével rokon alapállásból. A szegénysorsú katonák és a nemzeti hősök (*Petőfi*) elidegenítően groteszk bemutatása mégsem tünik deheroizálásnak, hanem az emberi esendőség tragikomikus fintorba futó láttatásának, a cselekmény vagy a cselekvés emberfeletti abszurditásából fakadó helyzetek elemzésének. Most készülő munkája is történelmi téma, az 1848-as szabadságharc különféle alakulatainak egyenruháit rajzolja korabeli metaszetek, fennmaradt tárgyi emlékek nyomán.

Metsző iróniával, mégis közelhajló emberszeretettel mutatja be a kortárs élet színtereit, Csepel kuzsa, régít és újat egybefogó panorámáját, az új blokkházakat és a kidőlt-bedőlt falú, de az élet eleven-ségét mutató kis „paradicsomkerteket”. A táj, a természet mindig „szép” Somogyi grafikáin (*Torockó*). Balladaidézésének színtere mégsem Erdély, hanem a mai munkáskörnyezet. *Kőműves Kelemen* történetét a valóság szüli újjá, az ősi rítus, az ősképi forma visszatér, elkerülhetetlenül megismétlődik. A megjelenítés — a két világháború közötti grafika szociográfiai érdeklődését idézve — élesen rávilágít a tragédiát, a felesleges véráldozatot újra kitermelő valóságra.

Bibliai témájú szitanyomatain mintha csak a középkori táblaképek hóhérai, közönyös embertömege maradt volna a színen (*Isten báránya, Bevonulás Jeruzsálembe*). A kegyetlen valóságlátás, a torzba hajló formák és az elvont gondolatiság egysége a német expresszionisták középkor-idézésének maró aktualitásához hasonlítható. Az üvöltő félelem, a kegyetlen kínzás, az elembertelenedett, bennül közöny megjelenítése mögött azonban szigorú etika áll: Krisztus a csúfak, a közönyösek, a megalázzottak és a meggyötörtek vonásait hordja.

Somogyi grafikáinak többsége szitanyomat, mely lehetőséget ad a realista, néhol fényképszerűen részletező megjelenítésre, ugyanakkor a spontán csoportfűzést lehetővé tevő szerkesztésre, a figurák montázszerű egymás mellé helyezésére, a történet térbeli, időbeli lefolyását érzékeltető mozgás- és jelenetsorok szabad képzésére is. Ezt használja ki legutóbb készülő munkájában, egy nagyméretű Bécestől Moldváig terjedő fantázia-térkép megalkotásában.

Gellér Katalin

Búcsú egyházi könyvtárosoktól

DR. KOVÁCH ZOLTÁN

1930—1981

15 esztendőskorában, élete és munkássága teljében ragadta el a halál. Személyében nemcsak a magyar egyházi könyvtárügy egyik kiváló, kitűnő felkészültségű szakemberét tiszteltük, hanem sok könyvtáros kollégáját, nyílt szívű barátját is gyászolja benne, olyan embert, aki a rendelkezésére álló viszonylag rövid idő alatt is nagyon sokat tett a katolikus egyház tulajdonában levő nemzeti értékek tudományos feltárása és állományvédelme érdekében. Nélküle nem valósulhatott volna meg a 22 nagy magyar egyházi könyvtár muzeális értékű állományának védelem alá helyezése, és e nagyfontosságú történelmi forráshelyeknek az ország tudományos vérkeringésébe való bekapcsolása.

Budapesten született 1930-ban. Gimnáziumi tanulmányai után a Központi Szeminárium teológusa lett, 1954-ben teológiai doktorátust szerzett. Elsősorban a liturgiátörténet iránti érdeklődése vezette el a régi könyvekhez és kéziratokhoz. Érdeklődése nemes szenvedéllyé vált, melynek kielégítéséhez tág lehetőségek nyíltak meg előtte, amikor 1961-ben az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár igazgatója lett. Szakmai felkészültségének továbbbi növelése érdekében előbb az Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsészeti karán szerzett könyvtárosi végzettséget, majd 1968-tól 1970-ig Rómában, a benecések egyetemén folytatott tanulmányokat, és nyert tudományos fokozatot. Miként az elmúlt századok külföldi egyetemekre kijutó magyar diákjai, ő is hatalmas tudásszomjjal vetette bele magát tanulmányába, elhallgattatva a szervezésében már ekkor fellépő betegség első figyelmeztető jelzéseit.

A hetvenes években az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár igazgatása mellett — mint könyvtári szakelőadóknak — az ő feladata lett az Országos Katolikus

Gyűjteményi Központban valamennyi katolikus egyházi könyvtár szakmai gondozása, felügyelete. E minőségében a művelődésügyi kormányzat példamutató partnerévé vált, aki felismerte — és másokkal is felismertette —, hogy egyháznak éppen olyan érdeke e nagymúltú gyűjtemények állományvédelme, feldolgozása és tudományos feltárása, mint amennyire fontos ez egész nemzeti kultúránk szempontjából is. Ahhoz, hogy mindkét feladatának eleget tehessen, az esztergomi könyvtárosinak éppen úgy, mint az országos szervezői munkának, nemcsak Esztergom és Budapest között kellett megosztania önmagát, hanem vállalnia kellett, többnyire a Széchényi Könyvtár munkatársaival közösen, az egész országot behálózó egyházi gyűjtemények rendszeres látogatását és szakmai segítségét is. Nagy része volt abban, hogy az állami szervek, intézmények és a katolikus könyvtárak között hasznos és kollegiális együttműködés alakult ki. Ennek legjelentősebb eredménye e gyűjtemények legértékesebb, muzeális értékű, rongált köteteinek restaurálása, valamint állományuk könyvtári és tudományos feltárásának előrehaladása lett. E téren szerzett érdemeit művelődésügyi kormányzatunk is elismerte: az egyházi könyvtárosok közül az első között jutalmazta állami kitüntetéssel.

Kovách Zoltánnak mindezek mellett továbbra is szívügye maradt az esztergomi Bibliotheca, amelynek kapuit mindig nyitva tartotta a kutatók előtt. De megcsodálhatták a nagyértékű gyűjtemény alapos ismeretét azok is, akik csak megtekinteni kívánták Esztergom egyik kulturális nevezettségét. Kovách Zoltán szakdolgozatában a Főszékesegyházi Könyvtár történetét dolgozta fel a 11. századi kezdetektől 1820-ig. Munkáiával csak ő nem volt elégedett; publikálása

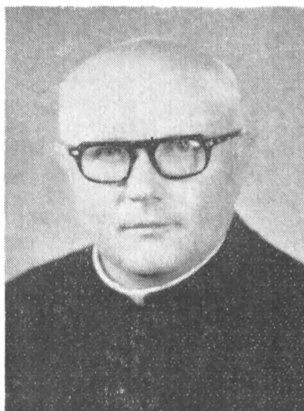
előtt még nagyobb átdolgozására és ki-
 egészítésére készült. Kisebb közlemények
 megjelentetésére még nagy elfoglaltsága
 mellett is talált alkalmat; cikkei, ismer-
 tetései egyebek között a *Magyar Könyv-
 szemlében*, a *Könyvtári Figyelőben* és a
Könyvtárosban jelentek meg (1964/2. sz.).

Az *egyházi könyvtárak kéziratkatalógu-
 sai* című sorozat keretében az esztergomi
 Bibliotheca értékes kéziratok állományá-
 nak feltárását is ő indította el, s noha
 nagy részével elkészült, befejezésében —
 csakúgy, mint sok más tervének megvaló-
 sításában — megakadályozta a korai halál.

DR. PATAKI LÁSZLÓ

1923—1981

Búcsút kellett vennünk
 az elmúlt nyáron Pataki
 Lászlótól, a Szombathelyi
 Egyházmegyei Könyvtár
 igazgatójától is. Váratlanul,
 franciaországi útja közben
 érte a halál. Előtte néhány
 héttel még részt vett a IV.
 országos könyvtárügyi kon-
 ferencián, melyre őszinte
 örömmel fogadta el a meg-
 hívást, s amelynek előadá-
 sait nagy figyelemmel hall-
 gatta végig. Rövid idő
 múlva érkezett a szomorú
 hír, hogy a franciaországi
 Lourdes-ban elhunyt. Halá-
 la mély részvétet keltett
 szülővárosában éppúgy,
 mint az egész országban.

1923-ban született Szombathelyen. Teo-
 lógiai tanulmányait a budapesti Közpon-
 ti Szemináriumban végezte, 1946-ban
 szerzett doktorátust. Később elvégezte az
 Eötvös Loránd Tudományegyetem bölcsé-
 szeti karán a könyvtár szakot, majd 1967
 és 1969 között Rómában folytatott tanul-
 mányokat, ahol egyháztörténetből li-
 cenciátusi fokozatot ért el.

1956 után lett a Szombathelyi Egyház-
 megyei Könyvtár igazgatója, s igen so-
 kat tett a Szily János püspök által a 18.
 század végén alapított könyvtár muzeális

értékeinek feldolgozása és
 védelme érdekében. Beha-
 tóan foglalkozott a könyv-
 tár történetével; ezzel kap-
 csolatban több publikációja
 látott napvilágot. Nagy ér-
 demeket szerzett azzal is,
 hogy szülővárosa, az általa
 annyira szeretett Szombat-
 hely közművelődési életébe
 bekapcsolta a könyvtárat.
 Mindig nagy szeretettel fo-
 gadta a megye egyetlen ba-
 rokk teremkönyvtárát fel-
 kereső hazai és külföldi lá-
 togatókat, és a helybeli is-
 kolák, művelődési házak
 honismereti szakkörei is
 csaknem kivétel nélkül
 tervbe vették a könyvtár
 meglátogatását. Szívélyes kapcsolatokat
 épített ki a Berzsenyi Dániel Megyei
 Könyvtárral és a Szombathelyi Tanár-
 képző Főiskola könyvtári tanszékével is.
 A főiskola hallgatóit rendszeresen meg-
 ismertette az egyházmegyei könyvtár
 gyűjteményeivel és katalógusrendszeré-
 vel. Hallgatóira, vendégeire egyaránt
 nagy hatást tett szülővárosa és a muzeá-
 lis értékekben oly gazdag egyházmegyei
 könyvtár iránti határtalan szeretete, egy-
 szerűséggel és szívélyességgel párosult
 nagy műveltsége.

Az egyházi könyvtárosok közül a közel-
 múltban sajnos, másoktól is búcsút kel-
 lett vennünk. Így *Gosztola Lászlótól*, a
 Soproni Evangélikus Gyülekezeti Könyv-
 tár könyvtárosától, akit fiatalon ragadott
 el a halál.

Elhunyt *Karsai Géza*, a Pannonhalmi
 Főapátsági Könyvtár nyugalmazott fő-

könyvtárosa (róla a *Magyar Könyvszemle*
 1981. évfolyamának 4. száma emlékezett
 meg) és *Németh Antal Piusz*, a ferences
 rend esztergomi könyvtárának könyvtá-
 rosa is. Távozásuk a magyar egyházi
 könyvtárügy nagy vesztesége.

Kóka György

A Magyar Szabványügyi Hivatal közlése szerint az MSZ 3424/1 „Bibliográfiai leírás.
 Könyvek” c. szabvány 1982. január 1-én hatályba lépett.

Rédei Ildikó: A Tevan Nyomda- és Kiadóvállalat kiadványainak bibliográfiája

A Tevan-nyomda *Kner Imre* gyomai cégével együtt a legismertebb magyar bibliofil könyvkiadó volt. *Tevan Andor* az új könyvművészeti törekvések mellett jó szemmel ismerte fel a magyar és a világirodalom igazi értékeit is, és vállaltát — a bibliofil könyvkiadás mellett — az értékes irodalom pártolásának, gondozásának szolgálatába állította. Tevan Könyvtár néven olcsó sorozatot indított, amelyben a Nyugat gárdájának, többek között *Ady Endrénének*, *Kosztolányi Dezsőnek*, *Juhász Gyulának* is helyet adott. Leghíresebb sorozatának, az úgynevezett *Tevan Amatőrnek* 14 megjelent kötete ma a könyvárverések keresett ritkasága. Tevan a könyvkiadás mellett nagy számban állított elő aprónyomtatványokat, alkalmi grafikákat is. Ezeket a látszólag jelentéktelen nyomdai termékeken is megmutatkozott azonban a hivatását szerető mester gondos keze nyoma.

E sokrétű és értékes kiadói program megvalósult köteteinek számbavételére vállalkozott *Rédei Ildikó*. A *Tevan-nyomda* 1904 és 1948 között 271 művet jelentetett meg, de az egyes években a kiadott könyvek száma meglehetősen eltérő volt. A Tevan cég igazi nagy korszakát az első világháború és az azt követő néhány év fémjelzte: ekkor, 1914 és 1922 között több mint 160 mű jelent meg kiadásában. Igaz, az ebben az időszakban kiadott könyvek tekintélyes része a Tevan Könyvtár vékony, viszonylag igénytelen nyomdai kivitelben készült füzeteként látott napvilágot, de ezekben az években jelent meg az említett amatőr sorozat köteteinek többsége is, összesen 10 mű. Tevan kiadói lendülete a 20-as évek köze-

pén megtorpant, s a 30-as években már jóformán alig-alig került ki egy-egy könyv a csabai nyomdából. A felszabadulás után pedig mindössze két mű látott napvilágot: 1947-ben és 1948-ban.

Rédei Ildikó a bibliográfia anyagát — az itt egyedül helyes — időrendi szerkezetbe osztotta. Talán szerencsésőbb megoldás lett volna, ha a bibliográfia fő részében sorolja fel a Tevan Könyvtár és az Amatőr sorozat köteteit is. Ezek ugyanis külön függelékben szerepelnek; az időrendi részben csupán utalás található rájuk.

A művekről készült címleírások alaposak, megbízhatóak. Csak egy apró megjegyzés kívánkozik ide: az összeállító láthatóan gondot fordított a hivatalos, közismert névforma megválasztására a címlapon szereplővel szemben. Ezért indokolatlan a helyes *Baudelaire* helyett a 111. és 195. tételnél, valamint a névmutatóban olvasható *Boudlaire* forma.

A névmutatóban a tételekben előforduló valamennyi személynév szerepel. Kár, hogy a sokszorosított kiadvány nem tette lehetővé a szerzők és az egyéb közreműködők nevének tipográfiai elkülönítését. A kiadványt számos illusztráció díszíti és *Kollin Ferencnek* Tevan Andor működéséről szóló tanulmánya teszi teljessé.

Rédei Ildikó bibliográfiája fontos és nélkülözhetetlen segédkönyv nemcsak a könyvtárosok és a könyvkereskedők, hanem a könyvgyűjtők számára is. (*Bp. 1981.] Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete, 67 [1] l. /Az antikváriusképzés füzetei 2./*)

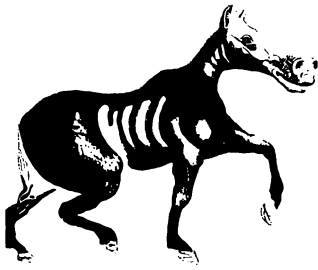
Pogány György

Független Szemle 1921–1923 — Kékmadár 1923

Repertórium

A *Petőfi Irodalmi Múzeum* jó érzéssel választotta ki repertorizálásra a húszas évek elején megjelent periodikumok közül a *Független Szemle* és a *Kékmadár* című folyóiratokat. E két lap jelentősége ugyanis sokkal nagyobb, mint ahogyan megjelenésük „élethossza” alapján gondolhatnánk. A *Független Szemlét* szerkesztőjének, *Czakó Ambrónak* különös

egyénisége mellett az teszi ma is figyelemre méltóvá, hogy az úgynevezett keresztény kurzus leghatásosabb bírálója volt, és nemcsak a politikai élet visszáságait, de az egyházi, az iskolai és a kulturális élet retrográd jelenségeit is ostorozta, mégpedig a korabeli folyóiratok között egyedülálló elszántással és eszmei felkészültséggel. A *Kékmadár* nem volt

ilyen harcos folyóirat, de *Szini Gyula*, majd *Hajdú Henrik* szerkesztésében modern, konstruktív irányzatot követett: írásait olyan szerzők jegyezték, mint *Babits Mihály*, *Kosztolányi Dezso*, *Bródy Sándor*, *Szép Ernő*, *Krúdy Gyula*, *Nagy Lajos*, *Kodolányi János*, *Bálint György* és — *József Attila*.

A repertórium összeállításában többen közreműködtek. A szerkesztést *Botka Ferenc* végezte, az előszókat *Vezér Erzsébet* (*Független Szemle*) és *Szabolcsi Miklós* (*Kékmadár*) írták; az anyaggyűjtés, az előszerkesztés és a névmutató *Bali Judit* munkája.

Vezér Erzsébet bevezetője kitűnően vizsgálja fel a *Független Szemle* jelentőségét, és igen jó portrét ad a szerkesztőről, *Czakó Ambróról* (1887—1974), akinek fordulatokban gazdag életét érdemes lenne részletesebben is feldolgozni. (Pályáját cisztercita szerzetesként kezdte, s haladó közéleti, majd szerkesztői tevékenysége miatt utóbb az országot elhagyni kényszerült, 1950 és 1967 között egyetemi tanár volt Kanadában, ahol 87 éves korában, egy kis faluban érte utol a halál.) A kitűnő bevezetésbe azonban belesúszott egy tárgyi tévedés: *Czakó Ambró* nem kezdte tanári működését a zirci cisztercita gimnáziumban, mert a rendnek Zircen nem volt gimnáziuma, csak Pécsen, Baján, Egerben, Székesfehérváron és Budapesten.

A 934 tételt tartalmazó repertórium munkatársai az időrendi és a szakrendi beosztás közül az utóbbit választották. Szakrendjükben azonban nem az ETO-t követték, hanem a folyóirat különleges jellegének megfelelően egyéni módszert alkalmaztak. A *Független Szemle*ről szóló irodalom után (mindössze 7 tétel) a II. fejezetben *A ellenforradalmi Magyarország bírálata* főcím alatt négy alfejezetben vették számba a folyóirat politikai és publicisztikai anyagát: A kurzus közléte és politikája; Oktatásügy, kulturális politika; Liberális eszmék, liberális politika; Világpolitikai háttér. A *Tudomány* című III. fejezet a következő csoportokat tartalmazza: 1. Vallás, 2. Filozófia, 3. Történelem, 4. Szociológia, jogtudomány,

társadalomtudomány, 5. Közgazdaság, 6. Szocializmus, munkásmozgalom, 7. Pedagógia, 8. Pszichológia, 9. Természettudományok. Mindegyiken belül további bontások találhatók. A IV. fejezet az *Irodalom — Művészet* címet viseli, alfejezetei: 1. A modern művészeti irányzatokról, 2. Magyar irodalom — általános rész, 3. Magyar irodalom — egyes írók, 4. Külföldi irodalom — általános rész, 5. Külföldi irodalom — egyes írók, 6. Magyar képzőművészet, 7. Külföldi képzőművészet, 8. Építészet, alkalmazott művészet, 9. Színház, film, rádió, 10. Zene.

A repertórium szakbeosztásának részletes ismertetésére azért volt szükség, hogy rámutathassunk egy-két ellentmondására. Nem vonjuk kétségbe a bibliográfusoknak azt a jogát, hogy az olyan sajátos folyóirat esetében, mint a *Független Szemle*, kissé eltérjenek az ETO rendszerétől, de ez az eltérés nem adhat teljes szabadságot! Az ETO-n kívül is vannak ugyanis olyan tudományrendszerezési és logikai követelmények, amelyek áthágása a használhatóság rovására megy. A II/2. rész (Oktatásügy, kulturális politika) nyugodtan belekerülhetett volna például a 7. (Pedagógia) fejezetbe. Az okkultizmusnak nem a vallás, hanem a filozófia című fejezetben volna a helye, ahogyan ez az ETO-ban található. A 8. (Pszichológia) című fejezet anyagát, ha már elválasztották a filozófiától, közvetlenül a filozófia után kellett volna besorolni, és nem a pedagógia után! A szabadkőművészségnek a 3. (Történelem című) fejezetben való szerepeltetésével ugyancsak nem értünk egyet; ezt csaknem mindenütt a társadalomtudományhoz osztják be (az ETO-ban is!). Az irodalom és a művészet összeházasítását semmi sem indokolja. És bár a *Független Szemle* nem volt kimondottan szépirodalmi folyóirat, mégis megjelentetett annyi verset, elbeszélést stb., hogy ezek feldolgozása külön fejezetet érdemelt volna! Az *egyes írók* alatt nemcsak az illető író szépirodalmi alkotásai, de az általa írt kritikák, cikkek is szerepelnek (amelyek emiatt két helyen jelennek meg), nem is beszélve az illető íróval foglalkozó írásokról! Véleményünk

szerint az *egyes írók* alá csakis az utóbbiak tartoztak volna. De a repertórium összeállítói még a saját rendszerükhöz sem ragaszkodtak következetesen. Szerzőpárosok esetében (ami elsősorban színműveknél fordul elő, például 773 K: *Denys Amiel* és *André Obedy*) csak az első név alatt említik az írást, a második szerző már kimarad. A kritikák esetében — ha a címből nem derül ki a bírált könyv műfaja — a címleírás végén zárójelben a műfaji megnevezés is szerepel (verseskötet, regény stb.), bár ez sem minden alkalommal. Ha a műfaj megállapításához bele kellett volna olvasni a kritikába, akkor a műfaji megnevezés is elmarad (például 710 K, 711 K. stb. tételek).

A képzőművészeti részben az egyes művészek neve alatt ömlesztve találjuk a reprodukciók, illetve a művészről szóló írások, bírálatok felsorolását, pedig különválasztásuk indokolt lett volna. Nagy Sándor egyik tollrajzához négysoros „annotációt” is fűztek (876 F. tétel), amely a rajz témájának aprólékos leírása. Mi szükség volt erre, különösen, ha csak itt szerepel?

A *Kékmadár* bevezetését *Szabolcsi Miklós* írta. Értékelése rövidsége ellenére is kifogástalan, lényegre tapintó. A repertórium beosztása a következő: I. A *Kékmadár*ról. II. Irodalom. III. Képzőművészet. IV. Színház. V. Zene. VI. Tánc. VII. Film. VIII. Közgazdaság. Ha már a *Független Szemle* esetében indokolatlan volt a szépirodalom és az irodalomtörténeti rész egyesítése, akkor ez az „irodalmi és művészeti” folyóiratként jelentkező *Kékmadárnál* hatványozottan az. A szakbeosztás azonban általában jobb mint a *Független Szemléé*, bár elírások (a 31. tételnél P. Abraham Pál P. *Abrahám Ernő* helyett) és téves beosztások is előfordulnak (*Lazicius Gyula* Neue Bahnen

ungarische Buchkunst című írása nem a magyar irodalom általános részébe, hanem a magyar képzőművészet általános részébe való). A térkitöltésként használt „színesítő” idézetek (22 tétel) repertoriálását azonban feleslegesnek tartjuk.

Meglepetéssel a névmutató is szolgál. Annak ellenére, hogy a repertóriumban a *Független Szemle* anyaga áll elől, és a *Kékmadár* csak ezt követi, a névmutatóban a *Kékmadár* utalószámai megelőzik a *Független Szemle* utalószámai. A címleírásokban szereplő nevek közül nem mindegyik található meg a névmutatóban: XV. Benedek pápa nevét (82 F.), E. Bischoff nevét (167 F.), Georg Timpe nevét (897 F.) stb. például hiába keressük. Loyolai Szt. Ignác pedig a szövegben kétszer szerepel (151 F. és 152 F.), ám a névmutatóba csak az egyik tétel került be, s az is Loyda (!) alatt. Baj van itt-ott a betűrenddel is: Kempf R. nem Kempen T. után, hanem Keppler P. W. után van besorolva!

A sajtóhibák, elírások száma ugyan nem több a hasonló munkákban — sajnos — megszokottaknál, de annál bosszantóbbak. Figyelmesebb korrektúrával nagy részük kiszűrhető lett volna. Az olyan elírások, mint TAB GUSZTÁV (csupa nagybetűvel) *Rab Gusztáv* helyett (74. l.), Pierre Beoit *Pierre Benoit* helyett (81. l.), giedhische *griechische* helyett, közkönyvtársakban *közkönyvtárakban* helyett (100. l.), Breadsley *Beardsley* helyett (129. l.) vérmérséklet szerint kit bosszantanak, kit nevetésre ingerelnek.

Kifogásaink azonban mit sem vonnak le a kötet azon érdeméből, hogy két, méltatlanul mellőzött folyóiratra újra felhívja az érdekeltek figyelmét, és hogy anyagukat a kutatás számára feltárja. (*Buda-pest 1979 [1981], Petőfi Irodalmi Múzeum. 167 l. 22 Ft*)

G alambos Ferenc

PÁLYÁZATOK

A Soproni Városi Tanács V. B. pályázatot hirdet a városi-járási könyvtár **igazgatói állására**. Az állás betöltéséhez a 2/1980. (III. 14.) KM számú rendeletben meghatározott iskolai végzettség, illetve szakképesítés szükséges. (A-típusú könyvtár.) — **Illetmény** a 4/1977. (VII. 27.) KM–MűM számú együttes rendelet szerint. **Lakásmegoldás** lehetséges. — Az elbíráláskor a német nyelvtudással rendelkezők előnyben részesülnek. — A pályázathoz csatolni kell a legmagasabb iskolai végzettségről szóló bizonyítványt és az önéletrajzot. — Jelentkezés személyesen vagy írásban a közzétételtől számított három héten belül.

Cím: Városi Tanács V. B., Sopron, Fő tér 1. 9401 – Markó József tanácselnök

Az MTA Geodéziai és Geofizikai Kutatóintézete **könyvtárvezetői állás** betöltésére hirdet pályázatot. Felsőfokú végzettséggel, 5–10 éves műszaki könyvtárosi gyakorlattal és angol nyelvtudással rendelkezők jelentkezését várjuk. A pályázatokat önéletrajzzal együtt kérjük az **MTA GGKI 9401 Sopron, Pf. 5.** címre benyújtani.

Lapozgató

● Az **ÁLTALÁNOS KÖNYVJEGYZÉK**nek, leggyorsabb éves kurrens bibliográfiáknak legújabb kötete ismét példás gyorsasággal jelent meg: az 1980-as év könyvkereskedelmi forgalomba került könyveit magában foglaló kiadvány már az elmúlt év őszén azok kezében lehetett, akiknek a kibocsátó — a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése — szánta: a könyvterjesztők és a könyvtárosok kezében. Az Iszlainé Merkovszky Erzsébet, Erdélyi Ágnes és Szendei Erzsébet által szerkesztett összeállítás a szerzők, illetve a címek betűrendjében közli a megjelent kiadványok címlírásait — az általános és a középiskolai tankönyvek kivételével —, és feltünteti az Új Könyvek című állománygyarapítási tanácsadó tételszámaait is; a második rész gazdag mutatóapparátusa pedig a sokoldalú visszakeresést teszi lehetővé (szakrendi, sorozati, név- és címmutató). (1981. 483 l. — 63 Ft)

● **MADÁR LAJOS** *Magyar irodalmi antológiák és gyűjtemények* című elemző bibliográfiájának 1012—1498. sorszámú tételeivel (az *Emlékkönyv* címszótól az *Erdélyi János levelezése* címszóig) folytatódik *A Petőfi Irodalmi Múzeum Bibliográfiai Füzetei* nevű kiadói vállalkozás. E kiadvány — amely az „F.” sorozat 5—6. jelzést kapta — ismertetésére itt nem térünk ki, mivel a sorozat első kötetének kibocsátásakor a célokat és a megvalósítás módját *Galambos Ferenc* összefoglalta a *Könyvtáros* 1979. júniusi számában. (1981. 287—443. l. — 23 Ft)

● **DOKUMENTUMOK A MAGYARORSZÁGI FELSŐOKTATÁS TÖRTÉNETÉBŐL 1760—1790** címmel a Felsőoktatási Pedagógiai Kutatóközpont 600 példányban, sokszorosításban kiadta *Tóth András és Ladányi Andor válogatását a felvilágosult abszolutizmus korszakának rendeleteiből, alapító okirataiból, intézkedéseinek dokumentumaiból, emlékirataiból. A felsőoktatástörténeti kiadványok nevű sorozat 7. füzeteként megjelent gyűjtemény érdekessége az Egyetemi Könyvtár 1779-es szabályzatának és II. József 1785—1786-os, az egyetemi és a líceumi könyvtárak fejlesztéséről szóló rendelkezéseinek közzététele.* (1981. 111 l.)

● **MAGYAR TÖRTÉNELMI FOGALOMGYŰJTEMÉNY** címmel kétkötetes kislexikont adott ki a Heves megyei Levéltár 2000 példányban, sokszorosításban. A levéltár munkatársai — *Bán Péter, Havassy Péter, Nemes Lajos, A. Varga László* — elsősorban a történelemtanárok és a felsőfokú tanintézetek hallgatói részére szánták a *Bán Péter* által szerkesztett kiadványt, amelyet azonban a közgyűjtemények dolgozói, valamint a honismereti mozgalomban tevékenykedők is kitűnően használhatnak munkájuk során. A betűrendbe sorolt fogalmakat nem egy-két szavas magyarázatok világítják meg, hanem a lexikoncikkek többsége tágabb kitekintést nyújt, gyakran további fogalmakat vezet be, és ezeket is értelmezi. Az első kötet 552 oldalon az Abszolutizmus (abszolút monarchia) címszótól a Levirátus-ig, a második, az 553-tól az 1064. oldalig terjedő kötet a Lex-től a Zsolozsma fogalomig, illetve a Zsupán: lásd ispán és Horvátország utalásokig terjed, és a munka végén a felhasznált irodalom kb. 250 tétel. önálló bibliográfiának is beillő jegyzéke egészíti ki a munkát. A fontos kézikönyvre minden igényes könyvtári gyűjteményben szükség lehet, ezért érdemes lenne kiegészítve, nyomtatásban is közreadni. (1980 [1981] — 99 Ft)

● A **ČITATEL'**, a szlovák könyvtárosok havi folyóirata *Ismerjük-e?* című rovatában az elmúlt év szeptemberében teljes pályaképet nyújtó cikket közölt az 1980 végén elhunyt *Csűry István* debreceni egyetemi könyvtárigazgatóról. A megemlékezés szerzője *Anton Chrenka*, aki a lap 10. számában is publikált magyar tárgyú írást, az elmúlt nyári, IV. országos könyvtárügyi konferencia részletes ismertetését. — A novemberi számban *Margita Buociková* összeállítása a túrócszentmártoni (Martin) Matica slovenskába 1981-ben járatott külföldi könyvtár- és tájékoztatóügyi folyóiratokat sorolja fel. A jegyzék 67 tétele közül négy magyar szakfolyóiratot ír le. Kár, hogy közülük hiányzik a *Tudományos és Műszaki Tájékoztató*, a jegyzékben szereplő szaklapoknak pedig több esetben hibásak a megjelenési adatai. Például a *Könyv és Nevelés*, valamint a *Magyar Könyvszemle* nem havi folyóirat, tehát nem évente 12-szer jelenik meg, a *Könyvtárost* pedig nem az Akadémiai Kiadó, hanem a Lapkiadó Vállalat jelenti meg. — A cseh *Informace TŮK* című könyvtártechnikai folyóirat 1981/1-es számában a nálunk is jól ismert *dr. Kamil Groh* a svéd—magyar együttműködés keretében gyártott Allmedia-rendszerű állványzatot, illetve könyvtárberendezési tárgyakat ismerteti.

SZAKMAI FOLYÓIRATOK, HÁLÓZATI HÍRADÓK

A TUDOMÁNYOS ÉS MŰSZAKI TÁJÉKOZTATÁS 1981/10-es, októberi számában *Alkonyi István* egy elképzelt vállalati műszaki információs központ elméleti modelljét vázolja fel. Ennek nagyobb rendszerbe helyezése kapcsán foglalkozik az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ országos feladataival, központi szolgáltatásaival, az ágazati információs központokkal, majd magukkal a vállalati műszaki információs központokkal, ezek funkcióival, működési kérdéseivel is. Cikkének második részében hangot és módszert vált: azért, hogy a modell működőképességét a valós körülmények között láttathassa, történeti áttekintést ad. Megvizsgálja a magyar műszaki szakkönyvtárügy kialakulását, a műszaki könyvtárak mai helyzetét, a könyvtárosok képzését, anyagi és erkölcsi megbecsülésük megoldatlan kérdéseit (ez utóbbiakról lásd a szerző írását lapunk novemberi számában is). A TMT folytatja *Schmel Ferenc*nek az iparvállalati differenciált tájékoztatási rendszer szervezéséről szóló ötrészes cikksorozatát: a most közölt harmadik folytatásban a cikkíró a tájékoztatási igények értékelésének matematikai számítási lehetőségeit mutatja be, és módszerét — a korábbi közleményekhez hasonlóan — most is üzeméből, a VBKM Transzvíll Gyárából vett példákkal világítja meg. Még inkább a gyakorlati alkalmazásra hívja fel a figyelmet *H. Acs Erzsébet* írása, amely arról szól, hogyan használták fel a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárában a hálótervezés módszerét a műszaki doktori disszertációk feltárá-
sának, illetve közreadásának különböző munkafázisaiban. — A folyóirat vitarovatában *Héberger Károly* az információk áruilegéből fakadó megoldatlan kérdésekkel, ellentmondásokkal foglalkozik — tovább szöve *Zsidai József* vitaindítójának gondolatait. (Ilvenek: A közkönyvtárak nem tudnak léoést tartani az információhordozók drámaulásával, a felhasználók nemzeti ajándékként jutnak az információkhoz — a helytelen érdekeltiségi viszony hosszabb távon károsan hat visza a felhasználók eredményeire is, emiatt változtatni kellene rajta, továbbá: az információk költségeinek áthárítása a felhasználóra társadalmi igazságtalansághoz vezet; az információk árának szabályozása elodázhatatlan feladat stb. stb. — Ismeretes, hogy a júniusban lezajlott IV. országos könyvtárügyi konferencián a felszólalásra jelentkezők egy része már nem karott szót. *Vajda Erik*nek a számítástechnikai fejlesztés és a szabványosítás egyes kérdéseiről szóló, el nem mon-

dott hozzászólását most azzal az ígérettel közli a TMT, hogy már a konferenciái gyűjtőkötet megjelenése előtt nyilvánosságra hozza, s ezáltal megismerhetővé teszi az írásban beadott legfontosabb véleményeket.

A MEZŐGAZDASÁGI ÉS ÉLELMISZERIPARI KÖNYVTÁROSOK TÁJÉKOZTATÓJÁNAK elmúlt évi 2—3., összevont száma baráti gesztussal kezdődik: a folyóirat szerkesztői az első oldalon lapunkat üdvözik *Születésnap* *köszöntő a Könyvtáros jubileumára* címmel: „A harminc év alatt megjelent számokat lapozgatva túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a Könyvtáros döntő szerepet vállalt a művelődés- és könyvtárpolitikai célok megismertetésében, elterjesztésében. Állandó szerzőinek névsora szocialista könyvtárügyünk nagy egyéniségeiből áll, hasábjain nyomon követhetjük mai könyvtári rendszerünk kialakulását, fejlődését.” A befejező sorokban pedig ezeket írják: „Imponáló szerénységgel ünnepelte saját születésnapját idősebb testvérünk, a Könyvtáros, »aki« a miénkhez hasonló ágazati lapok válláról teljes mértékben leveszi az országos érvényű döntésekről való tájékoztatás gondját-baját, hogy így saját szakterületünk belső kérdéseire koncentrálhassunk. Szép és helyes út megtételéről vethet számot... jubileumán a Könyvtáros szerkesztősége...” — A kedves üdvözetlet és az utolsó mondatban kifejezett gratulációt megköszönve ígérhetjük, hogy lapunk a jövőben is igyekszik valamennyi magyar könyvtáros, tehát a mezőgazdasági és élelmiszeripari területen dolgozó informátora is lenni, és velük együtt, a lap munkájában való tevékeny részvételükkel kíván munkálkodni közös céljaink valóra váltásán. — A folyóiratszám egyébként a VI. ötéves terv

előkészítése jegyében készült: A két nagy terület — az agrárfelsőoktatási, illetve a mezőgazdasági, élelmiszeripari, erdészeti és faipari intézmények könyvtárfejlesztési terveit mind a helyiségek és a felszerelés, mind az állomány és a létszám fejlesztése szempontjából pontosan, intézményenként lebontva részletezi két értékelés: *Vörös Györgyné*, valamint *Csepregi Pálné* és *Kominka László* összegezése. A folyóiratban gyakran szereplő feldolgozási-feltárási témát ezúttal *Kecskésné Székely Éva* írása képviseli; ebben a szerző a mezőgazdasági osztályozó rendszereket ismerteti az ETO-tól és annak egyszerűsített változatától a Magyar Mezőgazdasági Bibliográfia rendszeréig, illetve az egyes információs rendszerekben bevált információs nyelveket összekapcsoló osztályozásig. A Mezőgazdasági Könyvtáros cikket közöl a Magyar Mezőgazdasági Múzeum könyvtárának nemzetközi kapcsolatairól is, és utolsó folytatását adja közre a *Mezőgazdaságtörténetünk a nyelv tükrében* című, 1977-ben indított sorozatnak. A mostani számban az erdei fák és bokrok nevei közül a következők eredetét ismerteti *Molnár Nándor*, a sorozat szerzője: tölgy, bükk, gyertyán, nyírfa, nyárfa, fűz, éger, szil, kőris, juhar, hárs, platán, akác, fenyő, bodza, kőköny, fagyal.

Az OSZK HÍRADÓ, az Országos Széchényi Könyvtár folyóirata 1981/9—10., összevont számában foglalkozik a nemzeti könyvtár átszervezésének tervével, amely a vezetői tanács október 8-i ülésének napirendjén szerepelt. E szerint az OSZK fő szervezeti egységeit a jövőben három szakfőosztály és a gazdasági igazgatóság képezné. Az első neve *gűliteményi főosztály*, a másodiké *központi szolgáltatások főosztálya*, a harmadiké *állományvédelmi főosztály* lenne. A tervezet érdekes intézkedése, hogy az eddig a Könyvtártudományi és Módszertani Központ keretében működő *Új Könyvek* c. állománygyarapítási tanácsadó folyóirat szerkesztőisége a második főosztályhoz kerül át, ahova a nemzeti bibliográfia ügyei is tartoznak. Az új szervezeti forma működésének tapasztalatait egy év múlva az intézet vezetősége meg fogja vizsgálni. Ugyanezen az ülésen határozat született arról is, hogy a Széchényi Könyvtár 1982-ben megkezdi bizonyos kiadványainak mikroformátumban, mikrofilmlapokon való kiadását. — A híradó egyéb cikkei, közleményei a *Szinnyei József* által 1884-ben alapított hírlaptár szociálai katalógusaival, a könyvtár utolsó kiállításával, új szerzeményeivel (Vogel Eric díszletterve), a minden könyvtárost érdeklő nemzetközi és hazai konferenciákkal, valamint a nemzeti könyvtárban indított könyvtárkezelői tanfolyammal foglalkoz-

nak, és két külföldi tanulmányúti beszámolót is közöl a folyóirat (Olaszország, Koreai Népi Demokratikus Köztársaság). Az *Ifjúági fórum* című rovat bemutatja *Pavercsik Ilonát*, a színháztörténeti osztály munkatársát, aki frissen doktorált a lőcsei Brewer-nyomda XVII—XVIII. századi történetéből, és hírt ad arról, hogy *dr. Vásárhelyi Judit*, az RMNY bibliográfiai csoport munkatársa sikeresen védte meg *Eszmei áramlatok és politika Szenci Molnár Albert életművében* című disszertációját, s ezzel a nemzeti könyvtár legfiatalabb kandidátusa lett.

A SOMOGYI-KÖNYVTÁRI MŰHELY 1981. évi 4. száma is jó bizonyíték arra, hogy ma már vidéki könyvtárban is van bármely más közgyűjteményéhez — levéltár, múzeum — hasonló értékű és teljesítőképességű tudományos műhely. A szegediek folyóiratának minden száma nemcsak Szeged és a körülötte fekvő kisebb táj rég múltjára és közel múltjára vonatkozó közleményeket, forrás-feltárásokat tartalmaz, hanem adatokat, adalékokat is szolgáltat több szaktudomány: irodalom-, művészet-, művelődéstörténet, munkásmozgalom-történet országos művelőinek számára, sőt a hazai általános történetírás kutatóinak is. Ráadásul ez a folyóirat *olvasható*, minden számát a szakembereken kívül az egyszerű érdeklődő, a csupán művelődni vágyó olvasó is szívesen forgatja. A mostaniban például van könyv- és könyvtártörténeti érdekességű cikk (ebben *Bezerédy István* a Somogyi Könyvtár egyetlen kódexének sorát ismerteti: ez a könyv különös módon úgy került az intézmény tulajdonába, hogy az első könyvtáros, *Reizner János* 1894-ben egy régi misekönyv maradvékait, a láncos kötéstáblákat — az ő kifejezésével — „harcképesse” kívánta tenni, tehát a táblák közül hiánvzó könyvtest helyébe bécsi antikváriusától 300 forintért megvásárolt egy 1482-es évszámú misszálét, az ún. Prágai Misekönyvet); van továbbá két tanulmány Szeged elszármazott nagy fiainak helyi vonatkozásairól, ifjúáguk világáról, a városhoz és embereihez fűződő kapcsolataikról (*Apró Ferenc: József Attila és a kortárs szegedi képzőművészek; Péter László: Ortutay és Szeged*); sőt egy krimi története is olvasható a fűzetben (*Gidau Kálmán: Belán Arkádus kirablása 1807-ben*). A zene-történeteket Juhász Gyulának Bartók Béláról írt két. aláírás nélkül megjelent cikke érdekelheti, a könyvismertető *Szeme* sorozat írásai pedig mindenkit, aki kiadványszerkesztéssel foglalkozik. Ezek a bírálatok a kiadói és a szerkesztői lelkiismeretességre és etikára figyelmeztetnek igen nagy nyomtatékkal és meggyőző példákkal.

A KÖNYVTÁRI JEGYZÉSEK című Békés megyei híradó 1981/3-as számát azért is érdemes elolvasni, mert a híradók közül elsőként közli saját megyéje VI. ötéves tervének könyvtári célkitűzéseit. E terv nagy erénye, hogy a teljesítendő működési és olvasószolgálati tervszámokat az 1972-es IFLA-normák alapján minden egyes könyvtár esetében pontosan előírja. Fontos azt is megjegyezni, hogy a hálózatfejlesztési elképzelések már az első évben a „C”- és a „D”-típusú könyvtárak korszerűsítésének befejezésével számolnak, a tervidőszak alatt létrehozni kívánják a még hiányzó zenei részlegeket, amelyek berendezéseinek karbantartását központilag szervezik meg. Módszertani inszégünk ismeretében jó volt olvasni a szeghalmiak leleményéről, a rendhagyó könyvnapról: ezen a nagyközségi-járású könyvtár összefogva a Népfront, a KISZ és az úttörőszövetség helyi szerveivel az 1981. évi forradalmi ifjúsági napok keretében háromrészes programot bonyolított le: könyvcsere-t szervezett a magángyűjtők körében, a cseréből visszamaradt és az eredetileg is eladásra szánt könyvekből aukciót rendezett (ezekből a könyvtár is vásárolt hiánypótló műveket), húsz könyvszerető ember pedig gyűjteményének legszebb darabjaiból kiállítást mutatott be az érdeklődőknek... A Könyvtári Jegyzések egyéb cikkei közül az egyik a biharugrai Szabó Pál-émlék-könyvtárt mutatja be. kettő mezőgazdasági könyvtári kérdésekkel foglalkozik (Fiókkönyvtár a [sarkadi] termelőszövetkezetben, A mezőgazdasági szakirodalom igénybevétele Újkigyóson), ugyancsak kettő pedig olvasómozgalmi tárgyú: a megyei művelődési központ által 1975-ben a munkásbrigádok körében indított közművelődési mozgalom irodalmi anyagáról, illetve az olvasótáborokról szól. A szakszervezeti könyvtárügyet a Békés-csabai Baromfifeldolgozó Vállalat könyvtárát bemutató írás, a most is érdekes tekintő-történeti műfajt pedig a *Tabéry Géza* békési kapcsolataival foglalkozó irodalomtörténeti vonatkozású cikk, illetve az özv. Adamcsik Józsefné gyulavári nő-tafáról írt megemlékezés képviseli.

Az EGYÜTTnek, a Szolnok megyei könyvtárak híradójának 1981. évi 1—2., összevont számát szinte kizárólag tanulmány értékű elemzések vagy egyéb összegzések és történeti feldolgozások alkotják, a megye könyvtárügyének időszerű kérdéseivel, gondoljaival, a könyvtári élettel „direktben” foglalkozó írások — a hosszabb-rövidebb híradások kivételével — hiányoznak. Szinte azt mondhatnánk, hogy némi kiegészítéssel a megyei könyvtár *évkönyvét* vehettük volna a kezünkbe. Ezt a megállapítást azonban csupán

tényközlésnek szánjuk, nem rosszallásnak, hisz a mostani híradószámában közölt elemzések közvetlenül vagy áttételesen a mindennapi munkát szolgálják, tudosságát erősíthetik, színvonalát emelhetik. *Szurmay Ernő* könyvtárigazgató csehszlovákiai beszámolója például a szokásos útijelentésekkel sokkal alaposabb, tanulságai több vonatkozásban nemcsak a tanulmányutat tevő megyéjében, hanem az országos könyvtárirányításban is gyümölcsöztethetők. (Nekünk például a módszertani munkával és a központositással kapcsolatban mondtak keltették fel a figyelmünket. Az 1952 előtti körzeti könyvtárak gyakorlatára emlékezve tanulságos volt olvasni a 70 település munkájából irányító martini — tőrőcszentmártoni — járási könyvtár irányítási rendszeréről: *valamennyi település főhivatású, illetve részfoglalkozású és tiszteletdíjas könyvtárosa a központi könyvtár munkatársa*; Martintól kapják fizetésüket és a könyveket is. A járási könyvtár mikrobusszal végzi a módszertani gondozást és a könyvellátást.) A *Műhely* rovat három cikke közül kettő országos figyelmet érdemel: *Pápay Lászlóné* a kilenc-tíz évesek (4. és 5. osztályos általános iskolai tanulók) irodalmi érdeklődéséről írt olyan tanulmányt és tesz olyan megállapításokat, amelyekkel (közleménye ugyanis egy készülő könyv fejezete) még találkozni fogunk, és amelyeket még gyakran fognak idézni, ha e korosztály olvasmányairól lesz szó. *Arató Antal* a jászberényi városi könyvtár tapasztalatai alapján a könyvek kiadási évének és az irántuk tanúsított érdeklődés időtényezőjének összefüggését vizsgálva hét év adatai alapján megállapítja, hogy az újonnan három-három példányban beszerzett művek példányai iránti érdeklődés az első évben volt a legnagyobb, majd négy éven keresztül fokozatosan csökkent, az utána következő három évben viszont állandósult. Ez azt jelenti, hogy a művek újdonságértékének megszűnése, négy esztendő után érdemes megkezdeni a főlőspéldányok kivonását az állományból. — A mezőtúri Mórnicz Zsigmond Könyvtár munkásolvasóinak érdeklődéséről készült elemzés (szerzői: *Hegedűs Annamária* és *Fórizs Istvánné*) adatait érdemes más könyvtárnak is összehasonlítani a saját vizsgálati eredményeivel, bizonyára adódik belőlük felhasználható olvasószolgálati és egyéb tanulság. — A Könyv-könyvtár—olvasó c. rovat *Kállai Gyuláné* az ünnepi könyvnhéten, *Életem törvénye* című könyvének ankétján mondott szavait örököltette meg, továbbá, egy részletet közöl *dr. Laczkó Ottóné* disszertációjából, amely Jászberény könyvtárúrájának történetét dolgozta fel a kiegészítéstől az 1953-ig terjedő időszakig.

KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK

A SZAKKATALÓGUS SZERKESZTES CSOPORTKÉPZÉS ALAPJÁN című segédletet második kiadásban bocsátotta közre az Országos Szecsaenyi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ, valamint az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ a közművelődési könyvtárak, de a tudományos könyvtárak katalógusszerkesztői számára is. A Bereczky Lászlóné szerkesztésében megjelent, átdolgozott és bővített kiadás részletes módszertani útmutatásokat közöl az olvasók és a könyvtárosok számára egyaránt előnyös, jobb áttekinthetést nyújtó csoportképzési rendszer alkalmazásáról, majd a Pécsi Megyei Könyvtár bevált gyakorlata alapján — Surján Miklós összeállításában — 80 oldalon közzéteszi a szakkatalógus osztálylapjainak feliratait, ezzel voltaképpen modellet kínál a szakcsoportkialakításra. Az 1000 példányban kiadott segéd-könyv harmadik része a szakkatalógus betűrendes mutatója, függeléke pedig az ETO-ban 1966 és 1977 között bekövetkezett változásokra hívja fel a figyelmet úgy, hogy igen hasznos útbaigazító jelekkel utal a szakkatalógust gondozó könyvtárosok teendőire is. (1981. 165 l. — 83 Ft)

A TEXTIL-, TEXTILRUHÁZATI IPAR SZAKBIBLIOGRÁFIÁJA 1960—1976-IG címmel a Magyar Divat Intézet kéziratként, 250 sokszorosított példányban kiadta a tárgydőszakban Magyarországon, illetve magyar szerzőtől külföldön megjelentetett vagy külföldön magyar nyelven napvilágot látott könyvek, tankönyvek, jegyzetek, konferenciái és vállalati kiadványok, kutatási jelentések bibliográfiáját. A Barabás Katalin által szerkesztett és

Endredyné Horváth Ágnes, továbbá dr. Acs Ferencné közreműködésével összeállított, teljességre nem törekvő könyvészet az Országos Széchényi Könyvtár, valamint az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ szakkatalógusa alapján készült, ezért minden címléírás végén megtalálható a leltőhely-könyvtár raktári jelzete is. A 743 tételes bibliográfia évenként, egy-egy éven belül pedig a szerzők betűrendjében közli a szakjelzetekkel megfajelt címléírásokat, amelyek visszakeresését szerzői névmutató és földrajzi neveket is tartalmazó tárgymutató segíti. (1980. 212 l.)

HANGLEMEZKATALÓGUS-SOROZATÁNAK újabb füzetét jelentette meg a Dunajvárosi Munkásművelődési Központ és Központi Könyvtár. A sorozat második kiadványa **VERSEK, MEGZENÉSTETT VERSEK KATALÓGUSA** címmel elsősorban

az általános és a középiskolai irodalom- és nyelvtanítás céljait kívánja szolgálni. Az összeállítás többet tartalmaz a címben megjelölt verseknél, ugyanis 915 teteles első része prózai szövegeket — például Karinthy alkotásait — tartalmazó lemezeket is felsorol. A második rész a megzenesített versek lemezeinek 91 teteles jegyzéke; ennek rendezési elve a költők nevének betűrendje, a zeneszerző neve a második helyen szerepel a leírásban. Az összeállításához címmutató is készült. (1981. 62 l., soksz.) **A MOZGALMI DALOK, HIMNUSZOK, INDULÓK** című harmadik füzet címük szerint veszi számba a mozgalmi dalokat tartalmazó lemezeket — a szerzők, feldolgozók neve csak utánuk következik a leírásban. Az összeállítás második része 31 ország nemzeti himnuszának lemezeit sorolja fel, majd a munkásmozgalmi indulók, továbbá a történelmi indulók, történelmi dalok (ez vegyes csoport: a katonadaloktól a Darumadár után indul-ig, a Káka tövéig és a Rákóczi megtéréseig nagyon különböző értékű felvételekről ad hírt) leírásai következnek, végül pedig a lemezekről hallgatható kürtjelekről tájékoztat a katalógus. (12 l., soksz.)

ENTZBRUDER DEZSŐről szól a Vasi életrajzi bibliográfiák c. sorozat 4. füzete, Tilcsikné Pásztor Ágnes összeállítása. A 300 példányban, sokszorosításban kiadott munka nyomon követi a sárvári születésű tanító rövid életútját: 1916—1917-ben az oroszországi fogolytáborokban lett forradalmárrá, és 1918 elején hazatérve szerepet vállalt az őszirózsás forradalomban, majd a Tanácsköztársaság idején Sopron város

és vármegye katonai-politikai megbízottjának neveztek ki. 1919. augusztus 22-én két társával együtt Szombathely és Söpte között, Tücsökmaornál végeztek vele a különítményesek. A bibliográfia a rövid életrajz után Entzbruder Dezső írásait sorolja fel időrendben, a műfaj — a kornak megfelelően többnyire napiparancs, felhívás — megjelölésével, majd a róla szóló közleményeket veszi számba — ugyancsak időrendben. Az összeállítás gondosságára és teljesség-igényére jellemző, hogy a feldolgozó a más tárgyú írásokból kikereste és közli a legkisebb vonatkozásokat is, például aggályos lelkiismeretességgel hivatkozik egy 1901-es orvosi felolvasásra, amely a hatéves Entzbruder Dezső betegségének gyógyítására alkalmazott diftéria-ellenes szérum hatását ismertette. A fényképekkel és dokumentum-hasonmásokkal illusztrált kiadványt névmutató, valamint az Entzbruder Dezsőről készült mellszobor képe és az emléket megőrkítő táblák feliratainak adatainak közlése zárja. (1981. 54 l.)

TÁJÉKOZTATÓT ADOTT KI AZ ÉPÍTÉS-ÜGYI ÉS VÁROSFEJLESZTÉSI könyvtárhálózat állományáról és szolgáltatásairól a hálózati központ, az Építésügyi Központi Könyvtár. A *Kruchina Ottó* által szerkesztett gondos összeállítás 180 könyvtár legfontosabb adatait ismerteti úgy, hogy például a könyvtárosok nevét is közli. Az Építésügyi Tájékoztatósi Központ szolgáltatásait is felsoroló kalauzt más könyvtárhálózatok és irányító szervek, intézmények címjegyzékként is jól használhatják. (1981. 80 l. — soksz.) Ugyancsak általános érdeklődésre tarthat számot a hálózati központ másik összeállítása, *Jüttner Eszter* munkája, a HATÁLYOS KÖNYVTÁRI JOG-

SZABÁLYOK ÉS SZABVÁNYOK JEGYZÉKE, amely a *Módszertani körlevelek* 2. füzeteként jelent meg. E jegyzék a szorosan vett jogszabályok felsorolásán kívül a könyvtárakat érintő irányelveket és közleményeket is számba veszi. (1981. 14 l. — soksz.)

MANNHEIM KÁROLY — KARL MANNHEIM 1893—1947 címmel 300 példányban sokszorosított életrajzi bibliográfiát adott ki a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Szociológusok. Személyi bibliográfiák nevű sorozatának második füzeteként. A Gábor Éva által szerkesztett bibliográfia a Budapesten született és Londonban elhunyt filozófus, szociológus munkásságát két részben tárja fel: az első rész Mannheim műve-

it megjelenésük időrendjében, teljességre törekvően veszi számba — 72 tétele között még gépiratos munkákat is leír —, a második rész pedig a róla szóló írások válogatott, 275 tételes jegyzéke, amelynek rendezési elve szintén a megjelenés ideje. (1981. 66 l.)

ÍGY IS LEHET? ÍGY IS LEHET! a címe a Vas-, Fém- és Villamosenergiaipari Dolgozók Szakszervezetének Központi Könyvtára által nők, gyes-en lévő kismamák számára összeállított ajánló bibliográfiának, mely az elmúlt öt-hat év könyvterméséből nyújt igen gazdag választékok. Mányi Ildikó összeállítása 14 fejezetben ajánl 15—35 kötetet, többnyire ismeretterjesztő műveket a főzés, a lakberendezés—barkácsolás, szabás-varrás, kézimunkázás, kerti munkák, továbbá a szerelem—szex—házasélet—gyermeknevelés, szabadidős elfoglaltságok, a történelem és a művészetek világa, valamint az útleírás-műfaj köréből. A Mai nők és tegnapiak c. fejezet szépirodalmi műveket, életrajzokat, önéletrírásokat, szociográfiai riportokat kínál, a bibliográfia végén pedig a kézikönyvtárba ajánlott könyvek listája és gyermekeknek szóló könyvsorozatok jegyzéke található. (1981. 49 l.)

BOKROS LÁSZLÓ festőművészről szól a szolnoki Verseggy Ferenc Megyei Könyvtár képzőművészeti bibliográfiai sorozatának harmadik kötete. A 300 példányban sokszorosított bibliográfia előszavában *Szurmay Ernő* mutatja be a művészt, a könyvészeti részben pedig először a kézikönyvek megfelelő helyeire utal a szerkesztő, *Bálintné Hegyesi Júlia*, majd a Bokros Lászlóról írt cikkeket, tanulmányokat sorolja fel 15 tételben, a kritikákból vett jellemzésekkel együtt. A harmadik fejezet a kiállí-

tási katalógusok, kritikák és egyéb közlemények 150 tétel, idézeteket, illetve magyarázatokat, utalásokat is tartalmazó jegyzéke. A negyedik fejezet a művész murális alkotásait, az ötödik az általa illusztrált könyveket sorolja fel, a hatodik pedig újságokban és folyóiratokban megjelent illusztrációinak válogatott anyagára hívja fel a figyelmet. A bibliográfiához külön név- és földrajzi mutató készült. (1981. 83 l.)

A CIGÁNYSÁG HELYZETÉRŐL hat éven belül harmadszor adott ki bibliográfiát a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár. A mostani összeállítás a könyvtár Tematikus szociológiai kis-bibliográfiák című sorozatának 20. számaként jelent meg, s az 1978 és 1981 június közötti időszak vonatkozó irodalmát tárja fel, folytatva a sorozat 1978-ban közreadott hasonló című és tárgyú 15. számú füzetét. A 400 példányban sokszorosított bibliográfia 160 tételét a következő fejezetcímek tagolják: Általános kérdések; Foglalkoztatottság, pályaválasztás; Egészségügy; Oktatás; Művelődés; A cigányság történetéből. A jól válogatott jegyzék legfontosabb tételeit magyarázatokkal, utalásokkal is ellátta a szerkesztő, Vágh Mária. (1981. 39 l.)

A II. VILÁGHÁBORÚ TÖRTÉNETE SZÉPIRODALMI MŰVEKBEN címmel ajánló jegyzéket adott ki a Dunaújvárosi Munkás-művelődési Központ és Központi Könyvtár olvasószolgálat a központi könyvtár állományában levő, az 1939—1945-ös háborúhoz szorosan kapcsolódó cselekményű könyvekről. A Katona Zsuzsanna által összeállított jegyzék szerzői betűrendben sorol fel mintegy 300 könyvet, külön fejezetet szentelve az antológiáknak. Az igen egyszerű sokszorosításban közreadott

bibliográfia bizonyára népszerű lesz az olvasók körében, ezért érdemes lenne a gépelési hibák kijavítása után annotálva, igényesebb formában újból megjeleníteni. (1981. 30 l.)

BARTÓK BÉLA (1881—1945) címmel két könyvtár is megjelentetett bibliográfiát a nagy zeneszerző születésének évfordulójára: a Vas-, Fém- és Villamosenergiaipari Dolgozók Szakszervezetének Központi Könyvtára által közreadott ízléses, nyomtatott, fényképekkel és hasonmásokkal illusztrált kiadvány az élet-

rajzi kronológia után Bartók zeneműveit sorolja fel műfajonkénti csoportosításban, majd írásait veszi számba megjelenésük időrendjében, külön fejezetet szánva a gyűjteményes munkákban napvilágot látott Bartók-írásoknak, végül a Bartók-irodalom gazdag anyaga következik, a könyvek, tanulmányok, cikkek szerzőinek betűrendjében. A bibliográfiát a magyar írók és költők Bartókról írt munkáit felsoroló fejezet zárja. A kitűnő bibliográfia összeállítója, Princz Ernőné Gorócz Ágnes a kiadványt megjelentető intézmény olvasóira való tekintettel megjelölte a központi könyvtárban megtalálható művek leírásait. (1981. 46

l.) — **A Debreceni Városi Könyvtár Bartók-bibliográfiája** ajánló jellegű, eleve a könyvtárban meglévő művekre épült, viszont gazdag hanglezjegyzéket is tartalmaz, mivel a debreceni könyvtárnak zenei gyűjteménye is van. A 300 példányban sokszorosított kiadványt Kovács Piroska és Papp Emma állította össze, mégpedig a használati szempontok elsődleges érvényesítésével, tehát a raktári számok feltüntetésével és két mutató, a név- és a címmutató közlésével is. Az 554 tétel, jegyzékből 247 tétel a kiadványoké (csoportosításuk: Önálló kiadványok, Bartók írásai, Elméleti munkák, B. B. a magyar irodalomban); a második részben pedig diszkográfia és műismertetések találhatóak műfajok szerinti csoportosításban. (1981. 113 l.)

ÜJESZTENDEI FIGYELMESSÉGGÉNT a település 1982-es évfordulóinak jegyzékét adta olvasói, illetve a vele kapcsolatban álló intézmények dolgozói kezébe a Tiszafüredi Nagyközségi Járásai Könyvtár. A leperelő alakú évforduló-naptár 38 eseményre hívja fel a figyelmet. A kiadvány minden utalás nélkül, pusztán megjelenésével is jó népszerűsítője a könyvtár helyismereti gyűjteményének.

KÖNYVAJÁNLATAINK **A KÖZMŰVELŐDÉSI MUNKÁHOZ** címmel a művelődési otthonok munkatársai részére kézikönyvjegyzéket adott ki a Vasasszakszervezet Központi Könyvtára. **Stárics Györgyi** összeállítása csaknem 100 könyvet, illetve könyvsorozatot ajánl, figyelembe véve a népművelők munkájának különleges területeit (közönségkapcsolatok, rendezvény- és ünnepszervezés, kiadványszerkesztés) is. (1981. 10 l.)

A RAKTÁRI BELSŐ ANYAGMOZGATÁS a

tárgya és címe az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ A tudomány és technika újdonságai magyar nyelven elnevezésű sorozatában 106-os sorszámmal megjelent füzetnek, amely kilenc csoportban összesen 71 könyvről, illetve folyóiratcikk-ről ad rövid, 4—6 mondatos, szakszerű ismertetéseket. Az elmúlt öt-hat év szakirodalmából válogatott bibliográfia annotációit és előszavát Palágyi Gábor írta (1981. 36 l.)

DECEMBER 1-IG A SZERKESZTŐSÉGBE ÉRKEZETT PERIODIKUS KIADVÁNYOK; TERVEZETEK, BESZÁMOLOK: *Gazdaságpolitikai Tájékoztató* 1981/9. sz., szeptember (Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Salgotarján); *Információ a könyvtári és információs munka eszközeiről és berendezéseiről* (1981/7.) 4. Mikrofilmtechnika. Tartalma: IMTEC mikrofilmsík-felvevő berendezés, MICRODOC 714 mikrofilmsík-felvevő berendezés, FUJI MICLE 1201 mikrofilmsík-felvevő berendezés, AM Bruning CSR 2001 mikrofilmlap-felvevő berendezés; (1981/9.) 1. Számítástechnika. Tartalma: VT-20 számítógéprendszer, VDT 52 106/52 120 alfanumerikus display terminál, VDT 52 113 kazettás konzol video terminál és VDT 52 104 önálló display munkaállomás; Sornyomtató család VIDEOTON 23 000, 27 000; (1981/10.) 2. Audiovizuális technika. Tartalma: Kazettás, hordozható képmagnetofon SONY VO—4800 PS, Hordozható video-kamera SONY DXC—1640 P, Kazettás képmagnetofon, automatikus vezérlőegységgel SONY VO 2860 P/RM 430 CE, Monitor SONY PV 9000 ME, Színes video-vetítőrendszer SONY KP 7210 PS; *Irodalomkutatások. Az általános és a szakkönyvtárakban elvégzett irodalomkutatások jegyzéke.* 1981.

november (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Könyvtár és Művelődés. Könyvtárügyi információk vezetőknek* 1981/2. sz. (Könyvtártudományi és Módszertani Központ) Tartalma: A IV. országos könyvtárügyi konferenciáról a *Könyvtáros* 1981/7. és 8. számából átvett írások hasonló közlése, valamint a konferencia ajánlásainak szövege; *Könyvtári kiadványok* 1981. szeptember [Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, Debrecen]; *Tájékoztató 1981/11. sz., november* (Nagyközségi és Járási Könyvtár, Edelény); *Külföldi Pedagógiai Információ* 1981/1. sz. (Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum kiadványai); *Külföldi Társadalomtudományi Kézikönyvek. Országos gyarapodási jegyzék.* 1981/1—2. sz. 10 957—12 301. tétel (Országos Széchényi Könyvtár); *Magyar Orvosi Bibliográfia. Bibliographia Medica Hungarica* 1981/2. sz. (Országos Orvostudományi Intézet és Könyvtár); *OMKDK Híradó* 1981/10—11. sz. (Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ); [A] *Szabolcs-Szatmár megye orvosi szakkönyvtárai által [az] 1982. évre megrendelt külföldi szakfolyóiratok jegyzéke* (Könyvtári Tájékoztató 1981/3. sz. [A] Jóna

András Megyei Kórház-Rendelőintézet Gerlei Szakkönyvtára, Nyíregyháza); *Szociológiai Információ. A magyar nyelvű és magyar vonatkozású szakirodalom válogatott bibliográfiája* 1980/4. sz. (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár); *Tájékoztató a külföldi közgazdasági irodalomról.* „A” sorozat. *Referátumok* 1981/11. sz., „B” sorozat. *Bibliográfia* 1981/11. sz. (Marx Károly Közgasztudományi Egyetem, Központi Könyvtár); *Tájékoztató a Vas megyéről szóló irodalomból*, 1981. október (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Tájékoztató jegyzék vezetők számára* 1981/9. sz., szeptember (Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, Debrecen); *Tájékoztató külföldi szociológiai folyóiratokról* 1981/8., 9., 11. sz. (FSZEK); *Tuberkulózis és Tüdőgyógyászat. Referáló Szemle* 1980/4. sz. (OIK); *Új könyveink. Ismeretterjesztő és szakirodalom* 1980. II. félév — 1981. I. félév ([A] Vasas Szakszervezet Központi Könyvtára); *Új szakkönyvek az Országos Műszaki Könyvtárban* 1981/5. sz. Mellékletei: *Egyetemi és főiskolai jegyzetek* 1981/5. sz., *A Szovjet Kultúra és Tudomány Háza műszaki tudományos könyvtárának új könyvbesszerzései* 1981/5. sz. (OMKDK); *Vas megye irodalma* 1980. júl. 1.—szept. 30. (A Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár Bibliográfiai Füzetei 67.) Kny. a Vasi Szemle 1981/3. számából; *Világszerte. Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum információs szolgálata* 1981/15., 16. sz. — *Irányelv a vasas művelődési intézmények és a könyvtárak tartalmi, szervezeti, anyagi, személyi feltételeinek fejlesztésére* (1981—1985); *Jelentés a Dabasi Nagyközségi-Járási Könyvtár és a járási könyvtárhálózat szakfelügyeleti vizsgálatáról* (Pest megyei Könyvtár).

SOMOGYI GYÖZÖ
grafikáiból
(Cikkünket lásd a 43. oldalon)

